

САДОВО-ПАРКОВЕ ТА ЛАНДШАФТНЕ БУДІВНИЦТВО ВІД А ДО Я

Частина 1

Севєродонецьк 2019

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
СХІДНОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ імені ВОЛОДИМИРА ДАЛЯ

САДОВО-ПАРКОВЕ ТА ЛАНДШАФТНЕ БУДІВНИЦТВО

ВІД А ДО Я

Частина 1

Сєверодонецьк
2019

УДК 712(075.8)
С 14

Рекомендовано
Вченою радою Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля
(протокол № 5 від 25.01.2019 р.)

Р е ц е н з е н т и :

Дьомін М.М., д.арх., професор, завідувач кафедри міського будівництва Київського національного університету будівництва і архітектури.

Линник І.Е., д.т.н., професор, професор кафедри міського будівництва Харківського національного університету міського господарства імені О.М. Бекетова.

С 14 Садово-паркове та ландшафтне будівництво від А до Я. Частина 1 : Навчальний посібник / Укл.: Білошицька Н.І., Татарченко Г.О., Білошицький М.В., Уваров П.Є. – Сєверодонецьк: вид-во СХУ ім. В. Даля, 2019. – 204 с. Іл. 526. Табл. 2. Бібліогр.: 40 найм.

ISBN 978-617-11-0139-5

У навчальному посібнику представлена інформація, що охоплює історію садово-паркового мистецтва, прийоми і принципи садово-паркового та ландшафтного проектування, характеристики основних рослинних компонентів ландшафту, біологічні особливості видів деревних і трав'янистих рослин, що використовуються. Навчальний посібник ілюстровано кольоровими рисунками і фотографіями.

Навчальний посібник призначений для фахівців, студентів вищих навчальних закладів, слухачів курсів при вивченні теоретичних основ садово-паркового та ландшафтного будівництва, для розуміння і вільного оперування спеціальними термінами і поняттями.

DOI: [https://doi.org/10.33216/TutorialSNU\(978-617-11-0139-5\)-2019-204](https://doi.org/10.33216/TutorialSNU(978-617-11-0139-5)-2019-204)

УДК 712(075.8)

ISBN 978-617-11-0139-5

© Білошицька Н.І., Татарченко Г.О.,
Білошицький М.В., Уваров П.Є., 2019

© Східноукраїнський національний університет
імені Володимира Даля, 2019

ВСТУП

Навчальний посібник побудовано за типом інформаційної бази, в якій широко представлені фотографії, схеми, плани, описи з дисципліни «Садово-паркове та ландшафтне будівництво». Він ознайомлює студентів з історією, основними стильовими напрямками, елементами і компонентами садово-паркового мистецтва; планувальною структурою місцевості, системою її озеленення, поняттями про забудову мереж та споруд; особливостями озеленення об'єктів різного призначення та обмеженого користування.

Навчальний посібник призначений для більш повного оволодіння теоретичними знаннями, формування професійної лексики, розуміння і вільного оперування спеціальними термінами і поняттями, що знайшли широке застосування в практиці садово-паркового та ландшафтного будівництва; специфікою та особливостями проектування і будівництва садів, парків та інших елементів системи озеленення міста з урахуванням їх функціонального різноманіття.

Вдале представлення понятійної бази з садово-паркового та ландшафтного будівництва сприяє формуванню наукового мислення майбутніх фахівців. У читачів формуються теоретичні знання щодо архітектурно-планувальних засобів улаштування садів і парків різних функціональних типів як на основі штучно створеного, так і природного ландшафту.

Використання навчального посібника допоможе студентам, аспірантам, науковим робітникам застосовувати природоресурсний потенціал, принципи та методи раціонального природокористування при виконанні садово-паркових і ландшафтних робіт на об'єктах.

Логічні та послідовно представлені дані зручні для використання в професійній освіті; підготовці майстер-класів; при проектуванні та організації робіт з садово-паркового та ландшафтного будівництва об'єктів озеленення.

ОСНОВНІ ТЕРМІНИ ТА ПОНЯТТЯ

А

Аборигенні рослини – рослини природної флори даної місцевості (не інтродуковані), добре пристосовані до даних екологічних умов, рекомендуються для створення садів в стилі натургарден або сільському, можуть бути використані в мавританських газонах. Приклади аборигенів нашої флори: береза, дуб звичайний, липа, ялина звичайна, сосна звичайна, осика та ін.

Абрис – лінійний обрис предмета, контур дерева або чагарнику; план території, зроблений від руки, із зазначенням на ньому посадочних місць рослин, розташування споруд, доріг та ін.

А

Авангардний сад – сад, в плануванні якого присутні ознаки, властиві стилю хай-тек. Для нього характерно поєднання сучасних матеріалів і контрастних їм за забарвленням рослин. Наприклад, білокам'яне мощення контрастує з темно-зеленою хвоєю сосни гірської, а поліровані гранітні плити доріжки чудово відтіняють сиві султани кортадерії, розсип скляних кульок на газоні замінить яскраву клумбу. Ще в Версалі знаменитий Бернар Паліссі створював цілі квітники з керамічних квітів. Не менш чіткою ознакою таких садів є використання численних декоративних елементів з «неживих» матеріалів: скла, металу, каменю, декоративного бетону. У деяких подібного типу садах будинок «ховають» в схилі або навіть «приховують» під землею. Чудові зразки авангардних садів можна побачити в Челсі в номінації «шикарні» (chick) сади.

Автоматичні системи поливу (далі АСП) – інженерно-технічний комплекс, що забезпечує автоматизоване зрошення певної території відповідно до заданого режиму. Полив здійснюється головним чином вночі або у зазначені години (вранці, ввечері). Це

оберігає рослини від опіків і дозволяє волозі ефективно проникати в глибину ґрунту, а не випаровуватися з верхніх горизонтів. Полив починається тільки в разі нестачі вологи в ґрунті, і лише в тому об'ємі, який необхідний рослинам з різними потребами.

Агротехнічна підготовка території – в зеленому будівництві – підготовка ділянок для проведення робіт з озеленіння; підготовка ґрунту під посів і посадку в розпліднику і на об'єктах озеленення; влаштування газонів; прибирання сухостою; лікування хворих дерев.

Агротехнічні роботи в садово-парковому будівництві – комплекс заходів з посадки деревних рослин, влаштування газонів, квітників, догляду за рослинами, формування насаджень. Агротехнічні роботи виконуються за умови повної підготовки ділянки в інженерному та агротехнічному відношенні.

Аерація – штучне насичення ґрунту повітрям для швидкого окислення органічних речовин, які знаходяться в ньому.

Аеросолярій (аерогеліомайданчик) – майданчик, обладнаний для прийому клімато-терапевтичних процедур: повітряних і сонячних ванн. Літній аеросолярій розміщують на рівному, відкритому на південь або південний схід майданчику в парку, лісі, на березі річки або моря. Зимовий аеросолярій розміщують на плоскому даху

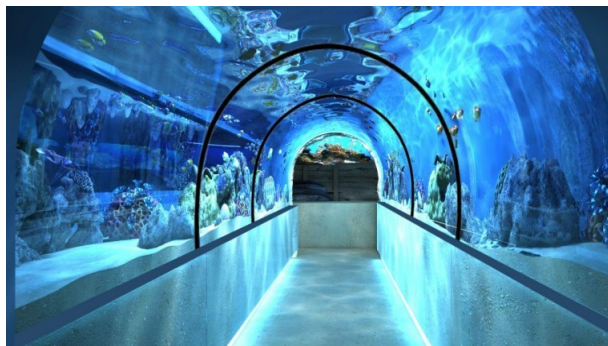
будівлі або на закритій веранді, де створюють необхідні мікрокліматичні умови (закритий аеросолярій).

Ажурність – показник, що характеризує кількість просвітів в кронах як окремих дерев і чагарників, так і насадження в цілому.

Ажурні крони – крони з великою кількістю просвітів, рослини з такими кронами, посаджені в якості солітерів, дають легку тінь, в якій можуть рости невисокі чагарники і трав'янисті рослини (герані, дзвіночки, астильби, хости, лілійники). Ажурні крони характерні для

клена сріблястого віяльного, карагани деревовидної, ясена білого, клена гостролистого, в'яза гладкого, в'яза шорсткого, липи крупнолистої, бузини кистистої, бузини канадської, бузини чорної.

Акваріум – водойма, спеціальна посудина з водою, з прозорими стінками, призначена для утримання водних тварин і рослин. Невеликі акваріуми, зазвичай переносні, влаштовуються в інтер'єрах шкіл, установ, квартирах, дитячих садах. Можливо застосувати також в садах і парках. Акваріуми спеціального призначення – зоопарк, океанаріум та ін.

Акведук (від *лат.* aquaeductus – вести воду, водогін) – міст для перекидання каналу або трубопроводу

через яр, ущелину, балку, річку або дорогу. Як елемент декоративного оформлення введений в романтичні сади другої половини XVIII століття.

Акліматизація (від *лат.* ac(ad)- к, для + *давньогрец.* κλίμα клімат) – пристосування рослин до незвичних для них кліматичних умов.

Аксесуар (від *франц.* accessoire, від *лат.* accessorius – додатковий) – допоміжна деталь; часто об'єкт не рослинного походження, який включають в композицію або тільки поміщають біля неї. Аксесуар може бути функціональним (наприклад, свічка) або декоративним (наприклад, статуетка).

Акцент (від *лат.* accentus – наголос) – в ландшафтному дизайні – підкреслення деталі (групи дерев, окремого дерева або чагарнику) в загальній пейзажній картині, яка приваблює увагу своїм силуетом, забарвленням, ефектним і тривалим

цвітінням. Акцентуючою деталлю пейзажу може бути також скульптура, альтанка та будь-яка інша архітектурна форма. Розрізняють акценти колірні, тональні, ритмічні, просторові та ін.

Алейні посадки – посадки, що йдуть уздовж по обидві сторони пішохідних алей або транспортних доріг в парках, на вулицях міста, дерева і чагарники або їх групи висаджуються на рівній відстані в певному ритмі.

Алеї (від *франц.* *allee*, від дієслова *aller* – йти) – регулярні лінійні посадки дерев, що утворюють вузький простір, спрямований на фокус або домінують композиції. Пішохідна або проїжджа дорога в парку, обсаджена з двох сторін деревами, кущами одного виду, що відстоять одно від одного на рівній відстані. Потрійна алея зазвичай складається з чотирьох паралельних рядів дерев з виділенням центрального проїзду і двох бічних шляхів для пішоходів. Алея зрідка

оформляється клумбами, розташованими по обидва боки дороги.

Відкриті алеї – відстань між деревами 5, 10, 12 м, крони не замикаються або майже не змикаються, видно прилеглі простори, полотно дороги добре освітлюється сонцем.

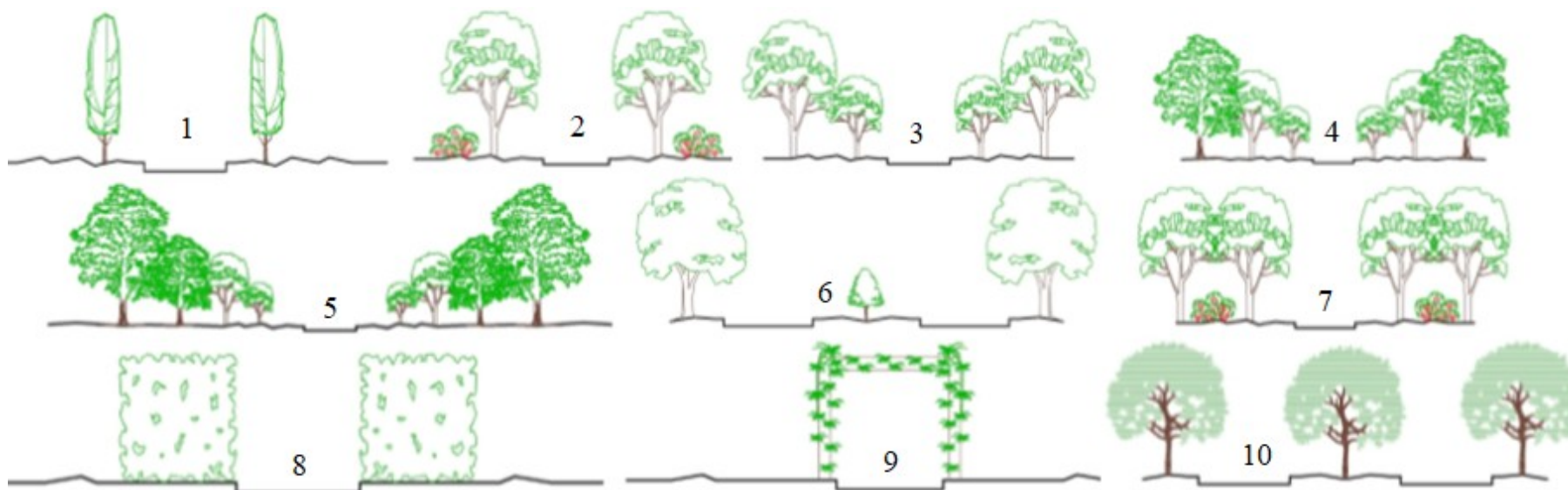
Закриті алеї – відстань між деревами 3 м, крони зімкнуті, прилеглі простори закриті, полотно дороги знаходиться в тіні, часто такі алеї завершуються видом садової скульптури, фонтаном, квітником або солітером. Різновиди закритих алеї – **берсо і перголи**.

Найбільш прості – дворянні алеї, які можна прикрасити живоплотом, розташованим позаду або попереду дерева (1–3). Більш складні – трирядні алеї з розділювальною смугою або з двома доріжками (4–6), а також чотирирядні (7).

Ярусність алеї визначається кількістю додаткових рядів чагарників або трав'янистих багаторічників, наприклад триярусні або навіть чотириярусні алеї (4–5).

Найоригінальнішими, але і складними в посадці є архітектурні, арочні, альтанкові і боскетні алеї (8–10).

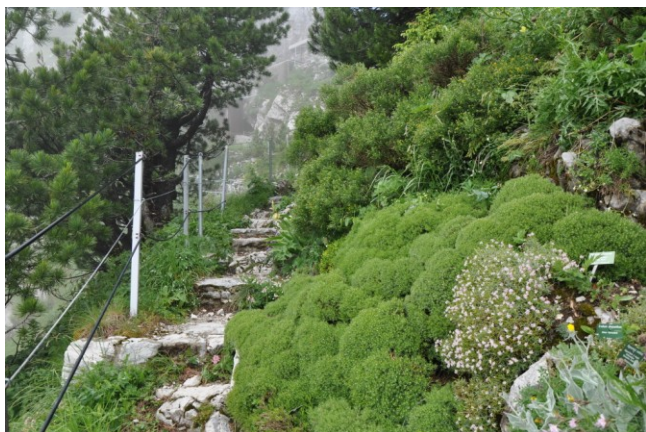

Поперечні профілі алеї:

- 1 – дворядна з однією доріжкою; 2 – дворядна з однією доріжкою і огорожею ззаду; 3 – те ж з огорожею попереду;
 4 – трирядна з однією доріжкою; 5 – чотирирядна з однією доріжкою; 6 – трирядна з двома доріжками і розділювальною смугою;
 7 – чотирирядна з однією доріжкою і огорожею між деревами; 8 – боскетна; 9 – арочна; 10 – альтанкова трирядна з двома доріжками

Культури, найбільш використовувані для алейних посадок – це липа, в'яз, каштан кінський, штамбові троянди, бузок, щільні кущі рододендронів, ялівець звичайний і вірджинський, всі форми туї західної. Гарно виглядають плакучі форми верби козячої, яблуні гібридної, особливо з пурпурним забарвленням листя. Для невеликих ділянок підходять карликові форми сосни гірської, туї західної, вересу звичайного.

Потрійна алея зазвичай складається з 4 паралельних рядів дерев з виділенням центрального проїзду і двох бічних доріжок для пішоходів.

Альпійський сад – це сад, що складається в основному або повністю з рослин, характерних для гірського клімату. Ці рослини називаються «альпійськими» і являють собою карликові чагарники, мох або крихітні квіти.

Альпійська гірка (альпінарій) – ландшафтна споруда, в якій поєднуються кам'янисті ділянки з рослинністю – кам'янистий сад, що відображає красу гірського ландшафту та його флору (альпійських і субальпійських високогір'їв). Для нього характерне поєднання низькорослих альпійських рослин зі скелями, водою. Альпінарії вперше

з'явилися в європейських садах наприкінці XVIII століття. В 1867 році був побудований альпінарій в садах Кью під Лондоном, а в 1871 році – в Единбурзі (Шотландія), в 1780-ті роки в Зальцбурзькому ботанічному саду (Австрія) з'явилася перша альпійська гірка (колекція альпійських рослин). Від англійців моду на альпінарії перейняли й інші країни Європи. Альпійський сад знаходиться тільки на природному кам'янистому схилі. В даний час під альпінарієм в загальному сенсі розуміють штучну кам'янисту гірку, яка вписана в природний ландшафт, цвіте безперервно з весни до осені, а коли рослини відцвітають, то естетичний ефект досягається за допомогою декоративно-листяні флори.

Альтанка – паркова споруда легкої ажурної конструкції, первинно високий балкон або виступ. З'явилася в парках епохи Бароко. Призначається для захисту від сонця і дощу, створення тіні, для відпочинку, бесіди, читання і настільних ігор, а також надає можливість милуватися оточуючим пейзажем (парк Володимирська гірка, м. Київ, Національний дендрологічний парк Софіївка, м. Умань). Альтанка завжди була архітектурною деталлю будь-якої будівлі. Іноді це просто фрагмент бельведера, що виступає. Найбільш ефектно виглядає в тих місцях, де ділянка закінчується крутим спуском або урвищем.

Американський сад – різновид етнографічних (історичних) садів. За стилем вони є пейзажними: сади-луки, сади-прерії, сади-пустелі. Такі сади максимально наближені до оточуючої природи і потребують мінімального догляду. Газон найчастіше відсутній, до будинку прилягає потужний майданчик, на якому розташований куточок для відпочинку із садовими меблями, басейном, вогнищем, жаровнею для барбекю, обов'язково дитячим майданчиком. Характерні великі квітники, для садів-прерій і садів-лугів в якості домінуючих рослин вибирають злаки, між ними висаджують бобові, складноцвіти. Регель як на обов'язковий компонент американських садів вказує на килимові клумби. Іноді по периферії розташовується «ліс» з низькорослих дерев і чагарників. Розглядають два основні стилі американських садів: колоніальний, або Мей Флауер, і вікторіанський. У першому випадку переважною

А геометричною фігурою є квадрат, висаджують здебільш лікарські рослини. Вікторіанський стиль більш витончений – будинки з еркерами, терасами, ручним різьбленням деталей, рідкісні посадки відсунуті від будинку, веранди прикрашають ампельними і виткими рослинами, головний вхід – хвойними рослинами в діжках, клумби невеликі з красиво квітучих видів. Одним з чудових зразків американських садів є сади голландського дизайнера Піта Одольфа, один з яких присвячений жертвам трагедії 11 вересня в Нью-Йорку, а інший був удостоєний премії на Челсі-2001.

Піт Одольф практично відмовився від ярусного розташування рослин, в його квітниках немає бордюрів і рослини об'єднані в групи з 3...5 екземплярів, утворюючи самостійні композиції всередині квітника.

Ампелі – підвісні ємності, необхідні для рослин, що спускаються вниз, по-іншому вони називаються ампельні.

Ампельні рослини – рослини з виткими або спадаючими стеблами. Вирощуються в ампелях (підвісних вазонах, корзинах віконних ящиках та ін.). Використовуються головним чином як прийом вертикального озеленення: для оформлення альтанок, трельяжів, навісів та ін. Найбільш використовуваними є наступні рослини: левиний зів, вербена гібридна ампельна, березка мавританська, петунія гібридна, цмин стебловий та ін. У якості ампельних рослин можна використовувати такі кімнатні рослини, такі як фуксія, плющ, хлорофітум, пеларгонія плющоліста. Вони досить стійкі і добре сприймають порівняно жорсткі умови, в тому числі високу температуру, низьку вологість повітря, сильний вітер.

Амфітеатр (від *грец.* ἀμφιθέατρον – навколо, театр, запозичене через *нім.* або *франц.* amphithéâtre) – овальна або кругла, не покрита дахом будівля зі східчастими місцями для глядачів. Призначалися для бою звірів і гладіаторів. Ці шедеври світового ландшафтного дизайну зводилися в Римі та Стародавній Греції. Влаштувалися на арені природного або штучного схилу. В епоху класицизму в регулярних парках можна було побачити маленькі амфітеатри, в яких місця для глядачів робилися в «зелених театрах». У парках бароко амфітеатром називали напівкругле завершення площі, протилежної палацу.

Анаграма (від *грец.* ἀνα- «пере» + γράμμα «буква») – деталь квіткового партеру, найчастіше вона спостерігається в італійських та французьких парках (наприклад, Кастелло Русполі Віньянелло в Вітербо).

Англійський пейзажний парк – це ландшафтна композиція, яка виконується в методах наслідування та імітації природного середовища. У ньому є такі деталі як водойми, галявини, луки, потім групи дерев і чагарників, гаї, а ще є алеї і красиво спроектовані доріжки. Наприклад, Мілгейст Хаус оточує старий сад з густими чагарниковими заростями, тінистими алеями і відмінною колекцією клематисів.

Англійський партер – відомий як трав'яний партер (на відміну від французьких квіткових). Іноді він обрамляється бордюром. При улаштуванні англійських партерів в основному використовуються такі матеріали як трава і пісок.

А

Ансамбль (від *франц.* ensemble – сукупність, стройне ціле) – в садово-парковому мистецтві просторово і функціонально пов'язана сукупність архітектурних споруд, рельєфу, рослинності, водойм та інших елементів ландшафту, що утворюють цілісну композицію. Ансамбль складається протягом тривалого історичного періоду шляхом

поступового розвитку (палацово-парковий ансамбль Німфенбург, Баварія), доповнення або в ході одноразового будівництва (Версаль). Основними ознаками ансамблю є наявність ідейно-художнього задуму, узгодженість пропорцій, ритму, підпорядкованість головних і другорядних елементів, використання естетичних якостей місцевої ландшафтної ситуації, а також можливість зорового сприйняття загальної об'ємно-просторової композиції. Найбільш відомі – Софіївка в Умані та Воронцовський парк (Україна), Вілла Миндик (Молдова), ансамблі Версаля, вілли Ланте, д'Есте, Альдобрандіні і сади Боболі (Італія), Альгамбра і сади Хенераліфе (Іспанія), парк Стоу (Англія), Сан-Сусі (Німеччина).

Антропогенний ландшафт – ландшафт, що складається з взаємодіючих природних та антропогенних компонентів, формується під впливом діяльності людини і природних процесів, де зазнав хоча б один компонент природного ландшафту докорінних змін внаслідок цілеспрямованої діяльності людини.

Антропогенний рельєф – рельєф, різноманітні форми якого формуються в результаті господарської діяльності людини, переважно як результат навмисного перетворення природних ландшафтів.

Анфілада (від *франц.* *enfilade* – ряд витягнутих в нитку предметів) – ряд окремих дворів, розмежованих зелених замкнених просторів, з'єднаних один з одним проходами, розташованими по одній осі. Чергування великих і малих полян в парку іноді є аналогічним до залів палацу (Тростянецький дендрологічний парк, парк Марії-Луїзи в Севільї). Вона використовується в даний час, коли плануються вузькі і довгі ділянки.

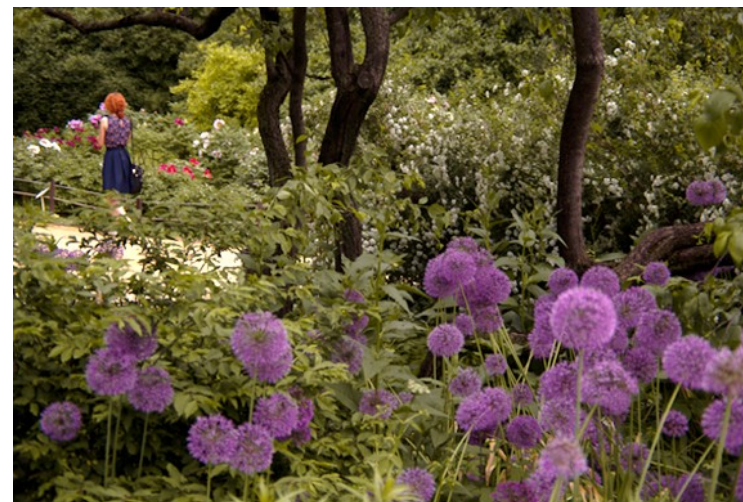

Антропогенний фактор – фактор, внесений людиною в природний ландшафт. Значно впливає на розвиток і збереження природних рослинних комплексів, а також на проектування насаджень в умовах населеного місця.

Антураж (від *франц.* *entourage*, від дієслова *entourer* – оточувати) – оточення, зовнішнє середовище, фон. Рослинні композиції часто стають антуражем по відношенню до архітектурних споруд, монументів.

Аптека́рський город, травник – обгороджений сад для вирощування лікарських і плодових рослин (запашних трав і квітів, овочів, чагарників). Часто розташовувався в прихованих від вітрів місцях біля стін монастирів, на південних схилах річкового берега. Згідно з природними умовами, в різних кліматичних умовах вирощують властиві цим місцям рослини: на Україні – м'яту перцеву, ромашку аптечну, наперстянку крупноквіткову, подорожник великий, вовчуг польовий; в Молдові – алтей, чебрець, шавлію, ромашку далматську; у Закавказзі – алое деревовидне, нирковий чай, евкаліпти медичні, каланхое перисті; в Казахстані та Середній Азії – паслін часточковий, касій гостролистий і заготовлюється сировина полину цитварного, анабазису безлистого; в Білорусі і Литві – ревінь тангутський, валеріану лікарську, ромашку аптечну, ріжки.

А

Арабеска (від *франц.* arabesque, від *італ.* arabesco – арабський) – вид складного середньовічного орнаменту: химерне поєднання геометричності та стилізованих рослинних мотивів; один з видів оформлення партеру; невелика за площею плоска або злегка піднесена клумба складної форми, що нагадує за контуром і рисунком листя, квіти, завитки, гірлянди або вінки.

Арборетум (від *лат.* arbor – дерево) – дендрологічний сад, призначений для акліматизації рослин із різних кліматичних зон. Часто входить до складу великих ботанічних садів, парків, іноді включає в себе прогулянкові алеї, галявини, лужки. Має наукове, художнє і господарське значення.

Арка (від *лат.* arcus – дуга) – криволінійне перекриття, що спирається на дві вертикальні опори. Зазвичай вони напівциркульної або стріластої форми і створюються з різних матеріалів. Відноситься до групи малих архітектурних форм (МАФ). Арки маркують вхід в сад, відокремлюють одну зону від іншої, їх розташовують в зоні відпочинку, над відокремленими лавками. Часто їх прикрашають виткими рослинами. Матеріалом для арок може бути метал, пластик, дерево. Оригінальна арка вийде, якщо на міцній опорі-зводі закріпити ящики з виткими або ампельними рослинами. Живу арку з гілок липи роблять наступним чином: гілки нахиляють і з'єднують над доріжкою або входом, знімають покривну тканину, щільно притискають зрізи один до одного, обмазують садовим варом і щільно «бинтують». Через декілька років гілки зростаються, утворюючи міцну арку.

Аркада (від *франц.* arcade – «ряд арок») – це ряд однакових арок, які спираються на стовпи або колони. Вона використовується для того, щоб влаштовувати відкриті галереї. У ландшафтному мистецтві зустрічаються тонкі конструкції, повиті зеленню, які звуться **берсо**.

Аркадія – гірське місце в Греції. Раніше в цій сфері дане поняття вважалося місцем, в якому людина усамотнюється з природою. Пізніше визначення означало окрему виділену територію в парку. Також під словом розуміється зона в саду - якась асоціація з паралельним світом.

Ароматичний сад або **сад ароматів** – сад або його частина, що зазвичай влаштовується на відкритих ділянках з сухуватими ґрунтами, в яких вирощуються рослини, які виділяють ефірні масла. При цьому зовсім не обов'язково це тільки трав'янисті рослини. Летючі речовини, що виділяються рослинами, не тільки мають приємний аромат, але надають профілактичну сануючу дію на навколишнє середовище. Рослини в такому саду можуть бути висаджені на клумби, різні типи квітників, альпійські гірки, утворювати бордюри, а чагарники – живоплоти. Багато видів прекрасно підходять в

якості ґрунтопокривних і килимових рослин. Клумби можуть мати строгі геометричні форми або бути вільних обрисів, мощення саме нехитре. Види, що рекомендуються для ароматичних садів: вечірниця матрони, гвоздика периста, чебрець лимоннопахучий і звичайний, павлія лікарська і мускатна, котовник котячий (котяча м'ята), меліса лікарська, материнка звичайна, конвалія травнева, розмарин лікарський, лілія біла, молочай медоносний (відрізняється величезним, до 0,5 м в довжину суцвіттям і насиченим медовим ароматом), монарда двійчаста і трубчаста, нарцис поетичний, полин лікувальний з ніжним лимонним запахом, Шмідта і Стеллера, фіалка запашна, резеда запашна, геліотроп деревовидний з ароматом ванілі, чина запашна або запашний горошок, чорнобривці відхилені, прямостоячі, тонколисті, гісоп лікарський, м'ята перцева. Аромати можна розподілити «по вертикалі», від запашних доріжок і клумб до чагарників і ліан. Бузок,

А троянди, ялівець, клематиси італійський, пекучий і деякі сорти гірського цілком впораються з цим завданням.

Архітектоніка рослин – в декоративної дендрології структура крони, яка визначається її розмірами, формою, характером розгалуження, особливостями розташування гілок і пагонів.

Архітектурні рослини (АР) – цей термін прийшов зі словника англійських квітникарів, які часто вживають слово plant – рослина з прикметником – bold, що можна перекласти дослівно як сміливий. Найчастіше це великі трав'янисті багаторічні рослини з виразним габітусом, привабливим цвітінням, ефектною форми або забарвлення листям. Характерні особливості АР: привабливість, повз них неможливо пройти, не звернувши уваги; особливості зовнішнього вигляду – гігантські розміри листя, незвичайна будова квіток і суцвіт'я, оригінальні плоди, форма або текстура листя; зазвичай вони претендують на роль солітерів; зберігають ефектний вигляд при всіх типах освітлення, в тому числі і в сутінки або

в негоду; виконують роль своєрідних «показчиків», прокладаючи потрібний маршрут огляду; висаджені в різних ділянках саду, об'єднують розрізнені ландшафтні композиції; їх плоди зберігають декоративність і взимку. У якості АР можна використовувати такі види: волжанка звичайна, коров'як олімпійський, еремурус Ольги, Ечісона і потужний, цибуля Христофора і Шуберта, дудник лікарський, клопогін простий, наперстянка пурпурова, черсак посівний, мордовник звичайний і кульоголовий, борщівник Монтегації, язичник зубчастий і Пржевальського, тютюн лісовий, рицина звичайна та ін.

Архітектура (від *лат.* architectura, від *давньогрец.* ἀρχι – старший, головний + τέκτων – будівельник, тесляр) – будівельне мистецтво; особливий вид творчої діяльності людини, в результаті якого створюються витвори, що втілюють в собі єдність матеріальної культури суспільства і мистецтва.

Архітектурна графіка – особливий вид графічного мистецтва, за допомогою якого зображується об'єкт проектування або реконструкції. За допомогою прийомів архітектурної графіки виявляються художні якості об'єкта та його деталей (наприклад, паркова перспектива, зображення архітектурних форм).

Архітектурно-планувальна організація саду і парку – порядок розміщення основних паркових центрів, функціональних зон, пішохідних і транспортних комунікацій; композиційна схема, що відображає взаємозв'язок штучних і природних компонентів ансамблю (насаджень, водойм, будівлі, монументів та ін.).

Архітектурні елементи парку – будівлі і споруди (павільйони, амфітеатри, колонади, альтанки, арки, сходи, підпірні стінки, балюстради та ін.), що гармонійно поєднуються з природними елементами ландшафту.

Архітектурний сад – тип саду, в якому переважають садові споруди, архітектура та інші штучні споруди.

Асиметрія (від *давньогрец.* *ασυμμετρία* – невідповідність, *μετρέω* – вимірюю) – поєднання і розподіл об'ємно-просторових елементів, при якому відсутні осі симетрії. Це один з прийомів ландшафтної архітектури, який будується за законом динамічної рівноваги різнорідних частин і передбачає їх контрастне поєднання за формою, висотою, колоритом, освітленістю.

Асортимент – набір різних видів дерев, чагарників і квітів, застосовуваних для озеленення даної місцевості або даного об'єкта (сад, парк, квітник). Наприклад, асортимент хвойних порід, водних рослин, рослин для рокаріо або альпінарію.

Асортиментна відомість – перелік назв видів рослин, що додається до експлікації.

Аспект (від *лат.* *aspectus* – вид, вигляд; погляд, точка зору) – зовнішній вигляд спільноти рослин, аспект може бути постійним або змінним. Зміна аспектів зазвичай пов'язана з фенологічними умовами, наприклад в степу, де за один вегетаційний період змінюють один одного від 9 до 12 аспектів.

Атріум (від *лат.* *atrium*, похідна від *ater* – закопчений, чорний, тобто приміщення, що почорніло від кіптяви) або каведіум – спочатку центральна частина давньоримського та давньоіталійського житла (домуса), яка представляла собою внутрішній світловий двір, звідки були виходи в усі інші приміщення. В ландшафтній архітектурі – оточений арками, колонадою відкритий дворик, зазвичай з невеликим декоративним басейном в центрі, теплолюбними рослинами, скульптурою. В архітектурі – центральний, як правило, багатосвітловий розподільчий простір громадської будівлі, що освітлюється через zenітний світловий ліхтар або отвір в перекритті.

Аха (ax-ax) – прихована в поглибленні зовнішня огорожа парку, що не закривала вид на навколишній ландшафт – прийом, широко поширений в XVII-XVIII століттях; створювалася за допомогою вузьких каналів або ровів з водою, обов'язково з укріпленими берегами і підірними стінами. Вона влаштуовувалася зазвичай по периметру парку і не давала проходити в заборонені місця, тобто,

заміняла перешкоду. В Англії перший ах-ах був влаштований французьким садівником Бомоном в Левене у 1692 році. Термін в ужиток ввів в 1715 році англійський королівський садівник Стефан Світцер. Прийом застосовувався в парках XVIII-XIX століть. Розкриття виду з парку на зовнішнє ландшафтне оточення (сільську місцевість, долину річки та ін.) було заздалегідь розраховане, що викликало захоплення. Термін означає також просвіт в щільному зеленому масиві, який раптово відкривається з кільцевої алеї, що йде по межі саду, парку; несподівана перспектива на далекі околиці, долину річки та ін.) було заздалегідь розраховане, викликало захоплення. Термін означає також просвіт в щільному зеленому масиві, раптово відкривається з кільцевої алеї, що йде по межі саду, парку; несподівана перспектива на далекі околиці.

Ахроматичні кольори – білий, відтінки сірого, чорний.

Б

Багатоплановість – ряд візуальних планів, що послідовно змінюються, у парках, лісопарках, відокремлених один від одного кулісами, сприймаються на достатній відстані.

Багаторічники – трав'янисті красиво квітучі або декоративно-листяні рослини, які ростуть на одному місці і зберігають декоративність протягом декількох років. У більшості з них наземні пагони відмирають і в ґрунті зберігаються видозмінені пагони. Навесні з бруньок відновлення розвиваються нові вегетативні та генеративні пагони. Багаторічники відрізняються більш високою зимостійкістю, ніж однорічники. Включення в композицію багаторічників дозволяє значно продовжити загальний період цвітіння з ранньої весни до пізньої осені. По відношенню до перезимівлі багаторічники ділять на зимуючі і не зимуючі у відкритому ґрунті, до останніх відносяться жоржини, гладіолуси, канни, крокосмія.

Б

У квітникарстві існує кілька класифікацій багаторічників, заснованих на їх функціональному призначенні, приналежності до великих родин, особливості будови підземних органів.

Найбільш поширені такі групи:

– кореневищні – адоніс весняний, айстри новоанглійська та новобельгійська, астильба Арендса і китайська, різні види водозбору, волжанка звичайна, різні види ірису, півонії, флокс «Арендса», метельчастий та шилоподібний, численні види хости, дельфініуми, люпин, мак альпійський, аконіт клобучковий, мак альпійський, астранція велика та найбільша, бадан товстолистий, василистник малий і жовтий, герань криваво-червона, Роберта та маленька, дицентра чудова, оман високий та мечолистий, купина крупноквіткова, лаванда вузьколиста, молочай багатоквітковий і медоносний, морозник чорний, лілійник рудий і жовтий, рудбекія метельчаста та ін.;

– цибулинні – анемона, нарцис, крокус, тюльпан та ін.;

– злаки – міскантус, ковила, райграс високий або французький;

– бульбові та бульбо-цибулинні – бегонія бульбова, крокуси, цикламен, аспарагус;

– ґрунтопокривні або килимові – флокс шилоподібний, флокс розчепірений, роговик, гвоздика-трав'янка, дюшенея, чебрець повзучий, копитняк, барвінок, живуча, очиток (седум) помилковий;

– папороті.

Балюстрада (від *франц.* balustrade – огороження) – споруда, що являє собою наскрізну огорожу

терас, підпірних стін, сходів, і складається із фігурних стовпчиків – балясин. У парках оформлюється скульптурою, кам'яними вазами.

Бароко (від *итал.* barocco – вигадливий, дивний, схильний до надмірностей) – художній стиль в європейському мистецтві кінця XVI – середини XVIII століття. Багато рис аркових садів Італії, Франції, Голландії були успадковані з епохи Відродження і послідовно розвинені в відповідності до місцевих умов і національних традицій. Стиль відрізняє декоративна пишність, пластичність, іноді

химерність форм. Архітектурні споруди, скульптури, інженерні пристрої і власне елементи фітодизайну спрямовані на досягнення театралізованого і емоційного ефекту. Характерним є перетворення ландшафту шляхом будівництва терас, водних каскадів і фонтанів, улаштування високих шпалер, вишуканих зі складними рисунками партерних квітників, наявність складної топіарної стрижки. Домінантою парку ставав палац, до якого сходилися всі доріжки та алеї. Саме для цього стилю особливо характерні лабіринти і «обманки» – картини і пейзажі, встановлені в кінці доріжок і алеї. Використовували такі рослини, як тис, троянди, лілії, півонії, геліотроп, запашний тютюн, цибулинні – тюльпани, гіацинти і рябчики, фуксії, петунії, плектрантус, бульбові бегонії. Представниками парків в стилі бароко є парковий ансамбль Шенбрунн у Відні та один з найбільш значних і найкрасивіших старовинних ботанічних парків Європи – парковий комплекс вілли Барбаріго в Вальсанзібіо в Італії. Крім того, парк Вальсанзібіо був удостоєний першої премії як «найкрасивіший сад в Італії» у 2003 році та як третій найкрасивіший в Європі у 2007 році.

Басейн (від *франц.* bassin – водойма, ставок, басейн, резервуар, таз, ванна) – у природному ландшафті басейн – сукупність притоків даної ріки, озера тощо, а також площі стоку поверхневих вод у водойму. Басейн у саду або парку – штучно побудована водойма для купання, плавання, оздоровчих водних процедур, спортивних змагань.

Басейн може бути критий або відкритий.

«Башта Паладіна» – садовий павільйон у формах мусульманської архітектури, характерний для англійських пейзажних садів.

Бед-білдінг (від *англ.* bed-bilding) – рослини з поступовим почерговим розкриттям бутонів, число яких досягає декількох десятків, наприклад, у сортових лілійників за сезон відкривається 30...40 квіток, що утворюються на бічних пагонах.

Бельведер (від *итал.* belvedere – прекрасний вид) – 1) кругла або гранована надбудова на палаці, особняку, бесідка на підвищенні, звідки відкривається красивий вигляд на околиці, перспектива на парк; 2) павільйон або альтанка в парку, розташована на природному або штучному підвищенні, звідки відкриваються мальовничі краєвиди. Найчастіше він мав строгу геометричну форму: круглу, квадратну, шестикутну, з колонадою або без неї, зазвичай без купола.

Берсо, біндаж (від *франц.* berceau – арка, альтанка) – крита галерея вздовж паркової алеї або по краях партеру; склепінчаста алея, утворена за допомогою напівкруглих в'язаних металевих або дерев'яних каркасів, на яких замикаються крони

дерев (липа, граб, береза) та рослин-ліан; ділянка саду, оточена склепінчастими алеями. Крита галерея вздовж паркової алеї або по краях партеру. Розростаючись, дерева утворюють суцільний зелений тунель. Це відрізняє берсо від перголи, де зелений покрив має просвіти. По кінцях берсо іноді влаштовують альтанки. Використовувалося в садах і

парках епохи бароко.

Білий сад – один з типів монохромних садів. Для його пристрою підбирають такі види і сорти рослин, які мають квітки білого забарвлення, сріблясто-біле листя, або листя типу *variegata* з білими плямами або облямівкою. Один з найвідоміших Білих садів знаходиться в Англії в маєтку Сісінхерст в графстві Кент. Він є частиною маєтку, в якому розташовувалися декілька невеликих садів: рожевий – Rose, трав'яний – Herb, котеджний – Cottageci, звичайно, чудовий білий – White. Центр саду – альтанка, увита виткими трояндами, до якої сходяться чотири доріжки. Спочатку там був спланований так званий рондель – ідеальне коло газону з чотирма виходами до клумби з

тройндами. Боскети обмежені стриженими тисами. «Родзинкою» цього саду є скульптура дівчини, яка перебуває під плакучою верболистою грушею і оточена посадками наперстянки. У ньому використовувалися наступні види рослин: ковила, мордовник, ромен, космея, гортензія, шток-тройнда, тютюн, наперстянка, полин, півонія, пролісок, лобелія ожиноподібна сорт Palace White.

Благоустрій – заходи, що проводяться в населених пунктах для покращення умов життя населення: озеленення, санітарне очищення, боротьба із забрудненням повітряного басейну, захист від шуму, освітлення. Полягає в роботах з інженерної підготовки території, обладнання та влаштування комунікацій, з планування і садово-паркового будівництва.

Благоустрій території – комплекс заходів з інженерної підготовки об'єкта озеленення, укріплення берегів водоймища, влаштування доріг, водостоків, збереження рослинного покриву, вертикального планування і очищення від старих фундаментів, непридатних споруд та ін.

Блакитний сад – один з прикладів монохромних садів, вишуканий, «замислений», ніжний сад. Використовуючи відтінки блакитного різної насиченості, можна підсилити мрійливість (світло-блакитні, сріблясто-блакитні тони) або таємничість (темніші синьо-блакитні або навіть синьо-фіолетові

тони). Блакитний і синій колір символізують вірність, довіру, нескінченність. Один з найзнаменитіших синіх садів був створений в маєтку Мускау Генріхом Пюклер – найбільший англійський ландшафтний парк в Центральній Європі у Верхній Лужиці на кордоні між Німеччиною і Польщею.

У синьо-блакитному саду висаджують такі види як:

- бузок звичайний, сорт Abel Carriere – бутони сріблясто-фіолетові, махрові квітки в розквіті – синювато-лілові з фіолетовим відтінком, сорт Олексій Маресьєв – бутони пурпурно-фіолетові, квітки блакитно-лілові з пурпурним відтінком;
- пролісок сибірський зі спадаючими синіми квітками;

- хіонодокса Люцілії;
- дельфініум крупноквітковий, сорт Summer Nights з бархатистими темно-синіми квітками;
- вербена прекрасна, сорт Buenos Aires – ніжні блакитні квітки хмарою оточують щільний кущ з темно-зеленим листям;
- прутняк звичайний, сорт Latifolia – ніжно-блакитні квітки зібрані в парасольки, об'єднані в чудове канделяброподібне суцвіття – кисть;
- синюха блакитна – перисте ніжно-зелене листя служить прекрасним фоном для широко розкритих дзвіночко-колесоподібних темно-блакитних квіток;
- лобелія ожиноподібна, сорт Сапфір з темно-блакитними квітками і Koenig Wilhelm з яскраво-синіми;

Б

- костриця сиза та овеча, утворюють розлогі пишні кущі з тонкого синьо-зеленого або майже блакитного листя;
- незліченні сорти ірису з квітками практично всіх відтінків блакитного, синього і фіолетового тонів;
- хоста Зібольда відрізняється великим блакитно-зеленим листям з елегантною сіро-блакитною облямівкою по краю;
- синьоголовник гігантський, альпійський, аметистовий і морський з фантастичними «чашами» з приквіткового листя можна висадити на сонячних ділянках;
- мордовник звичайний – улюблена квітка садів стилю Модерн початку XX століття;
- льон посівний з милими ніжно-блакитними простими квітками;
- гісоп лікарський прикрасить сад темно-синіми квітками і темно-зеленим щільним блискучим листям;
- агератум Хоустона або мексиканський, сорт Blue Mink цілковито незамінний при створенні бордюрів разом з лобелією;
- печіночниця звичайна допоможе приховати ґрунт пристовбурних кіл;
- бруннера крупнолиста росте переважно на вологих тінистих місцях;
- традесканція віргінська з великим лінійним зеленим листям і групами синіх квіток доречно поблизу водойми або на березі струмка;
- карликова фіалка запашна незамінна при створенні запашних доріжок;
- дзвіночок карпатський, ложечницелистий і скупчений підійдуть для блакитної кам'янистої гірки.

Блакитні лінії – лінії обмеження висоти та силуету забудови; спрямовані на регулювання естетичних та історико-містобудівних якостей забудови (ДБН Б.2.2-12:2018 «Планування і забудова територій»).

Максимально допустима висота* (поверховість) житлової забудови визначається від чисельності населення та класифікації населеного пункту:

- сільські населені пункти чисельністю до 1 тис. осіб – виключно садибна забудова;
- сільські населені пункти чисельністю понад 1 тис. осіб – садибна забудова та багатоквартирні житлові будинки висотою до 12 м (до 4-х поверхів включно);
- селища міського типу – садибна забудова та багатоквартирні житлові будинки висотою до 15 м (до 5 поверхів включно);
- міста чисельністю до 50 тис. осіб включно – садибна забудова та багатоквартирні житлові будинки висотою до 27 м (до 9-ти поверхів включно);
- міста чисельністю понад 50 до 100 тис. осіб включно – садибна забудова та багатоквартирні житлові будинки висотою до 48 м (до 16-ти поверхів включно);
- міста чисельністю понад 100 тис. осіб – висотність багатоквартирної житлової забудови встановлюється документацією з просторового планування.

Бонітет – показник продуктивності насаджень і умов місцезростання. Визначається за середньою висотою дерев даного віку (І – бонітет високих насаджень, V – найнижчих).

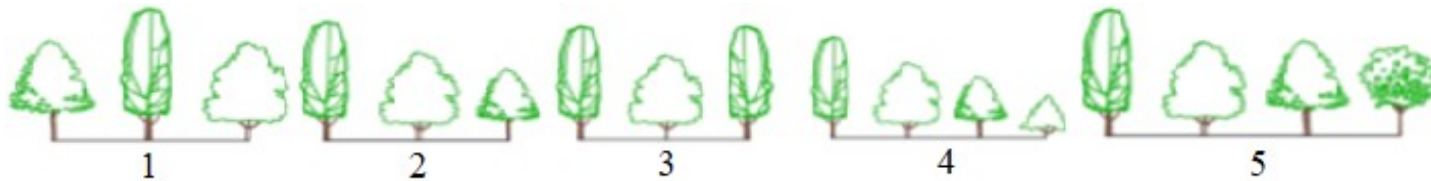
Бонсай – (з япон. 盆栽 – дослівно «вирощене в таці») – мистецтво вирощування карликових дерев, з яких японці створювали мініатюрні сади. На даний час для створення бонсай вважаються придатними близько 400 видів рослин, у тому числі і вирощувані в кімнатних умовах: камелія, азалія, драцена, гарденія, кипарис, мирт, практично всі види фікусів. Древа, такі як бук, дуб, клен, сосна або ялина та ін. Бонсай може мати розміри – від 20 сантиметрів до 1 метра.

Бордюр (від *франц.* bordure, *англ.* border – межа, рубіж) – вузька смуга з низькорослих (висотою до 1 м) деревних і трав'янистих рослин, що облямовує доріжки, квітники і партери в парках і садах; вид живоплоту. Французький бордюр – вузьке і низьке оформлення

партеру, клумби, газону, фонтану. Зазвичай це лінійні посадки з 1...2 рядів низькорослих (не більше 30...40 см заввишки) квітучих чагарників або трав'янистих рослин. Іноді такий бордюр, зокрема зі стриженого самшиту, використовується для виділення рисунка в квітниках партерного типу. Бордюр шириною 10...50 см називають рамкою або окантовкою.

За конструкцією бордюри можуть бути одно-, дво- і триярусними, а самі рослини розташовуватися в два-чотири ряди.

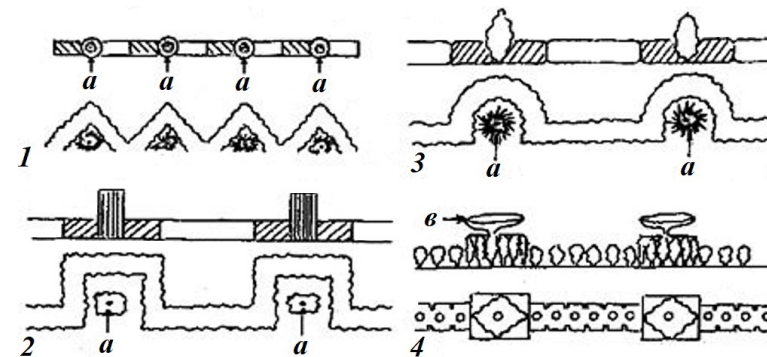

Схеми розміщення рослин в простих бордюрах: 1 – двох'ярусний, трирядний; 2 – триярусний, трирядний;
3 – двох'ярусний, трирядний з пониженням в центрі; 4 – чотирирядний; 5 – двох'ярусний, чотирирядний

Б

На думку англійських дизайнерів, бордюр – це широка безперервна смуга вільної форми з високих або різновисоких чагарників і багаторічних трав'янистих рослин, висаджених групами. Один з найзнаменитіших англійських бордюрів – Пурпурний бордюр, створений подружжям Вітою Саксвілл-Уест і Харольдом Ніколсоном в саду маєтку Сісінхерст з лаванди, бузку, клематисів, флоксів, люпину, дельфініума, жоржин. Ще один варіант – Довгий бордюр Крістофера Ллойда, практично представляє одноярусний міксбордер з великих рослин, нижня частина яких не маскується більш низькими рослинами, а залишається відкритою. У складі такого бордюру – злаки, чагарники, трав'янисті одно- і багаторічні.

Фігурні бордюри більш ефектні: зигзагоподібні з одинарами, прямокутно-ламані, з напівколами. При створенні

Бордюри у якості огорожень:

1 – зигзагоподібний з одинарами (а); 2 – прямокутно-ламаний з одинарними (а) в зовнішньому зламі; 3 – напівколами, в яких розташовані одинарні (а); 4 – лінійний з квадратними акцентами, в центральній частині яких розташовані рослини акценту, яку можливо підібрати за принципом контрасту

лінійних бордюрів з акцентами квадратні акценти можуть бути однієї породи, а центральні рослини підбирають за принципом контрасту.

При влаштуванні бордюрів у якості огорожень часто використовують неживі матеріали: валуни, природні камені – черепашник, вапняк, піщаник, граніт, мармур, метал, дерево, пластикові конструкції, сталеві стрічки. Необхідно, щоб ці матеріали гармоніювали з архітектурою будівель, особливостями мощення, стилем квітників і підібраними рослинами.

Бордюрні рослини – вони повинні мати компактну форму невеликого куща, з добре розвиненою кореневою системою, опірністю бур'янам, довго зберігати декоративність. В якості бордюрних рослин використовують квітучі і декоративно-листяні рослини, багаторічні трав'янисті і чагарники. На сонці добре ростуть армерія приморська, айстра альпійська, обрієта дельтоподібна і культурна, флокс шилоподібний, очиток васильково-синій, календула лікарська, іберис гіркий і зонтичний. В тіні бордюр можна зробити з гейхери криваво-червоної, айстри гладкої. Для запашного бордюру використовують материнку звичайну, котовник котячий, гвоздику сіро-блакитну, руту запашну.

Боскет (від *англ.* basket – корзина) – замкнена ділянка з насадженнями, звичайно правильної геометричної форми, обсаджена стриженими деревами і чагарниками у вигляді

Б

цільної живої огорожі. Замкнені простори всередині боскетів (в епоху бароко) називалися кабінетами або зеленими залами. У боскеті розміщують також фонтан, квітник, зелений театр, невеликий басейн, рідше – плодові насадження, дерева-екзоти. Як правило, боскети обрамляють парадну відкриту частину композиції ансамблю. Іноді для пристрою боскетів будують трельяжі (Версаль). Існує три основних види боскетів:

– закриті боскети, створені повністю зі стрижених зелених стін, всередині яких також розташовані дерева з формованими кронами, простір між стриженими стінами і деревами не призначався для погляду спостерігача, він використовувався для технічних цілей або господарських потреб;

– боскети з периметром зі стрижених зелених стін, всередині розташовувалися дерева з вільними кронами, вхід часто закривали невеликими декоративними воротами або арками, призначалися для тихого відпочинку, відокремленого проведення часу, своєрідної розваги у вигляді прогулянки по лабіринту;

– боскети-гаї, в яких дерева висаджувалися вільно або за принципом кенкож.

Для устрою боскетів використовують липу дрібнолисту, ялину колючу, акацію жовту, барбарис звичайний, жимолость синю, різні види глоду, кизильник блискучий, клен татарський, смородину золотисту.

Ботанічний сад – зелений масив, призначений для науково-дослідницької і культурно-просвітницької роботи в галузі ботаніки, рослинництва і озеленення населених місць.

Брекчія (від *італ.* breccia – ламання) – уламкова порода, яка складається зі зцементованих будь-якою мінеральною речовиною кутастих уламків однієї або декількох різних гірських порід. Брекчії діляться на базальтові, гнейсові, мармурові, вапняні та інші, в залежності від того, якого роду уламки її утворюють, і який склад виконує функції цементу.

Бродері (від *франц.* broderie – вишивання) – мереживний партер.

Брукування – зовнішня поверхня покриття доріжок і майданчиків в саду. Розрізняють зимове і літнє покриття, в першому випадку плити покриття щільно підганяють одну до одної, півні зашпаровують сухою сумішшю, у другому випадку залишають зазори від 2...3 до 10 см, які засаджують газонною сумішшю або ґрунтопокривними видами.

Для брукування використовують різні матеріали, від оброблених антисептиками спилів стовбурів до каменів і бетонних плит. Для рихлих (з гравію, гальки, тріски, кори) доріжок обов'язково роблять бордюри.

«Садовий паркет» – один з найстильніших видів покриття, його роблять з деревних щитів різної форми, перш це був в основному квадрат, зараз форма найрізноманітніша, аж до кола.

Декоративність брукування можна посилити, використовуючи поєднання різних матеріалів, наприклад гравій та кольорова плитка, клінкерна цегла і природні валуни або бруківка, мозаїчна керамічна плитка та брекчія або плитняк.

Переривчасте покриття за участю ґрунтопокривних рослин краще створювати на доріжках, що не піддаються інтенсивній експлуатації.

Букетні насадження – прийом формування деревних груп шляхом посадки декількох саджанців в одне гніздо для якнайшвидшого створення композиції. Можлива також посадка «на пень» молодого деревця або створення умов для рясного розвитку бічних пагонів.

Булєнґрін (від *франц.* boulingrin та *англ.* bowling green – зелень для гри м'ячем) – газон спортивного типу у вигляді злегка заглибленого в ґрунт прямокутника з пологими схилами. Обсаджується по контуру високими деревами, посилює враження просторовості паркового пейзажу. Найбільшого поширення набув в епоху бароко.

Булба – потовщена укорочена частина підземного стебла, що несе бруньки (вічка); є органом для відкладення запасних речовин і вегетативного розмноження. Наприклад, бульби бегонії бульбової.

Булбові рослини – рослини, забезпечені бульбами, що акумулюють поживні речовини і забезпечують їх збереження в зимовий період (наприклад, бегонія бульбова).

Б

Буйбоцибулина – видозмінений пагін, схожий на цибулину, але має сухі лусочки і м'ясисте стебло, наприклад, як у крокусу.

Бульвар (від *франц.* boulevard, від *нім.* bollwerk – укріплений земляний вал) – смуга насаджень з дерев і чагарників з доріжками і квітниками, розташована уздовж вулиць, набережної та в інших зручних місцях. Бульвари призначені для транзитного пішохідного руху, короткочасного відпочинку і прогулянок. Розмір бульвару залежить від ширини і довжини вулиці, в залежності від умов і типу бульвару його ширина становить від 10 до 80 м. Вузькі бульвари (10...15 м) краще робити у вигляді алейних посадок, на більш

широких (20...30 м) дерева і чагарники розміщують всередині вільно, на кордоні смуги – рядами.

Елементами бульварів є алеї, доріжки і майданчики, групи і живоплоти, газони і квітники. Історично склалися два основних типи планування бульварів – у вигляді кільця (Париж, Відень, Рига) на місці стародавніх оборонних споруд призначений в основному для відпочинку, і лінійний тип – для транзитного пішохідного руху, такий бульвар формується на основі озеленених пішохідних доріг і алей. Прикладами історичних бульварів є Унтерден-Лінден в Берліні або Приморський в Одесі, Єлисейські поля в Парижі.

Б

Профілі озеленення бульварів: 1 – бульвар з однією алеєю (а); 2 – з двома алеями; 3 – з двома алеями і розділовою смугою; 4 – з однією центральною і двома бічними

Буферна зона (парку-пам'ятника) – частина периферійної території парку або суміжна територія, що додатково освоюється, на якій організується масовий відпочинок і обслуговування відвідувачів з метою знизити надмірно високе рекреаційне навантаження на культурно-історичну зону парку.

В

Ваза (від *франц.* vase, *лат.* vās – посудина) – художньо виготовлений виріб із різних матеріалів, посудина для різних флористичних композицій. У ландшафтному оформленні саду або парку ваза є класичним зразком малої архітектурної форми. Вазы, що стояли на постаментах, прикрашали сади епохи класицизму.

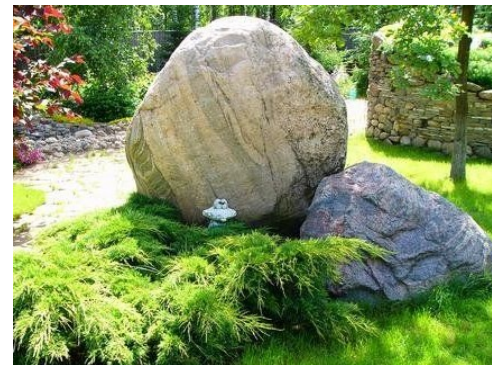

Вазон – різновид вази, частіше використовується як посудина для вирощування ампельних рослин (ампелей).

Валун – осадова гірська порода. Крупний камінь округлої форми. У ландшафтному дизайні використовується для улаштування альпійських гірок і рокаріїв. Особливо великий валун може нести функцію самостійної ландшафтної композиції.

Ведута (від *итал.* veduta – побачена, вид місцевості) – міський пейзаж, вид місцевості, міста, центральної площі, приморської набережної, великого паркового ансамблю тощо. Характерна топографічною точністю зображення, виконується у вигляді гравюри, живописного полотна, рисунка. Термін виник у Венеції, де ведутами називали види цього міста та його околиць, зображені з топографічною точністю. Час розквіту ведут – XVIII століття.

В

Веранда (від *англ.* veranda – тераса) – закрите неопалюване приміщення, закрите з 2...3 сторін. На відміну від тераси її завжди прилаштовують безпосередньо до будинку. Веранда може бути оформленою вертикальним озелененням, ампельними рослинами у підвішених посудинах.

Вересові сади – один із прикладів монокультурних садів, при влаштуванні яких використовуються представники двох родів: верес і ерика. Окультурювання цих видів почалося в Англії з середини XVII століття. Незважаючи на те, що ерики і верес відносяться до різних родів, дуже часто й ерики називають вересом. Найбільш часто в вересових садах зустрічаються такі види: ерика біліюча, ерика квітуча взимку, ерика

приємна, ерика розчепірена, ерика рум'яна, ерика сиза, ерика середземноморська, ерика чотиригранна, ерика ягідна. Дуже ефектно виглядають модульні сади з вересу та ерик. У полікультурних квітниках вони прекрасно поєднуються з хвойними карликовими рослинами, чебрецем повзучим, вівсяницею сизою, нарцисами, мускарі та ін.

топіарної стрижки. Версальськими рослинами часто заповнюють «розриви» в бордюрах парадних партерів.

Версальська рослина – композиція, що складається із контейнера кубічної форми і оранжерейної рослини (частіше цитрусової), що висаджена в нього і сформована у різноманітних

варіантах

Вертикальні елементи – один з елементів об'ємно-просторової композиції, які у поєднанні з горизонтальними елементами надають їй цілісність і довершеність. Особливо сильний зоровий ефект у ландшафтній композиції утворюють високі дерева пірамідальної форми.

Вертикальне планування об'єктів озеленення – комплекс інженерних заходів, спрямованих на перетворення існуючого рельєфу місцевості, його пристосування в композиційних та експлуатаційних цілях відповідно до призначення

об'єкта; в тому числі організація поверхневого стоку з території, збереження цінних існуючих рослин і ґрунтового покриву, пристрій терас, сходів, підпірних стін, засипання ярів, риття котлованів під водойми.

В

Вертикальне озеленення – один із прийомів озеленення для декорування стін будівель і різних споруд, створення «зелених стін», за допомогою яких здійснюється зонування ділянки; вертикальними композиціями прикрашають вхід в будинок, балкони та вікна з метою захисту від перегрівання, шуму, пилу; створення зелених стінок для ізоляції окремих ділянок саду одної від одної або від зовнішнього оточення. Типи вертикального озеленення: підвісні кошики, привіконні контейнери, різні трельяжі, решітки, каркаси, перголи, на яких розміщують виткі й ампельні рослини. Використовуючи вертикальне озеленення, можна підкреслити вирашні елементи архітектури будівлі та замаскувати невдалі. Чергуючи декоративнолистяні і красиво квітучі види, створюють горизонтальні і

навіть діагональні композиції. Для північних стін підходять такі види, як дівочий виноград, плющ звичайний, настурція велика, кірказон витончений, хміль звичайний, для східних – гортензія черешкова і деревоподібна, клематиси, деревогубець округлий, піраканта червона, для західних – кампсис, рокитник Баттандієра, ломонос виноградолистий, іпомея квамокліт; для південних – різні види жимолості, актинідія коломікта, виткі троянди, лимонник китайський та ін.

Вертюгаден (від *франц.* vertugadin – напівкругла галявина, зелений амфітеатр) – невелике терасоване підвищення у просторі газону (до 80 см) з напівкруглими сходами. Використовується як своєрідний театр або для розмежування простору, прикрашений живоplotом, скульптурою та топіарними фігурами.

Вивітрювання – руйнування гірських порід під впливом різних атмосферних явищ: вітрів, дощів, сніготанення, сонячної радіації та ін.

В

Вигонка – прискорення росту рослин за рахунок оптимального температурного режиму і/або скорочення освітленості.

Вигонка рослин – порушення зимового спокою рослин в умовах закритого ґрунту з метою прискорити розпускання листя, квітів.

Вид – 1) частина пейзажу. Цей термін широко застосовується в ландшафтній архітектурі. Вміле розкриття окремих художньо виразних видів у пейзажі є важливим аспектом проектування і реставрації садів і парків. 2) основна одиниця в класифікації рослин, що характеризуються загальними ознаками, легко схрещуються одна з одною і мають спільне походження.

Видова точка – певне місце на території лісопарку, парку, саду, найбільш зручне для сприйняття виду, що відкривається; зазвичай намічається при художньому аналізі та ескізній проробці об'єкта у складі серії візуальних «кадрів», які йдуть один за одним.

Висячий сад – невеликий сад, розташований на плоскій покрівлі, галереї, припіднятій веранді, балконі, спеціальних кам'яних опорах. Має насипний ґрунтовий шар для вирощування трав, квітів, чагарників, дерев улаштовується складна система поливу, збагаченого ґрунтового шару, гідроізоляції. Іноді використовуються переносні посудини для ґрунту, невеликі басейни для водних рослин. Прототип сучасного обладнання такого типу – сади Семіраміди у Вавилоні, які розташовувалися на багатоступеневих терасах – одне з восьми «чудес світу» Давнього світу.

Виткі рослини – це здебільшого трави з досить довгим і слабким стеблом, яке не може триматися вертикально саме собою, а обвивається навколо будь-якої підставки: штучної тичинки, стебла або стовбура іншої рослини. Верхівки стебел у витких рослин відігнуті вбік і виявляють досить енергійний обертальний рух в горизонтальній площині вправо або вліво, що і призводить, при одночасному витягуванні стебла, до відшукування опори по сусідству, а потім і до щільного закручування стебла гвинтоподібно навколо опори. При відсутності опори, в стеблах витких рослин не помічається звичайних спіральних оборотів або вони мало помітні. Розрізняють вправо або вліво закручувані виткі рослини; в першому випадку верхівка стебла обертається у напрямку ходу годинникової стрілки, в другому – у зворотний бік; останніх значно більше в північній півкулі, а перших – в південній. Причина закручування полягає, головним чином, в дії сили тяжіння, усунувши яку (в обертових апаратах для проростання) вдалося отримувати прямостеблові не закручені екземпляри витких рослин. Крім того, і нерівномірне зростання тканин на різних сторонах стебла робить свій вплив на закручування. Крім цілого спеціального сімейства берізка, до витких рослин належать ще чимало представників різноманітних сімейств. Більшість закручується вліво. Такі як: ломонос, хміль звичайний (закручується вправо), дівочий виноград, гліцинія, жимолость, турецькі боби, плющі та багато інших.

Витоптування – процес ущільнення ґрунту і механічного пошкодження рослинності людьми і тваринами.

Віадук (від *франц.* viaduc, походить від *лат.* via – дорога, шлях, ducō – веду) – споруда для переносу дороги через ущелину, яр, суходіл або над поперечною дорогою, покоїться на високих опорах. На відміну від естакади, де все прольоти однакові, найвищій частині віадуків відповідає найбільший проліт.

Відкриті простори пейзажних садів – специфіка ландшафтних композицій пейзажних парків і садів передбачає обов'язкову наявність відкритих просторів. У ландшафтних композиціях вони представлені галявинами, лужками, у більшості випадків ретельно підстриженими.

Відродження – епоха з XIV по XVII століття, що відрізняється активізацією суспільного життя, ослабленням впливу церкви, підвищенням ролі світської держави. Італійські сади епохи Відродження характеризуються регулярним плануванням, в зв'язку з особливостями рельєфу, зазвичай терасовані, розташовані на схилі пагорба. Центром садово-паркового ансамблю вілли є єдина просторова вісь, виражена архітектурними засобами, прийомами топіарного мистецтва, скульптурними композиціями, декоративними каналами. Сад розглядається як продовження палацу або вілли, утворюючи з ним єдине художнє ціле. Характерні величезні примхливі партери, зелені «театри» і «кабінети», широко представлені рослини з штучно сформованими кронами, популярні вузькі алеї високих кипарисів.

Відтінок – ледь помітна різниця в кольорі, між спорідненими тонами в світлотінновій фактурі об'єкта (наприклад, в деревно-чагарниковій групі, що складається з декількох рослин).

Візуальне ядро – одиночна рослина або група рослин, які вирізняються з-поміж інших і відразу привертають до себе увагу, часто розташовуються в кінці довгих бордюрів.

Вікно – просвіт у масиві або куртині з метою надання пейзажу мальовничості. Зазвичай вільний від дерев і чагарників, але має трав'яне покриття площею до 1 га; сприяє зміні вражень при переході відвідувача від закритого простору до відкритого.

Вілла – багатий заміський будинок з парком. Перші Вілли з'явилися в античному Римі як місця відпочинку і розваг. Набули широкого поширення за часів класицизму. Спільною рисою, при глибоко індивідуальній особливості кожної з них, є органічний, іноді багатосторонній зв'язок з ландшафтом.

Вільне планування – прийом планування садів і парків; характеризується вільним розміщенням насаджень і споруд у просторі з максимальним використанням рельєфу місцевості, водойм, рослинності; має на увазі пейзажний стиль в цілому, але може включати в себе й елементи регулярних композицій.

Вільні простори – відкриті, незабудовані ділянки міста, району, мікрорайону, на яких передбачаються об'єкти озеленення різного призначення.

В

Вірідарій (від *лат.* viridarium – деревні насадження, сад, парк, гай) – невеликий оточений високою кам'яною огорожею зелений садок, оточений колонами і прикрашений скульптурою, фонтаном або невеликою водоймою і квітниками. Щоб вони не виглядали занадто ізольованими, стіни часто розписували фресками із зображенням фантастичних садів, трельяжів, боскетів. Вірідарії на римських віллах золотого століття (період Лукулла, Мecenата, Цицерона) служили місцем вечірніх розваг і при освітленні виглядали розкішно. Характер римлян того часу відрізнявся великим спокоєм, любов'ю до затишку і тиші. Вище за все вони ставили красу витонченої простоти.

В

Віcтpa (від *італ.* vista – з першого погляду) – вид, вузька перспектива, яка спрямована в бік будь-якого видатного елемента ландшафту. Включає в себе точку огляду, обрамлення (зазвичай куліси з рослин) і кульмінаційний об'єкт огляду, який закінчує вісту (архітектурна споруда, монумент, озеро, пагорб, незвичайне за формою і кольором дерево та ін.).

Вітраж (від *лат.* vitrum – скло) – декоративна композиція в отворі вікна, двері, виконана з кольорового скла, скріпленого металом або дерев'яним, бетонним каркасом. В орнаментальному рисунку вітражів часто використовуються рослинні мотиви.

Вічнозелені рослини – рослини, протягом усього року покриті зеленим листям, які можуть зберігатися на дереві більше 12 місяців.

Віялова композиція плану парку – поєднання променевих алей зазвичай біля основного входу до парку, звідки вони розходяться по всій його території. Архітектурно-ландшафтна побудова розвивається по всіх променях у напрямку від центру-входу до периферії. Напівкільцеві дороги пов'язують промені між собою. Віялова композиція формується як регулярними, так й пейзажно-мальовничими елементами на рівній або пересіченій місцевості. Використовується як основа планування парку в цілому або його частини.

Водні рослини – багаторічні (рідше однорічні) рослини, необхідна умова життя яких – перебування в прісній (здебільшого), солоній або солонуватій воді. Використовуються для озеленення ставків, басейнів, акваріумів.

Водний партер – елемент ландшафтного дизайну, характерний для регулярних парків: парадний партер замінений водою. Форми водойм завжди суворо симетричні. Зустрічаються доволі рідко.

Водний сад – ландшафтний простір саду або парку, де більшу територію займає вода. Основні планувальні елементи – містки, причали, переходи над водою, ландшафтно оформлені берегові і прибережні зони.

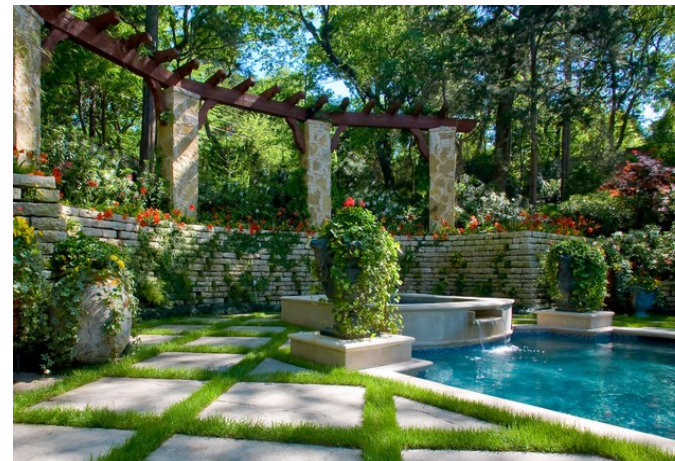
Водовідведення – використання комплексу інженерних споруд та обладнання з метою видалення стічних, зливових та талих вод з населених пунктів і промислових об'єктів.

Водозабір – гідротехнічна споруда для забору води з метою водопостачання, іригації.

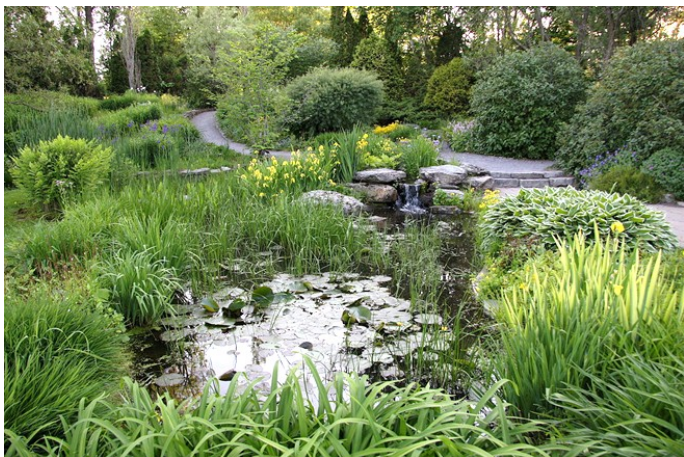
Водойма – природний елемент ландшафту або штучна споруда (озеро, ставок, потік). Включення водойми до паркової композиції істотно підсилює її естетичний вплив. Велика водойма є паркотвірним елементом, що змінює рослинний пейзаж, впливає на мікроклімат і ґрунт.

ВОДОЙМИ:

1) Басейн – штучна водойма, призначена для декоративного оформлення представницької частини об'єкта озеленення або слугує для купання. Басейни мають різну форму, але краще виглядають з заокругленими плавними лініями. Висота басейну становить від 50 см і вище, якщо ділянка невелика, басейн може бути і дрібніше. У парках басейни виступають як самостійний елемент або як частина переднього плану для посилення ефекту за допомогою відображення важливих елементів композиції. Іноді басейн оточують вузькими квітниками або мають у своєму розпорядженні на бортах контейнери з рослинами. Оригінальні плавучі клумби на поверхні води. Басейни строгої геометричної форми оживляють строгі мощені майданчики.

2) Болотце – найлегший в організації тип водойми. Зазвичай це просто перезволожена ділянка, куди за допомогою дренажної системи відводять надлишок води. Часто болотце розташовують поруч зі струмком.

3) Купальні, як і більшість басейнів, не призначені для вирощування рослин, а використовуються для купання. У зв'язку з цим необхідно передбачити східці для спуску у воду і можливість легкого очищення ванни купальні.

4) Ставок – природно або штучно створена водойма з замкнутими границями і нерухомою водою, декорований по периметру водоростями. Границі ставку можуть мати строгі геометричні форми – округлу, трапецієподібну, прямокутну (зазвичай їх розташовують біля будівель) або бути довільної форми з

плавними обрисами. У невеликих за площею садах влаштовують підняті ставки з бортами з дерева, металу, каменю, цегли. Цей тип водойми найбільш підходить до пейзажних садів. У парках ставки виконують такі функції:

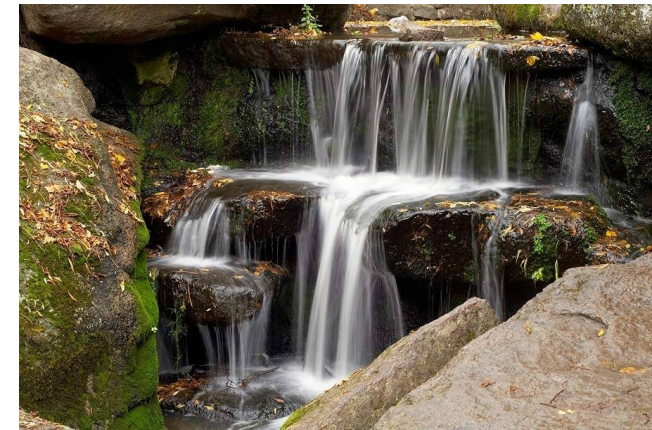
- можуть займати центральне положення, і навколо них групуються не тільки споруди та декоративна садово-паркова архітектура, а й пейзажі;
- є композиційним центром окремої частини парку;
- невеликі ставки в «лісовій» частині парку надають їй природність, виглядають як лісові озера.

5) Озеро-водойма різної площі, зазвичай з проточною водою, можливо з підземними джерелами. Острівці, розташовані асиметрично,

підвищують декоративний ефект. Зокрема, в японських садах обов'язковим елементом були два острови: черепахи і журавля.

6) Водоспад – природно або штучно влаштований спадаючий потік води між двома водоймами, що знаходяться на різних рівнях. Вода може падати на водну поверхню по каскаду кам'яних порогів, по вузьких каналах, протікати крізь порожнисті стовбури дерев або бамбукові трубки. Особливо активно використовували водоспади в китайських і японських садах.

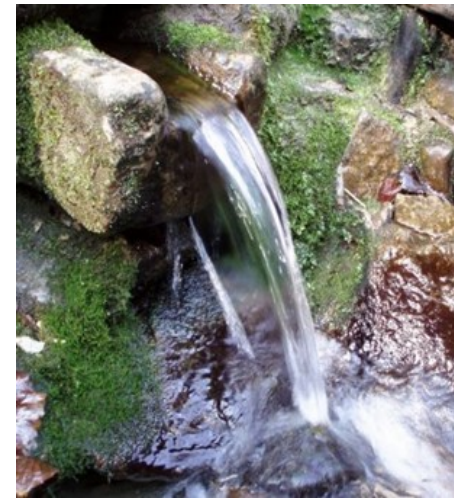

В

7) **Джерело** – природний або штучний невеликий пристрій з постійним струмом води, може давати початок струмка, може представляти ключ, що пробивається між камінням. Особливо ефектні настінні джерела.

8) **Канал** – водойма правильної геометричної форми, що створює далекі лінійні перспективи (Версаль, Венеція, Петергоф). Канали можуть об'єднувати окремі водойми в єдину систему. Вони дуже доречні в регулярному плануванні.

В

9) **Каскад** – спеціальна багатосхідчаста споруда з каменю або бетону, що служить для спадаючих струменів води на місцях швидких природних річок і струмків, а також на шляхах штучних водотоків з послідовного ряду дрібних терас, висота яких становить не менше 15...30 см. Особливо важливо підібрати для каскаду крайній камінь, він повинен мати гладку поверхню, в результаті чого водний потік не розривається на окремі струмені. Оригінально виглядають каскади

у вигляді зігнутої гвинтових сходів, до того ж вони не вимагають багато місця. Для великих ділянок можливе створення каскадів-ставків, наприклад на схилі яру або спуску до річки, перепад висот в цьому випадку може досягати 4...5 м, а довжина такого каскаду до 200 м.

У 2003 році на всесвітньому квітковому шоу в Челсі особливу увагу привертав «Неправильний сад», де був представлений каскад «навпаки» (винахід англійського винахідника та раціоналізатора Джеймса Дайсона). При погляді на нього складалося враження, що всупереч законам фізики вода тече вгору по похилій скляній

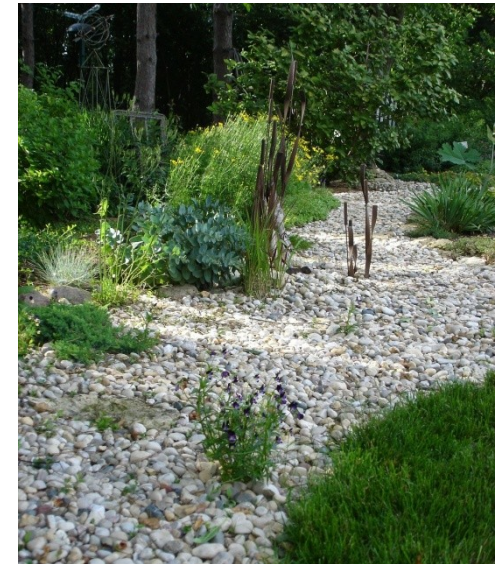
площині і широким полотном падає вниз в невеликий басейн, звідки знову «дереться» на наступний уступ. Насправді ж східці каскаду мають маленьку хитрість: на стику похилої і вертикальної площин влаштована щілина і частина води падає вниз, а інша стікає по похилій площині, як і належить вниз. Враження води, що підіймається вгору, створюють бульбашки повітря, що піднімаються під склом призми.

10) Протока – досить велика водна споруда, вона має природні обриси з мальовничими берегами, островами, заплавами, характерна для пейзажного планування великих ділянок.

11) Струмок – малий водний пристрій – неширокий водотік з протяжним звивистим руслом, невеликими острівцями і мілинами. Чим менше ухил, тим ширше струмок. На рівній поверхні влаштовують потік рівнинного типу, а на ділянці з ухилом – «гірський» струмок, для якого створюють бетонне русло. Оригінальні струмки з неживих матеріалів: «кам'яністі», «сухі» або з рослин – наприклад, злакові.

12) Фонтан – в ландшафтній архітектурі – споруда, що служить основою або обрамленням для струменів води, що б'ють вгору або стікають вниз. Спочатку фонтани споруджувалися як джерела питної води. Згодом поєднання рухомої води з архітектурою, скульптурою і зеленими насадженнями стало одним із засобів створення різних рішень в садово-парковому мистецтві. Нішельними називали фонтани, які встановлювали в спеціально влаштованих трельяжні нішах. Існує безліч типів фонтанів: фонтани-джерела, одно- і багатоструменеві фонтани, фонтани з декількох чаш з переливом води з однієї в іншу, фонтани-полотна, фонтани-каскади, фонтани-«дзеркала», багатоструменеві ародні фонтани, особливо характерні для садів Іспанії. В даний час випускається безліч насадок, які допоможуть створити саму різну форму фонтану. Струменевий тип – найпоширеніший. Насадка представляє сопло, що звужується і забезпечує тонкий струмінь води, яка піднімається тим вище, чим більше тиск в системі. Дзвін забезпечує насадка, на вихідному отворі якої знаходяться один над іншим два диска. Форму півкулі створюють насадки дзвонового типу, але з дисками менших розмірів. Дуже ефектні фонтани з насадками тюльпан і Тіффані. Фонтани, що обтікають, представляють джерело в камені, з якого вода спокійно стікає на поверхню водойми. Існують насадки, що забезпечують форму вертушки або рибиного хвоста.

Оригінальний «гальковий фонтан» – своєрідний варіант фонтану, що обтікає: через отвір, просвердлений в камені, вода стікає, омиваючи гальку. Навколо створюють гірський пейзаж з дрібного гравію і невеликих пматочків такої ж гальки.

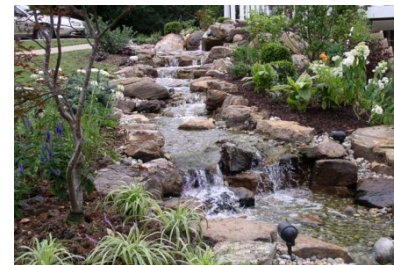
В

а

б

в

г

д

е

ж

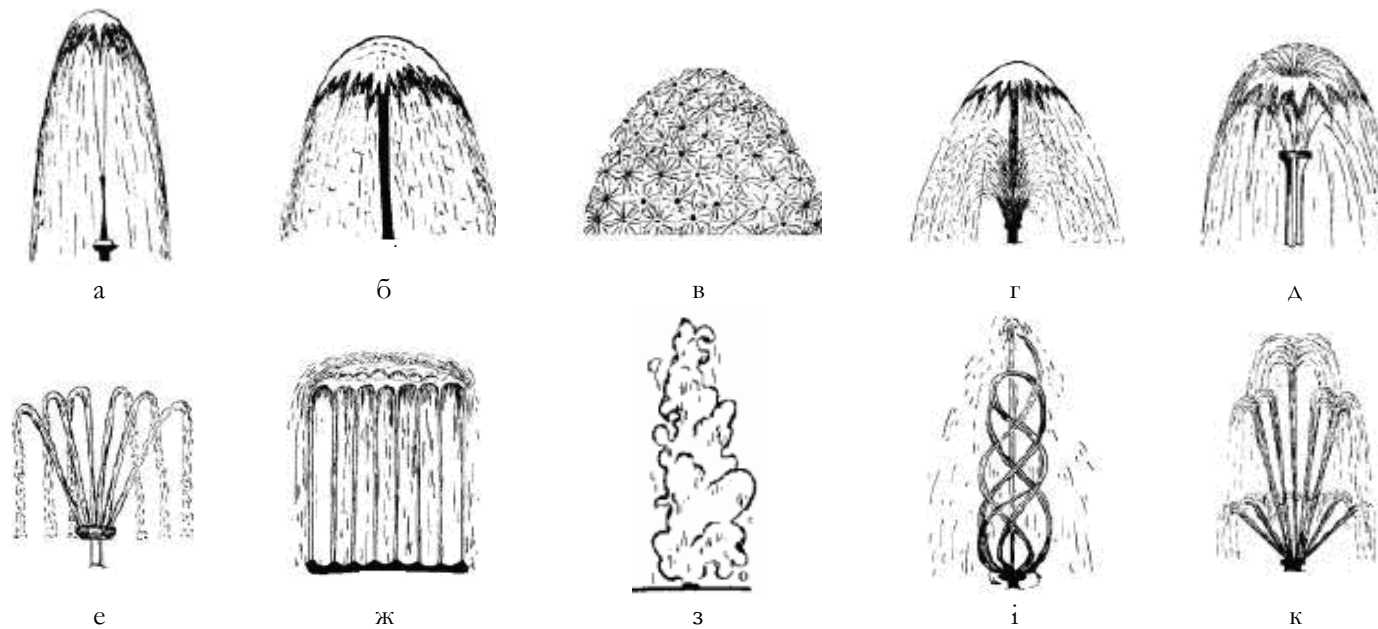
з

і

Типи фонтанів:

а – з галькою; б – з жорновим каменем; в – фонтан-струмок; г – одноструменевий; д – багатоструменевий;
е – з однією чашею; ж – з декількох чаш з переливом води; з – використанням скульптур; і – з розприскувачем

Форми фонтанних струменів в залежності від розпилювача:

а – «одиначний розпилювач»; б – «півкуля»; в – «дзвін»; г – «Гіффані»; д – «польпан»; е – «риб'ячий хвіст»;
ж – «кільце»; з – «гейзер»; і – «розпилювач-вертушка»; к – «ярусний розпилювач»

13) Мініводойми – невеликі за об'ємом і площею водні пристрої, для яких використовують пластикові ємності, акваріуми, глазуровані керамічні чаші, емальовані ванни. Такі водойми можна розмістити як в саду, так і на балконі, терасі, під перголою. З огляду на невеликі розміри, для них слід дуже уважно підбирати рослини. Для зовсім дрібних (до 10 см завглибшки) водойм підійдуть калюжниця, хаюттюнія, м'ята водяна, ірис голий, сальвінія плаваюча; для більш глибоких – до 40 см – ірис аіроподібний, стрілолист стрілолистяний, карликова форма очерету маленького зі строкатим блідо-жовтим листям, кувшинку білу (латаття), сорт Layde та ін.

Підсвічування водойм дозволить милуватися ними не тільки вдень, але і в темний час доби. Існує підводне підсвічування, яке створює ефект внутрішнього світіння води, додає об'ємності предметів, що знаходяться в ній, і надводне, яке забезпечують плаваючі світильники. Встановлені вздовж течії струмка, вони створюють враження, що біжать світлові хвилі. Потoki світла від джерел, встановлених позаду фонтану, викликають барвисті відблиски на струменях спадаючої води.

Водне дзеркало — ландшафтний елемент у вигляді штучної водойми, характерний для крупного ансамблю (наприклад, парк Версаль). Планувальні форми суворо симетричні відносно осі, крупніше за «водний партер».

Водні пристрої — природні або штучно влаштовані водні елементи ландшафту, включення яких в композицію істотно підсилює її естетичний ефект. Водойми можуть бути строгих геометричних форм з чітко оформленими границями або «пейзажними» з вільними обрисами, плавною лінією берега. Сфокусувати увагу спостерігача можливо, відокремивши водойму газоном, використовуючи підсвічування, висаджуючи рослини поблизу берега. Щоб водойми не промерзли взимку, їх глибина повинна бути не менше 1,5 м. Розрізняють:

- статичні водойми різної конструкції з нерухомою водою: басейн, болотце, купальня, ставок;
- динамічні — з проточною водою: водоспади, джерела, канали, каскади, протоки, струмки, фонтани;

Водомер — фонтан.

Водоток — водний об'єкт, що характеризується рухом води в напрямку ухилу в поглибленні земної поверхні, наприклад, струмок або каскад.

Водяні ігри – спеціальні пристрої, які з'явилися в парках і садах раннього Бароко. Вони були призначені для того, щоб обливати тонкими струменями води неуважних відвідувачів.

Вольєрвольтера, від *франц.* volière – пташник) – велика клітка, павільйон або ділянка, обгороджена ровом або сіткою, для утримання птахів або тварин.

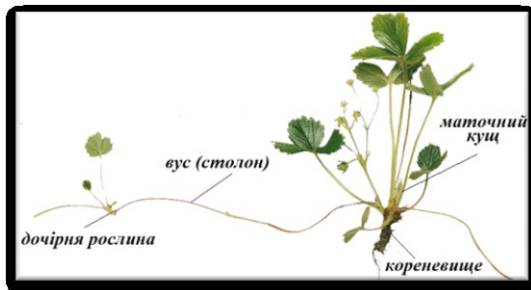
Вузловий сад – композиція з низько стрижених чагарників (зокрема самшиту вічнозеленого), що утворює примхливі візерунки, вільні простори між якими заповнюються мертвими матеріалами: пісок, гравій, товчений цегла, антрацит або висадженими красиво квітучими рослинами.

Вуса – пагони з видовженими міжвузлями, які розташовуються по поверхні ґрунту (наприклад, у суніці) і вкорінюються в ній.

Вустики – невелика деталь в оздобленні садового партеру, що має вигляд стилізованого стебла, витягнутого і вигнутого листка.

В

Г

Габіон (від *франц.* gabion, від *итал.* gabbione – велика клітка) або габіонні сітчасті вироби (ГСВ) – об'ємні вироби із сітки дротової звивочної осередком 50×200 мм (подвійного кручення з шестикутними осередками або з плетеної сітки з квадратними осередками), які наповнені камінням із щільних гірських порід, і розділені на секції за допомогою діафрагм, що встановлюються всередині габіонів через кожен метр по довжині. Одним з багатьох призначень габіонів і є їх використання в зміцненні схилів і берегів річок. Сітка має хороше оцинкування, яке захищає її від впливу і руйнування вологою і повітрям. Габіони знижують шумові навантаження на житлові масиви, що вирішить проблему оренди або продажу житлової та комерційної нерухомості в даних районах. Габіони знаходять широке застосування в міській, ландшафтній архітектурі та дизайні, як за своїм прямим призначенням, так і в якості елементів у вигляді парканів та огорож, пристроїв кам'яних фасадів будівель і споруд, а також використання їх в дизайні інтер'єрів і присадибних територій.

Габіонні конструкції – конструкції різної форми із з'єднаних між собою габіонів, які виконують захисні, підсилюючі, підпірні й утримуючі функції.

Габітус (від *лат.* hábitus – зовнішність, вигляд, образ) – зовнішній вигляд, форма різних рослин.

Габро – високоміцний стійкий до вивітрювання будівельний матеріал – магматична гірська порода чорного або темно-зеленого кольору (зустрічається плямисте забарвлення). Габро у вигляді полірованих плит використовується для облицювання фасадів будівель.

Газон (від *франц.* *gazon* – дерен, трава) – штучно створений дерновий покрив, ділянка, що засіяна злаковими або іншими (часто ґрунтопокривними) травами з метою створення однорідного зелено-смарадового фону для скульптури, архітектурних споруд, квіткових композицій і деревинно-чагарникових груп. Газони прийнято поділяти на дві групи – декоративні і спеціальні. Серед декоративних можна виділити звичайні садово-паркові, лугові, партерні (англійські), німецькі, японські, багаторічні красиво квітучі та мавританські (однорічні, строкатоквітучі), стрижена галявина, ґрунтопокривні, рулонний газон; штучний газон (синтетичне покриття). Спеціальні газони підрозділяють на спортивні (футбольні поля та ін.), розділяючі (регулюючі) транспортний та пішохідний рух, закріплюючі укоси на придорожніх смугах, стійкі до витоптування, посухостійкі та ін.

Газон звичайний садово-парковий представляє собою трав'яний покрив (більшу його частину) в садах, парках, скверах, бульварях, на смугах уздовж тротуарів та ін. Звичайний газон дуже поширений в ландшафтному дизайні, іноді його називають стандартним. Не зважаючи на те, що звичайний газон, трохи поступається за красою партерного газону, він вимагає значно менших зусиль зі створення та догляду. Він більш довговічний, тіньовитривалий і стійкий до механічних пошкоджень (витоптування) завдяки щільній дернині.

Важливо правильно підібрати травосуміші, що багато в чому гарантує декоративність і довговічність газону. Найчастіше з цією метою використовують такі трави, як кострець безостий, житняк, вівсяниця лугова, пирій повзучий, а також травосуміші, що містять ті ж трави, які використовуються для партерних газонів. Для створення декоративних стандартних газонів використовуються суміші з більш широколистяних і з більш розвиненою кореневою системою трав, з сильними пагонами і різними типами куцїння. Трави, що входять в звичайний газон, при належному догляді не дають розвиватися бур'янам.

Зазвичай такий газон створюють із суміші трьох-п'яти видів багаторічних злакових трав, іноді з невеликим додаванням багаторічних бобових – переважно конюшини повзучої (білої). Найбільш популярними рослинами для садово-паркового газону є костриця червона, райграс багаторічний, тимофіївка лугова, мятник дібровний та гребенник звичайний. Вартість насіння для

звичайного газону набагато нижче, інших сумішей газонних трав, а проростають вони набагато легше. Недоліки: ростові процеси в усі пори року у цього газону набагато інтенсивніше, тому його стрижку потрібно проводити частіше.

Газони лугового типу можуть займати значні площі, їх створюють на відкритих ділянках парків, на галявинах в лісопарках. Нерідко їх влаштовують шляхом поліпшення природних травостоїв. Для цього зазвичай видаляють бур'яни, частково розпушують ґрунт і підсівають культивовані травосуміші. Луговий газон засівають багаторічними злаками трьох-п'яти видів: конюшина червона, біла, люцерна синя, жовта і хмелеподібна, еспарцет посівний, ромашка, кульбаба, жовтці, маки, волошки, гострець безостий, мітлиця, костриця лучна, пирій повзучий і ніжний, гребінник, житняк, лисохвіст, тимофійка та ін. У травосуміш бажано включати невелику кількість конюшини повзучої і лядвенцю.

Газон партерний по праву вважається найбільш ефектним і престижним з усіх видів газону. Він служить виключно для декоративних цілей і являє собою ідеально рівну, акуратно і коротко стрижену зелену галявину. Розміщують партерний газон на найвидніших, пануючих ділянках – перед фасадом будинку, уздовж алеї, перед фонтанами. Він служить прекрасним фоном для різноманітних квітів, декоративних дерев.

Необхідно правильно вибрати ділянку для розміщення партерного газону. Це обов'язково повинна бути сонячна ділянка – тіністі, перезволожені місця не припустимі. Ділянка повинна бути ідеально вирівняною – найменші нерівності будуть помітні. Слід також видалити всі бур'яни.

З особливою ретельністю слід поставитися до вибору насіння для партерного газону. Як правило, коштують вони

дорожче. Трави для партерного газону повинні бути по можливості багаторічними, низькорослими, вузьколистими, однорідного забарвлення і добре кущитися. Найбільш популярні різні види польовиці, вівсяниці, тонконіг луговий. Як правило, насіння цих трав проростає повільно.

Газон англійський – це найвідоміший підвид партерного газону. Його найістотніші відмінності – травостій заввишки 1...2 см, підтримання певного рівня вологості, особлива м'якість, отримана за рахунок створення подушки з віджиганих шарів трави під новою виростаючою травою. Трава повинна бути густою, однотонною, рівно і низько підстриженою, м'якою і ніжною. Границі ділянки оформляються чітко, поверхня газону – ідеально

гладка. Як і всі партерні газони, англійський газон має чисто декоративні функції і вимагає особливо ретельного і регулярного догляду.

Дуже важливо правильно вибрати насіння, щоб газон відповідав всім параметрам справжнього англійського газону – і за кольором, і за щільністю насаджень. Як правило, для англійського газону використовують польовицю, вівсяницю, тонконіг, тимофійку. Стрижка виконується регулярно: 1...2 рази на тиждень. Краще проводити її газонокосаркою.

Газон мавританський часто називають трав'янисто-квітковим, або красиво квітучим. Це красиві галявини, створювані на відкритих сонячних просторах, часто на великих площах. Особливістю цього газону є дивна властивість, протягом літа міняти квіткові «візерунки». Ефектне видовище буде притягувати погляд з весни до глибокої осені. Мавританський газон зберігає екологічну рівновагу в саду, оскільки максимально наближений до природних співтовариств рослин: адже в ньому є сусідами десятки видів квітів і трав. В результаті виходить практично ідеальна імітація природної галявини.

Розрізняють мавританський газон двох видів: одноколірний і строкатобарвний, в залежності від того, з якої травосуміші низькорослих злаків і квіткових рослин створюється газон. Зазвичай використовуються суміші, в яких більшу частину становлять багаторічні злакові трави, а меншу – дікі польові квіти, однорічні або багаторічні.

Важлива вимога – рослини повинні мати тривале цвітіння, а після закінчення цвітіння зберігати свою декоративність. Для створення тривалого ефекту цвітіння можна використовувати як однорічні, так і багаторічні квіти. Завдяки різним періодам цвітіння рослин галявина виглядає постійно квітучою.

Найбільш популярними рослинами для мавританського газону є: ромашка аптечна, васильки, дзвіночок персиколистий, люпин мінливий, конюшина біла, злакові, однорічники (хризантема, мак дикий, гвоздика китайська та ін.)

Газон з ґрунтопокривних рослин (килимовий) влаштовують на ділянках з несприятливими умовами: сонячні схили або постійно затінені місця, території з кам'янистими відкладеннями, галечником, піщаними ґрунтами. Для нього використовують такі рослини: барвінок великий і малий, вербейник монетчастий, дюшенея індійська, різні види чебрецю, флокс шилоподібний, резуха альпійська, будра плющоліста.

Газон німецький – для нього використовують конюшину багатолісту та

маленькі багаторічні маргаритки, добре пристосовані до стрижки, так як їх пагони сильно вкорочені і розетки листя знаходяться майже на рівні ґрунту, до того ж вони майже плоскі.

Газон японський – є візитівкою японського саду з суміші красиво квітучих багаторічників, з переважанням різних видів карликових айстр.

Газон рулонний давно використовується за кордоном і поступово набуває популярності і в нашій країні. Це газонні покриття, що створюються за допомогою укладання шарів готового дерну з уже вирощеним на ньому трав'яним покривом. Таку назву газони отримали у зв'язку зі способом транспортування, оскільки перевозяться згорнутими в рулони, на зразок килима.

Ландшафтні дизайнери називають головною перевагою рулонних газонів – економію часу і сил, адже придбання готового якісного газону дозволяє уникнути трудомісткої роботи по догляду за молодими посівами. Використання рулонного газону дозволяє дуже швидко отримати якісний травостій або «перепланувати» сад – наприклад, змінити маршрут пішохідних доріжок, їх довжину і ширину. Можливо, саме тому в багатьох країнах рулонним газонам часто віддається перевага перед іншими видами, що вирощуються традиційним способом.

Готові газони приживаються тим швидше, чим менше часу вони провели згорнутими в рулон. Тому фахівці радять настилати дерен в гранично короткі терміни після його придбання (день або два). При дотриманні всіх правил якісні рулонні газони приживаються дуже швидко і набувають гарного вигляду.

Газон спортивний – призначений для інтенсивних навантажень, повинен бути засіяний спеціальними сумішами злакових трав: швидкозростаючих, здатних переносити посуху і безсніжні холодні зими, з великою швидкістю відновлення і активно розвинутою кореневою системою. Рослинами для спортивного газону послужать: зимостійкий райграс, мітлиця біла, гребінник звичайний і костриця червона. Остання повинна займати переважну частку в суміші насіння для спортивного газону (не менше 40%). Такі трави створюють густий красивий травостій, з широкими, пружними пагонами і листям смарагдово-зеленого кольору, і щільним дерновим покривом з підвищеною механічною міцністю, стійким до витоптування і

ретельним дренажем, який повинен виключати появи калюж і бруду на території майданчика. Крім того, він повинен витримувати низьку стрижку. А щільна дернина такого газону здатна витіснити бур'яни.

Спортивний газон призначений для великих навантажень, пов'язаних з активним пересуванням по траві. Наприклад, професійний спортивний газон влаштовується на стадіонах, спортмайданчиках, іподромах, тенісних кортах, гольф-полях. До числа спортивних газонів можна віднести і газони, облямовані стриженим акантом, в Стародавній Греції їх називали кисти (від грец. *κιστός* – крита зала в грецьких гімназіях, в якій під час зими виправлялися атлети, у римлян – це простір перед залом, старанно прикрашений квітами, чагарниками і призначений для прогулянок).

Газон спеціального призначення – служить для задержання території, за якою неможливо постійно доглядати. Використовують спеціальні суміші газонних трав, які можуть існувати в зонах з підвищеною вологістю або засухою, в зонах тіні, неродючих земель, кам'яних схилів. Такими зонами вважаються укоси залізничних станцій, автомобільних заправок, узбіччя шосе, гідростанцій, звалищ та ін.

До іншого різновиду спеціальних газонів можна віднести газони на дахах, що входять в моду. Рослинами для даного виду газону служать ті ж види, що використовуються для створення лугового газону.

Газон штучний – це рулонний матеріал, що складається з об'ємних поліетиленових або поліпропіленових волокон, що імітують стебла трави, які міцно з'єднані з високо-еластичною нижньою основою. Покриття пропускає воду і не допускає утворення застійних зон.

Сучасні технології виробництва забезпечують найвищу зносостійкість волокон, подовжують термін служби покриття, і дозволяють йому витримувати екстремальні навантаження. Штучний газон, що випускається сьогодні, має відмінні експлуатаційні характеристики. Він практичний, функціональний,

естетичний і зносостійкий. А область застосування газонів зі штучних матеріалів досить широка. Як правило, це рулонний вид продукції і його зручно укласти просто розкотавши. За естетичними властивостями штучний газон дуже близький до натуральної трави, проте він набагато більш практичний. На відміну від натуральної трави він не стирається, не псується під впливом температури, стійкий до агресивних речовин.

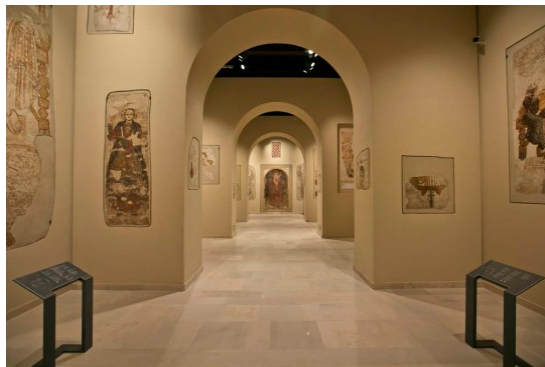
Штучний газон використовується в самих різних напрямках:

- в якості покриття спортмайданчиків для бадмінтону, гольфу та ін.;
- в ландшафтному дизайні;
- в оформленні зимових садів;
- в оформленні літніх ресторанів, кафе та ін.

Газостійкість – здатність рослин нормально рости і розвиватися при підвищеному вмісті в повітрі отруйних газоподібних викидів промислових підприємств і транспорту.

Гай – тип садово-паркових насаджень, елемент паркового пейзажу площею 0,5...1,5 га з розосередженою структурою простору, утвореною рідко згрупованими деревами, які викликають відчуття однорідного за характером, відносно замкнутого ландшафтного мікросередовища. Гаї можуть бути однорідними, тобто складатися з дерев

переважно однієї породи (соснові, букові, дубові, вільхові, липові, березові), з врахуванням обов'язкової проглядальності простору між стовбурами. Або складатися з дерев різних порід: дуба та ясеня, липи і клена, бука і граба. Для невеликих гаїв доцільно видаляти підлісок і залишати як фон тільки тіньовий газон.

Галерея (від *франц.* *galerie*, *итал.* *galleria* – критий хід) – довге і вузьке приміщення, що поєднує окремі частини будівлі; довгий світлий коридор. У ландшафтних

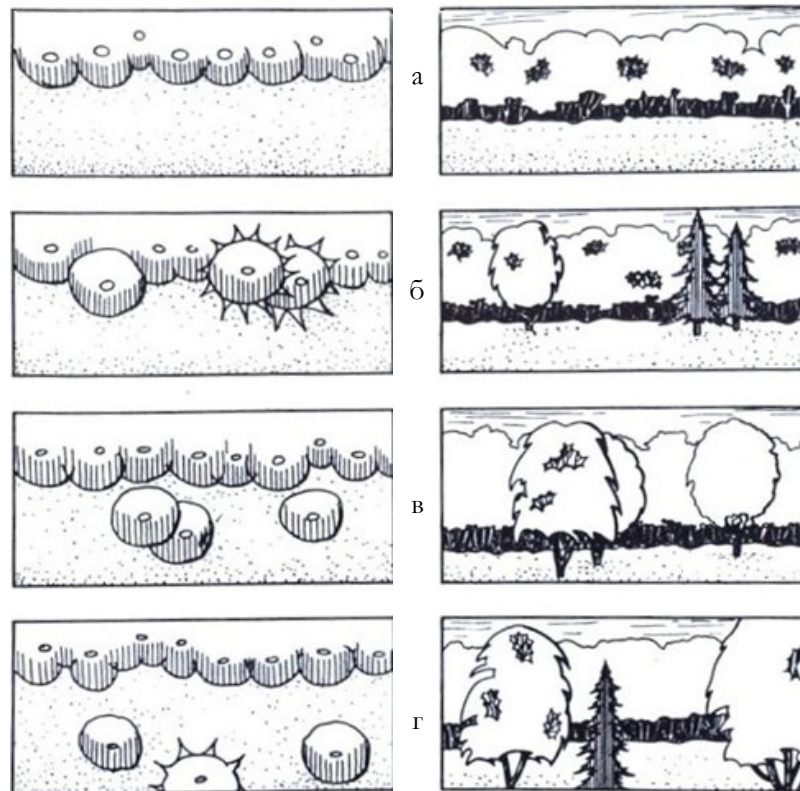

композиціях принцип галерейності може бути використаний, аналогічно до анфіладності, на вузьких ділянках. Імітує перехід з одного зеленого приміщення до іншого.

Галявина – вільна від деревно-чагарникової рослинності ділянка ландшафту. Кордони галявини можуть бути округлими, витягнутими або порізаними.

Важливе місце в композиціях галявин займає узлісся, яке є частиною її пейзажних картин, що створює нейтральний або активний фон. За рисунком контуру узлісся бувають:

- однорідні – насадження утворюють плоску стіну, яка є фоном для деревно-чагарникової групи – «скульптури»;
- барельєфні – окремі групи декілька виступають з основного контуру, не відриваючись від масиву;
- горельєфні – кордони насаджень сильно висунуті вперед, але не відокремлюються від основного масиву.

Типи узлісся: *а* – однорідне; *б* – барельєфне (з невеликими мисами); *в* – горельєфне; *г* – рихле (лівий рисунок – фронтальний профіль, правий – план розташування рослин)

Гама колірна – послідовний ряд кольорів, які використовуються при створенні художнього твору. Як назва, так і умовний поділ спектра на сім частин виникли за аналогією із семисходиноковістю музичної гами.

Колір – важливий елемент будь-якої композиції в саду. Він перетворює тіністі куточки, створює романтичний настрій, збільшує або, навпаки, зменшує простір. Спекотного літа рослини з білими, блакитними, синіми квітками дарують відчуття прохолоди і свіжості.

Поєднання кольорів можуть бути:

- контрастні – поєднання кольорів, які перебувають в колі один навпроти одного;
- гармонійні – поєднання 3 кольорів, що лежать поруч по колу.

Всі кольори хроматичного кола поділяються на теплі і холодні. До перших відносять червоний, помаранчевий, жовтий і їх відтінки. Ці активні і пристрасні кольори, вони покращують настрій і спонукають до дії.

Колір в ландшафтному дизайні розглядають як один з основних засобів, за допомогою якого пейзажу ділянки можна надати особливий настрій і неповторність. Теорія поєднання кольорів – це основні закономірності, без яких важко обійтися при складанні ландшафтних композицій у саду або парку.

Вибір кольорової гами для елемента ландшафтного дизайну залежить від багатьох факторів. Існують різні колористичні системи, що дозволяють визначити поєднувані між собою кольори. Найпростішою системою є колірне коло, розділений на 8 частин.

Хроматичними називають 8 кольорів спектра: червоний, помаранчевий, жовтий, блакитний, зелений, синій, фіолетовий і пурпурний (перехідний від фіолетового до червоного).

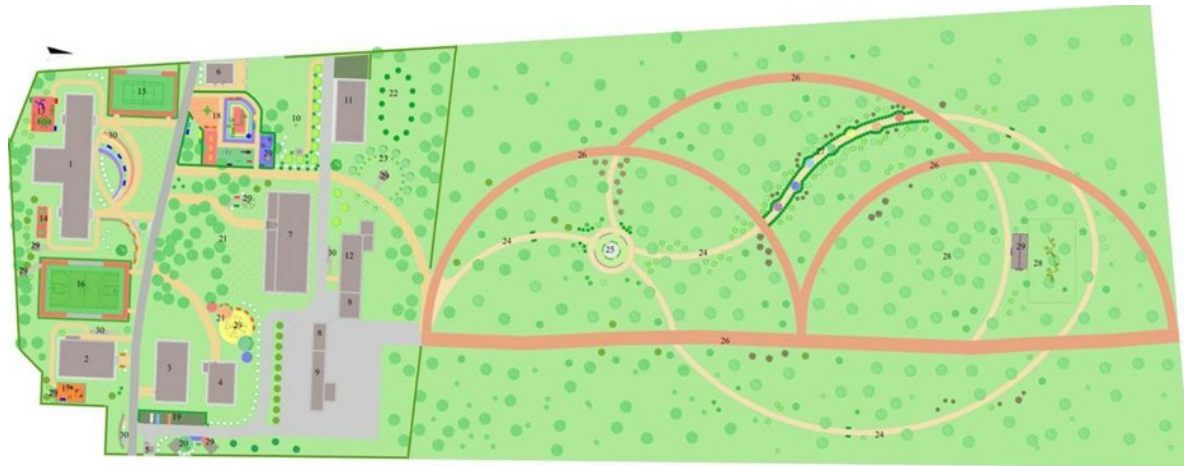
Синій, червоний і жовтий – основні кольори, а між ними розташовані додаткові: зелений, помаранчевий і фіолетовий (похідні основних). Зелений – поєднання синього і жовтого, помаранчевий – червоного і жовтого, фіолетовий – червоного і синього кольорів.

Червоний колір, наприклад, збільшує м'язову напругу, кров'яний тиск, прискорює ритм дихання, стимулює роботу мозку. Холодні кольори (сині, фіолетові) – навпаки, розслаблюють, уповільнюють темп сприйняття і створюють відчуття гармонії. У проміжку знаходиться зелений – гармонійний колір природи – він знижує кров'яний тиск (недарма на людей так благотворно впливають прогулянки лісом), розширює судини, освіжає і заспокоює.

Гарденеск (від *англ.* garden – сад): 1) У 1832 р. вперше була створена теорія культивування диких рослин в садах і парках Д. Кладіусом (Англія). Ці насадження одержали назву «гарденеск». Пізніше цей термін використовувався в теорії ландшафтного проектування в значенні інтродукції квіткових і деревних композицій в структуру саду. 2) Фантазійні рисунки або мальовничі полотна видів пейзажів, садів або парків, виконані відомими художниками, наприклад, у Франції – Клод Лоррен, Гюбер Робер та ін.

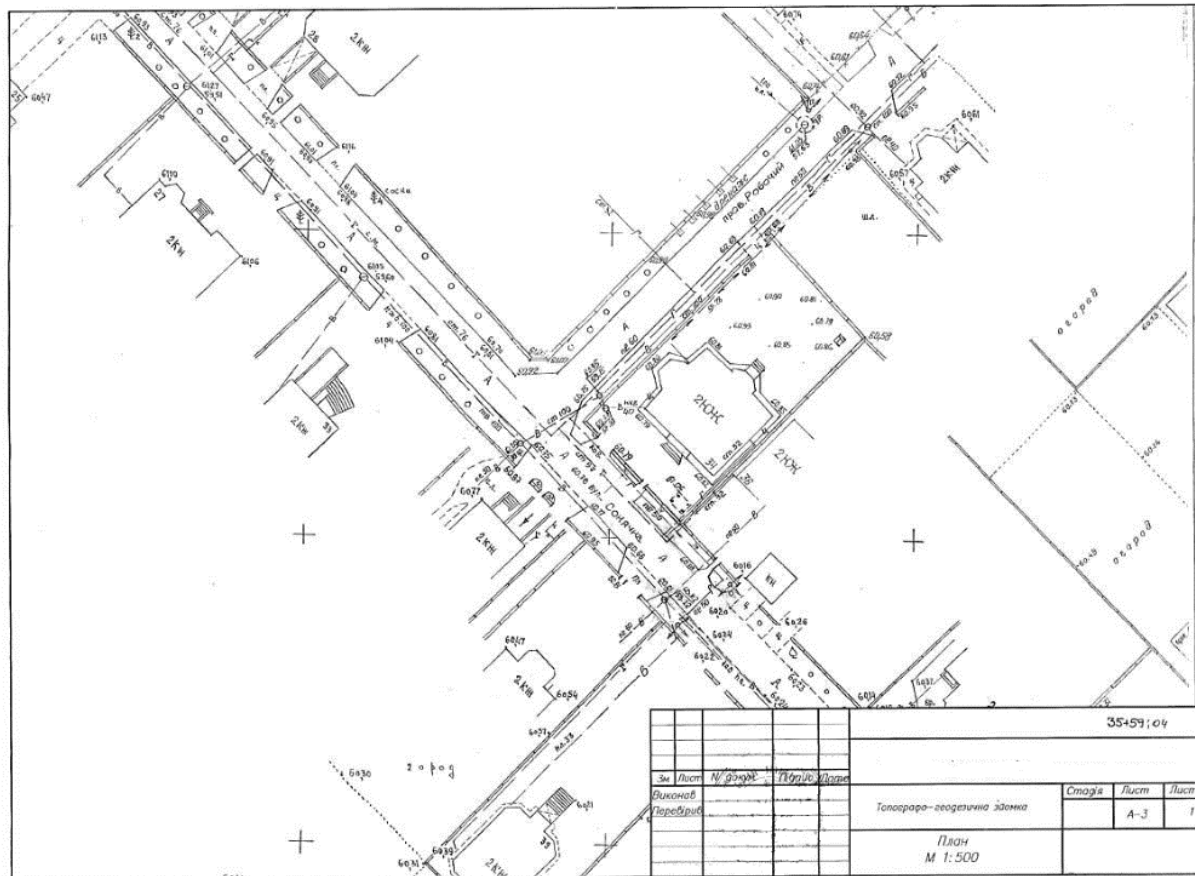
Гармонія (від *грец.* αρμονία – узгодження) – узгодженість окремих елементів і явищ, специфічна єдність у різноманітті (гармонія в пропорційності, кольорі, фактурі).

Генеральний план об'єкта озеленення – основа технічного проекту з нанесенням споруд, дорожньо-стежкової мережі, водойм, газонів і квітників, деревно-чагарникових груп, пристроїв зовнішнього освітлення, елементів малих архітектурних форм, горизонталі, відзначені всі комунікації у відповідних умовних позначеннях: каналізація, водопровід, газ, електрика, телефонні сітки.

Генеральний план населеного пункту є основним видом містобудівної документації на місцевому рівні, призначеної для обґрунтування довгострокової стратегії планування та забудови та іншого використання території населеного пункту. Він визначає основні принципи і напрямки планувальної організації та функціонального призначення території, формування системи громадського обслуговування населення, організації вулично-дорожньої та транспортної мережі, інженерного обладнання, інженерної підготовки і благоустрою, цивільного захисту території та населення від небезпечних природних і техногенних

процесів, охорони навколишнього природного середовища, охорони та збереження культурної спадщини та традиційного характеру середовища історичних населених пунктів, а також послідовність реалізації рішень, у тому числі етапність освоєння території (ДБН 5.1.1-15:2012 «Склад та зміст генерального плану населеного пункту»).

Геодезичний план – нанесений на папір план місцевості, що відбиває природний ландшафт. За допомогою горизонталей на геодезичному плані показаний ухил рельєфу, всі існуючі планувальні елементи: рослинність, вода, рельєф.

Геометричний сад (регулярний) – ландшафтна композиція, де планувальні елементи і форми знаходяться у суворій геометричній закономірності. Особливо характерний геометричний сад для садів ренесансу, класицизму, бароко і рококо. На зміну їм прийшли пейзажні сади.

Геомати – об'ємні рулонні водопроникні структури, виконані з полімерів і (або) інших синтетичних або природних елементів, з'єднаних між собою термічним, механічним або іншим способом. Геомати мають різну структуру (регулярно або хаотично розташовані волокна, конструкції зі смуг у вигляді стільників та ін.). Витримують температуру від -30 до $+100^{\circ}\text{C}$, стійкі до перепадів

температури та зміни погоди, не токсичні, мають низький рівень займання, легкі в установці. Застосовуються для створення стійкого рослинного покриву на берегах водойм, схилах і укосах, запобігання ерозійних процесів, поліпшення дренажу і посилення основ.

Геопластика – вертикальне планування територій, які підлягають озелененню, з метою архітектурного і художнього

перетворення рельєфу. Це перетворення рельєфу або створення його штучно у вигляді пагорбів і терас. У китайських парках насипні пагорби зводилися для збагачення силуету ландшафту, а в Європі – навпаки, за допомогою штучного рельєфу досягалася зорова ізоляція паркових просторів від забудови, наприклад штучні гори висотою до 15 м в Амстердамському парку. У моделюванні поверхні землі розрізняють два

напрямки: естетизація форм рельєфу – свідоме підкреслення найбільш характерних і мальовничих рис; створення нових, часто геометрично правильних форм, в яких чітко виражена участь художника.

Використовуючи геопластику, можна виконати і деякі інженерні завдання: відвести від будинку талу воду, терасувати схили, перетворити незручні території для забудови.

Георешітки – полімерні стрічки, скріплені між собою в шаховому порядку зварними швами і утворюють гнучку порожнисту структуру для зміцнення ґрунту.

Геосітки – рулонні матеріали, що мають пористу структуру, утворюючи елементи якої (високоміцні нитки або пучки ниток) скріплені вузлами, переплетені або спресовані. Існують композиційні геосітки, до складу яких включаються неткані матеріали. Виготовляються з полімерних ниток або стрічок. Характеризуються високою міцністю і малою деформативністю. Використовуються для зміцнення слабких ґрунтів, армування автодоріг, залізничних колій, злітно-посадкових смуг аеродромів і полігонів для захоронення відходів, а також зміцнення будівельних конструкцій та гідроспоруд, армування ізоляції нафтових і газових трубопроводів.

Геотекстиль – спеціальні неткані матеріали, що використовують при будівництві садових доріжок: ними вистилають дно і стінки канави, підготовленої для доріжки, потім шар гравію і ще один шар геотекстилю. Такий пристрій забезпечує хороший дренаж, пісок і гравій не змішуються, доріжки довговічні. Це міцний матеріал, що витримує розтягування до 120%, морозостійкий, вологостійкий, не розкладається, легкий, не гніє.

Геофіти – одна з життєвих форм рослин, бруньки відновлення яких знаходяться на невеликій (до декількох см) глибині в ґрунті, в першу чергу це кореневищні, бульбові і цибулинні рослини.

Герма (від *давньогрец. ἑρμα* – стовп) – чотиригранний стовп, завершений скульптурною головою або бюстом (спочатку присвячений Гермесу – богу мандрівників і доріг, звідси й назва), вперше з'явилася в Стародавній Греції, згодом широко представлена в парках і садах XVIII століття.

Героон (від *грец. ἥρων ἥρωα* – герой) – священний гай героїв зі статуями, меморіальними деревами, створений на честь засновників міста та інших видатних людей, яким у Давній Греції поклонялися як богам. У стилізованому вигляді використовувався в парках XVIII століття.

Гібрид (від *лат. hybrida, hybrida* – помісь) – рослина, отримана в результаті схрещування різнорідних в генетичному відношенні батьківських форм (видів, порід, ліній). У гібридах першого покоління – F1 (маркування на упаковках з насінням) зазвичай зберігаються всі декоративні якості батьків, в подальшому відбувається

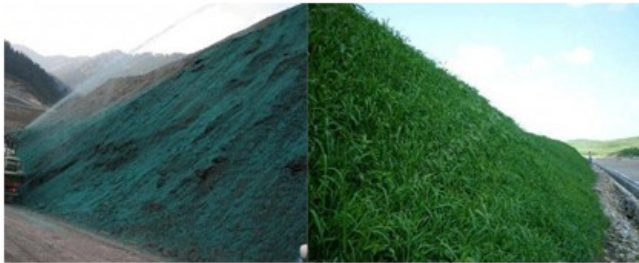
так зване розщеплення ознак, і у дочірніх особин з'являються нові якості, властивості, ознаки, часто значно гірші, ніж у батьківських форм.

Гідропарк – парк, де переважають водні види відпочинку. Водні простори в ньому займають значну частину загальної площі, як правило, не менше 30...40%.

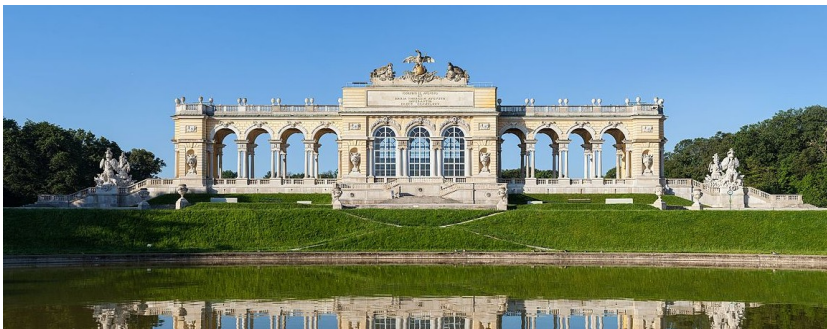
Гідропоніка – вирощування рослин з використанням спеціальних поживних сумішей – розчинів солей, у якості субстрату застосовують гальку, керамзит, вермикуліт, скляні кульки. Найбільш часто в такій культурі вирощують кімнатні рослини.

Гідропосів – один із способів рівномірного посіву насіння: поверхню ділянки, що озеленюють, обприскують водною сумішшю з насіння газонних трав, мінеральних добрив, торфу і плівкотвірних речовин (ПАР), що забезпечують налипання і закріплення насіння на поверхні ґрунту. Зверху проводять мульчування.

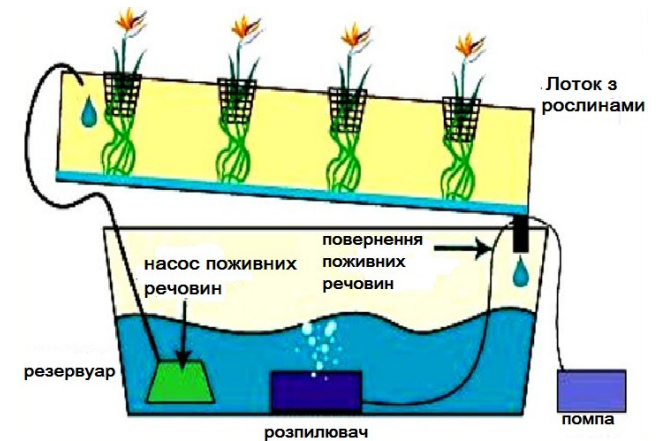

Гідросад – сад з декоративних водних рослин, зазвичай невеликих розмірів.

Гірлянди – прикраси з квітів, листків або гілок, зв'язаних у вигляді довгих стрічок. Звичай прикрашати гірляндами був відомий ще в Давньому Єгипті, потім використовувався у Давній Еладі і в епоху бароко і рококо.

«Глорієтте» (від *франц.* gloriette – зменшувальне від слова слава) – садовий павільйон, архітектурна споруда у вигляді давньогрецького або давньоримського храму. Зазвичай округлої форми у вигляді ротонди. Бувувався, як правило, на честь якогось реального або міфологічного героя. Характерний для пейзажних садів.

Гніздові насадження – насадження в групи з 3...5 дерев, які висаджені на відстані до 1,5 м одне від одного і утворюють загальну крону великого діаметра (типу «букет»).

Голландський сад – один з типів історичних або етнічних садів, хоча офіційно такого поняття немає, проте існують чітко виражені особливості голландського саду: мініатюрні розміри, невеликі квітники, активне використання хвойних, в тому числі і карликових сортів, тому що земля в Голландії доволі дорога. Принцип планування

голландського саду будується на поділі саду на дві зони: парадна (перед домом) і задня (за домом). У плануванні переважає регулярний стиль, фігурна стрижка дерев і чагарників. Вільні простори покривають щебенем або галькою, що чергуються з маленькими клумбами. З рослин дуже широко вирощують ранньоквітучі цибулинні (переважно тюльпани). За структурою сучасний голландський сад нагадує «сілський», перед будинком знаходиться парадний квітник, в глибині ділянки – господарська зона. В саду і на городі, неодмінний атрибут голландського саду, висаджують стійкі і врожайні сорти. У якості солітерів часто виступають рослини з плакучою формою крони: в'яз, липа, слива, мигдаль, японська вишня, бук, клен, скумпія. Характерні доглянутість і чистота, в широкому асортименті представлені хвойні рослини. З декоративних елементів широко використовуються старі тачки, колеса, водопровідні колонки, лійки,

скульптури тварин, іграшкові млини. Головний акцент робиться на квітучі рослини. Огороджі зазвичай формовані, з чіткою лінією. Ділянка по периметру повинна бути огорожена живоплотом. Керамічні контейнери стилізовані під Дельфтський фарфор.

Горшково-діжкова культура – вирощування карликових форм рослин в ємностях, контейнерах.

Готика (від *итал.* gotico – на ім'я давньонімецького народу – готів) – архітектура середньовіччя (XII-XVI ст.). Відмінними якостями будівель цього стилю є заміна конструктивно-великовагових стін романських споруд кам'яним каркасом, загальне прагнення архітектурної форми вгору, просторі і високі інтер'єри під хрестовими склепіннями, освітлені барвистими кольоровими вітражами, шпиль, башточки, стрілясті арки (собори в Реймсі та Шартрі, церква Сент-Шапель, собори в Кельні та Мілані). Значно пізніше в XVIII-XIX століттях у багатьох країнах, виникла течія неоготики (псевдоготика), відроджуються декоративні форми і мотиви середньовічної готики.

Готичний будиночок – садово-паркова споруда в стилі готичного мистецтва з притаманними цій епосі елементами: стрілясті і гострокутні форми оздоблення фасаду, вітражі та ін. Будівлі характерні для англійських романтичних пейзажних парків. У XVIII і XIX століттях часто зустрічаються будівлі в стилі «псевдоготики».

Готичні сади – в них доріжки розподілялися таким чином, щоб обриси саду збігалися з архітектурними лініями готичної будівлі, а ділянки з рослинами утворювали фігури трилисника, розсіченого листа будяку з закручуваними частками, готичні арки. За висловом А. Регеля, ці сади були «вигадані» Мейером, Кампом та іншими ландшафтними архітекторами, які створили досить цікаві проекти у XIX столітті. Сучасний сад в готичному стилі може мати традиційні риси яскравого середньовічного саду, доповненого сучасним плануванням, малими архітектурними формами виконаними в

готичному стилі – містки, альтанки, лавки, фонтани. Або передавати стереотипне ставлення до готики і неоготики, з її трохи похмурою загадковою атмосферою, що може бути виражено в підборі рослин з різьбленим темними листям або плодами, створенні романтичних руїн, таємних зелених кабінетів.

Гравійний сад – елемент садового дизайну, характерний для площ невеликого розміру. Центральним елементом композиції тут може слугувати один або група крупних валунів або каміння інших геологічних порід. Є актуальним при улаштуванні саду в «японському стилі».

Границі в саду – можуть бути площинними або об'ємними. У першому випадку вони розташовані на рівні ґрунту, наприклад неглибока канавка з укріпленими схилами, що розділяє газон і квітник, бордюр з квітів, відокремлений від газону смугою, замульчованою торфом або корою ґрунту. У пейзажних садах ці границі розмиті та замасковані. Об'ємні границі – це в першу чергу живоплоти, щільні та рихлі групи дерев або композиції.

Грот (від *итал.* grotte – печера) – садовий павільйон, ландшафтна споруда, характерна для англійських пейзажних парків,

являє собою штучну або природну печеру (грот Пушкіна у Кам'янці на Черкащині, готи Сцілли, Венери та Страху і сумніву у національному дендрологічному парку «Софіївка», Умань). Зазвичай грот оформлений природними елементами, які притаманні печерам: сталактитами, сталагмітами, мушлями, водоростями та ін. У деяких парках класицизму грот оформлений як окрема архітектурна споруда, декорована екзотичними елементами: морськими мушлями, кольоровим склом, слядою.

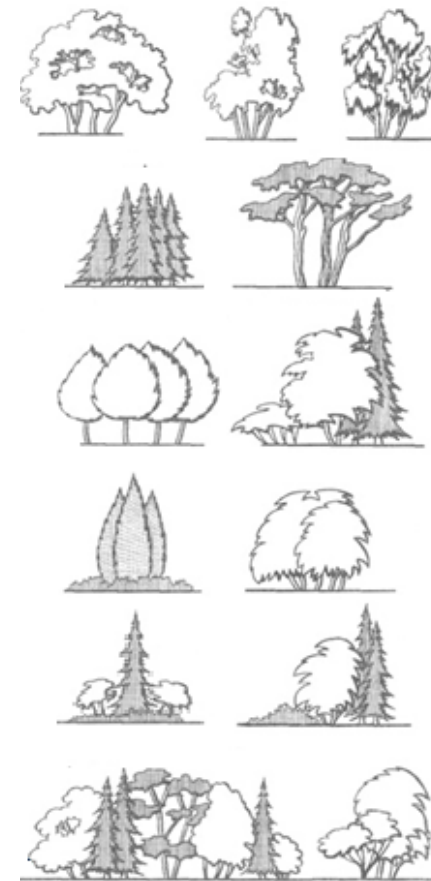

Група – важливіший елемент мальовничого паркового пейзажу. Зазвичай це поєднання з непарної кількості деревних, чагарникових або квіткових рослин. Деревя або чагарники, висаджені на певній відстані один від одного утворюють самостійну композицію, найчастіше створюються на узліссях, галявинах, біля поворотів доріжок.

Групи за величиною поділяються на малі, середні та великі з урахуванням площі відкритого простору і самого парку. Малі групи – 3...5 екземплярів, діаметр такої групи становить не більше половини їх висоти, середні – з 9 екземплярів, діаметр практично дорівнює висоті, великі – включають до 18 екземплярів, діаметр в півтора рази більше висоти. В середині групи рослини висаджують щільніше, ніж по периферії. Створення груп з 2 екземплярів різних видів вимагає ретельного підбору порід. Група, що складається з 2...5 дерев II або III величини (для швидкозростаючих до 20 років і повільно зростаючих до 30 років), для кожного парку є невеликою (площа проекцій крон 25...60 м²); групи у віці 50 років і старше (100 м² і більше) можна віднести до середніх, зіставивши категорію з розмірами відкритого простору. Група в діаметрі понад 50 м (650 м² і більше) є великою для будь-якої площі парку. Величину груп можна визначити за площею проекції її крон в поперечнику. Якщо співвіднести ці розміри з площею парку, можна дати наступний підрозділ груп за величиною: малі – діаметр проекції крони не більше 25 м, середні – не більше 50, великі – до 80 м.

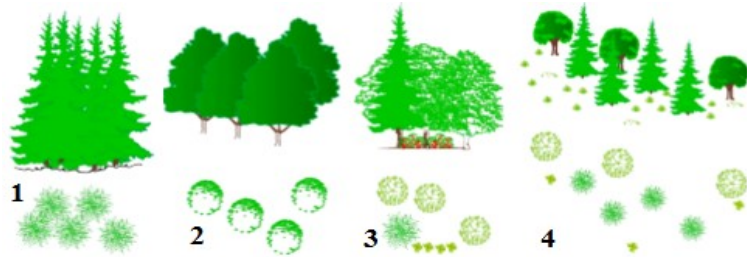
Висота групи визначається за найвищим деревом (висота в парковому пейзажі є величиною відносною та оцінюється шляхом порівняння).

Групи за дендрологічним складом – чисті і змішані. Залежно від виду і сорту рослин, що входять до групи, розрізняють:

Класифікація груп за зовнішніми ознаками:

- a* – структура: груба, середня, тонка;
- b* – компактність: 0,8, 0,3; *в* – форма насаджень: проста, складна; *г* – колір: темний, світлий;
- д* – габітус: симетричний, асиметричний;
- е* – величина: велика площа проекції крон, мала

Склад деревних груп: 1 – однорідна група хвойних; 2 – однорідна група листяних; 3 – змішана група; 4 – змішана група на рельєфі

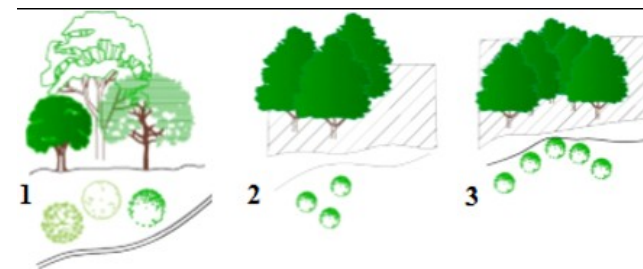
побудови таких груп може служити видовий склад деревних рослин певного типу лісу, характерний для місцевих фізико-географічних умов. В змішаних групах відбувається втрата декоративних якостей в разі суміщення дерев і чагарників з різною довговічністю або в результаті несприятливих взаємних впливів. Зміна складу групи призводить до зміни її декоративного вигляду. Прикладами позитивних поєднань деревних рослин можуть бути: дуб звичайний, липа дрібнолиста, клен гостролистий (домішка клена повинна складати не більше 20%); липа дрібнолиста, клен гостролистий, в'яз гладкий, береза поникла; сосна звичайна, клен гостролистий, липа дрібнолиста; модрина сибірська, ясен звичайний, клен гостролистий, липа дрібнолиста; ялина звичайна, дуб звичайний, липа дрібнолиста, горобина звичайна (група з малою кількістю екземплярів, домішка дуба не більше 20%); сосна звичайна та ялина звичайна; сосна звичайна і модрина сибірська; модрина сибірська і ялина звичайна.

Дерева в групах можуть розміщуватися на однаковій відстані, симетрично по відношенню одно до одного або несиметрично (вільне розташування).

Відстань між деревами проектується з урахуванням біологічних особливостей кожної породи. Наприклад, для світлолюбних порід (беріз, ясенів, сосен), 3...7 м, для

– чисті, або однорідні, що виробляють ефектне зорове враження внаслідок концентрації декоративних якостей силуету, форми і щільності крони, структури стовбура і забарвлення листя (1, 2) Групи з невеликою кількістю екземплярів від 2 до 5...7 частіше бувають чистими.

– змішані (різнопорідні), побудовані на прийомах гармонії або контрасту, асиметрії групи з включенням хвойних рослин часто є композиційними центрами(3, 4). Групи, змішані за складом, мають потенційну варіабельність композиції і відрізняються великою складністю побудови. Основою для

Деревні групи різної значимості: 1 – самотійна група з 3 дерев; 2 – супутня група з 3 різнопорідних дерев; 3 – супутня група з 5 дерев, висаджених у формі альтанки

тіньовитривалих (кленів, лип) – 1...5 м. Незважаючи на тіньовитривалість ялин і ялівців, при недостатньому доступі світла вони втрачають нижні гілки, тому у великих групах для ялиць рекомендується відстань 3...4 м, для ялини – 4...5, для туї та ялівців – від 0,4 до 2 м.

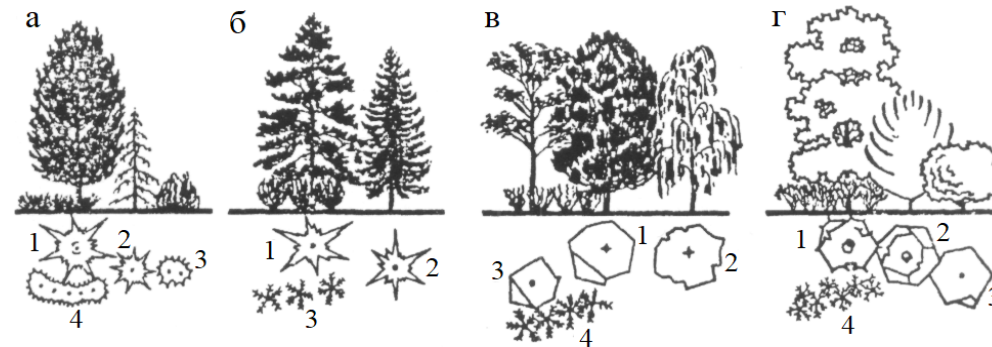
Чагарники в групах розміщуються на 0,5...3 м один від одного, в залежності від їх величини. Великі (глід, бузок) висаджують на відстані 1...3 м один від одного; середні (види і сорти троянд, сніжнягидник) – 0,8...1,5; дрібні (барбарис Тунберга, деякі види спіреї) – 0,1...0,7 м.

Зімкнутість в групах для світлолюбних порід повинна бути не менше 0,5, для тіньовитривалих – 0,6; відстань між деревами на бідних ґрунтах $\frac{1}{4} \dots \frac{1}{5}$, на багатих – $\frac{1}{3} \dots \frac{1}{4}$ висоти дерева.

Деревні рослини, що утворюють ядро середніх і великих груп, висаджують на більш близькій відстані (до 0,7...0,8 м) в порівнянні з периферією групи, де рослини висаджують іноді на 3...10 м від ядра групи і на 3...5 м одна від одної. Цим досягається висока декоративність груп – здорові, добре розвинені крони дерев і чагарників.

У групах з дерев 2...3 видів швидкозростаючі світлолюбні рослини займають верхній ярус, а тіньовитривалі з повільним зростанням – другий; дерева, розміщені по краю групи, розвиваються більш рівномірно.

Групи за побудовою поділяються на регулярні та іррегулярні, контрастні і нейтральні (побудовані на нюансах одної декоративної ознаки), за кольором, структурою, формою, які, в свою чергу, розділяються на ті, що мають «ядро» і ті, що не мають його. Ядро групи формується з однієї або декількох рослин, зазвичай більш високих. Воно може бути чистим і змішаним за

Використання ажурності крон при формуванні пейзажних груп

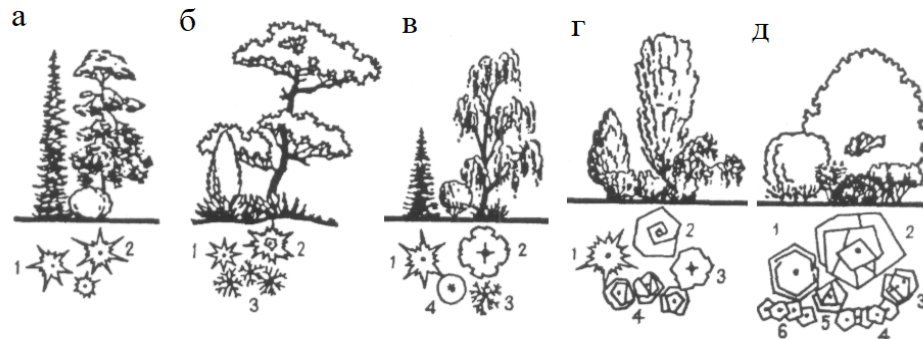
Група рослин при формуванні пейзажних груп: *а* – стабільна група: 1- сосна, 2 - ялина звичайна, 3 – туя західна, 4 – ялівець козацький; *б* – напівстабільна група: 1 – сосна звичайна, 2 – модрина

Сукачова, 3 – туя західна куляста; *в* – змішувана група: 1 – клен гостролистий, 2 – береза, 3 – горобина звичайна, 4 – жимолость татарська; *г* – динамічна група, що змінюється за період вегетації: 1 – дуб червоний, 2 – група Уссурійська, 3 – слива, 4 – обліпіха.

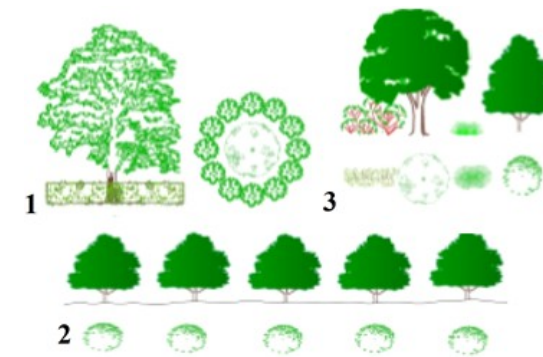
складом. Найчастіше спостерігаються чисті за складом і спокійні за кольором, рідше – яскраві або строкаті. При компонуванні ядра з декількох видів підбираються рослини, близькі за забарвленням листя, структурою, що створюють плавний перехід від світлих до більш темних дерев і утворюють компактну основу групи. При формуванні ядра з хвойних дерев з оточенням з листяних між рослинами допускається відстань 4...8 м. Якщо ядро створюється з дерев з ажурною світлою кроною, група справляє враження світлої, радісної; з дерев з густою, темною кроною – суворой, урочистої.

Дерева, скомпоновані підгрупами, в великих змішаних групах знаходяться в кращих умовах для свого розвитку (площа живлення), що підсилює декоративність обсягу компонента. У рідкісних випадках подібні групи будуються без ядра. Малі змішані групи створюють з урахуванням оцінки декоративних якостей кожного екземпляра і в більшості своїй не мають ядра.

За значущістю в пейзажі виділяють самостійні групи, які використовуються як акцент, і супутні – являють собою частину паркового масиву або лісової галявини.

Ландшафтні групи, контрастні за формою крони і різні за періодом цвітіння:
а – стабільна група; б, в – напістабільні групи; г – змінювана група;
д – динамічна група за періодом цвітіння

Розташування рослин в групі:
1 – букетне, 2 – рядове, 3 – ландшафтне

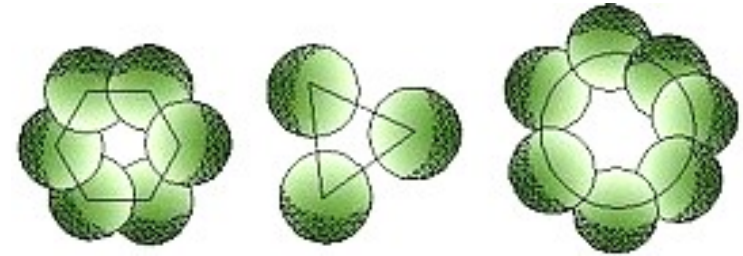
Групи за характером розміщення рослин можуть бути букетними, рядовими, ландшафтними.

Для створення асиметричних груп від стовбура дерева, що знаходиться в центрі, проводять під різними кутами радіуси неоднакової довжини, за якими і висаджують наступні екземпляри.

Групи за побудовою – контрастні і нейтральні, останні побудовані на нюансах одної декоративної ознаки, наприклад забарвлення,

структура, форма. У групі може бути одне або кілька високих дерев, що утворюють її ядро. Враховується сезонна динаміка облиствлення і забарвлення листя і квіток.

Групи за густотою посадки (або структурою) – рослини в них можна розділити на: а) щільні, або густі, б) рихлі, або ажурні, в) групи з просвітами. Особливий тип – квінкуси (основні деревні рослини всередині композиції висаджені у формі трикутника, еліпса, підкови, кола та ін.).

Щільні групи утворюють монолітний об'єм, позбавлений наскрізної проглядності, а тому ізолюючий простір. Посадочні місця в таких групах зазвичай зближені, є насадження в другому ярусі і в узліссі – вони будуються таким чином, щоб отримати густу масу зелені. Для побудови щільної темної групи висаджують дерева відповідної структури (з густим розгалуженням і облиственінням) і забарвлення, на 0,5...3,5 м одне від одного або створюють складну за формою багаторушну групу з дерев різного віку так, щоб крона одного дерева проектувалася на іншу і закривала просвіти між деревами. Подібні групи складають з порід тіньовитривалих, і за розмірами вони бувають середні і великі. Використовуючи різноманітні види дерев і чагарників, можна досягти тієї або іншої щільності (густоти) змішаної групи. Чисті за складом порід, густі без просвітів групи скомпонувати складніше.

Для розміщення чагарників під пологом деревних насаджень підбираються породи тіньовитривалі, такі, як дерен сибірський, сніжноягідник, смородина альпійська, смородина золота, жимолость звичайна, ялівець звичайний, бузина червона, калина звичайна та ін. Чагарники, що не виносять затінення, висаджують на відстані 2...5...10 м від дерев. При цьому вони краще ростуть і розвиваються, мають здоровий вигляд. Чагарники поруч з деревами (0,3...1 м) гірше розвиваються, а поблизу дерев, що мають поверхневу кореневу систему, гинуть.

Чагарники, що окантовують групу, можуть закривати її кільцем в тому випадку, якщо вона – елемент регулярної композиції. В пейзажній композиції це справляє враження щільності, позбавляє групу цікавих обсягів – виступів, заглиблень. Група більш мальовнича при розміщенні чагарників в одному або декількох місцях. Чагарники висаджують по 3...5 або 7...12 екземплярів.

Рихлі, або ажурні, групи представлені рідкісними посадками, що дозволяють добре розвинути кожній рослині. Вони мають наскрізну проглядність (тому їх називають ще прозорими), тобто крізь стовбури і крони дерев видно задній план пейзажу – луг, воду, стіну насаджень.

Для побудови ажурних груп дерева висаджують на відстані від 3 до 9 м одне від одного. Вони формуються переважно з світлолюбних (сосна, береза, модрина), а також тіньовитривалих порід (ялиця, ялина, липа) – при рідкому розміщенні дерев. Ажурні групи складаються з 3...10 екземплярів з інтервалом посадки 0,5...3 та 5...11 м. При цьому ажурність створюється завдяки тонкій структурі високо піднятих крон і рідкій розстановці дерев.

Для створення ажурних груп з чагарників підбираються рослини тонкої структури, які висаджують на відстані 2...3 м і більше один від одного.

Групи з просвітами представляють собою структурний варіант ажурних, рідше щільних груп. За кількістю екземплярів вони відрізняються від ажурних груп. До групи часто включають чагарники. По складу вони можуть бути чистими і змішаними, з світлолюбних і тіньовитривалих рослин.

Величина просвіту в невеликій групі буває 0,5...5 м (для дорослих дерев), але не більше, інакше порушуються єдність і цілісність. У великих групах величина просвіту може доходити до 5...9 м.

Групи чагарників частіше створюють суцільні, але іноді, щоб відкрити вид на дерево, чагарник, квітник, групу розривають невеликим просвітом до 2...3 м величиною.

Г Форма групи є однією з основних декоративних якостей. Вона впливає на характер пейзажу і залежить від підбору деревно-чагарникових рослин та їх перегляду. З рослин з регулярним та іррегулярним типом крон компонуються групи з симетричною й асиметричною рівновагою, сферичні, з гострими верхівками і контрастні (однорядні прості і багаторядні складні).

При відповідному компонуванні рослин група в залежності від видової точки змінює форму (до 3...5 варіантів). Силует великих груп (за участю високих дерев з пірамідальною, колоноподібною формою) будується з 2...3 вертикалями. Найбільш цікавими в пейзажних парках є асиметричні групи з більшою висотою по відношенню до ширини і чітким визначеним силуетом.

Архітектоніка групи визначається типом розгалуження, діаметром гілок, розташуванням, величиною, формою листя. Вона може бути грубою, тонкою та змішаною.

Барвистість групи залежить від видів, що її складають, і є дуже важливою якістю, від якої іноді повністю залежить ефект композиції. У парках зустрічаються як однотонні групи (50...70%), так і контрастні (30...35%) за кольором. Колірний ефект групи зазвичай розрахований на різні сезони року.

За призначенням в пейзажі розрізняють групи:

- композиційні центри паркової картини, зазвичай вони завершують перспективу. Вони розміщуються в так званих кипшеннях, на галявинах, завершують перспективу, закріплюють повороти доріжок, біля води;
- фонові – перехідні від масиву до відкритого простору;
- групи, що утворюють куліси, – «рами», що розмежовують простір на окремі і групи, що створюють багатопланові перспективи;

- групи в узліссі масиву або куртини, що виділяються як акценти.

Змішані групи часто оформляють чагарниками, керуючись наступними цілями:

- для створення контрасту вводять чагарники з яскравим строкатим листям або красиво квітучі;
- підтримання щільності групи від рівня ґрунту;
- надання групі монолітності, високого ступеня щільності;
- посилення виразності силуету, обрису, об'єму групи;
- збільшення періоду цвітіння групи в цілому.

Група квіткова – різновид малого квітника, створеного з використанням красиво квітучих рослин одного виду, але різних сортів, квітучих в одному ритмі і об'єднаних однаковими декоративними ознаками.

Грядка – прямокутна призма обробленого ґрунту з крутими (прямовисними)

краями або відкосами, укріпленими дерном, дошками, жердинами, каменем або цеглою, призначена для вирощування овочів, лікарських рослин, квітів.

Густота або щільність посіву – кількість дерев або чагарників, що припадають на одиницю площі, залежить від кліматичних та природних особливостей місцевості.

«Гусяча лапка» (від *франц.* patte d'oie - гусяча лапка) – система паркових алей, яка розсікає простір парку у трьох напрямках. Гармонійно завершує планувальну структуру регулярної частини парку.

Г

Грунтопокривні рослини – група багаторічних низькорослих сланких і утворюючих пагони красиво квітучих і декоративнолистяних рослин, які мають вегетативну рухливість, здатність до захоплення нової площі, використовуються в озелененні для утворення дерну на бідних, сухих ґрунтах, на схилах, затінених ділянках, настигах. Зазвичай вимагають стрижки, розростаючись, покривають ґрунт щільним зеленим шаром, тому

можуть замінити газон в тінистих місцях. Вони захищають ґрунт від ерозії.

Г Застосовуються для квітково-декоративного оформлення, як правило, на ділянках з екстремальними умовами зростання: на піщаних, галькових і кам'янистих ґрунтах, в композиціях, розташованих на надлишково сонячних або занадто затінених ділянках. У декоративних цілях ними можна оточити стовпи огорожі, ніжки садових меблів, окремо лежачий камінь, останнім часом їх стали висаджувати на дахах невисоких господарських будівель.

За характером росту розрізняють:

- види з довгими сланкими або повзучими (вкорінюються у вузлах – місці прикріплення листа до стебла) пагонами;
- види, що мають безлисті пагони з численними розетками;
- види з великою кількістю коротких горизонтальних пагонів, верхівка яких злегка піднята над ґрунтом, часто на ній знаходиться розетка скупченого листа, рослини цього типу менш агресивні і повільніше захоплюють нові площі, вони близькі до подушкоподібних.

Висота «килимів» може бути різна:

– високий рихлий покрив до 20...35 см утворюють рослини з ажурними листками, такі, наприклад, як пахізандра верхівкова, маренка запашна, епімедіум різнокольоровий, бруннера крупнолиста, часто такий «килим» використовують у якості обмежувача або висаджують уздовж огорожі, чудово вони заповнюють пристовбурні круги;

– більш низькі (10...15 см) рослини створюють більш щільні килими, це низькорослі сорти хост і примул;

– низькі сланкі рослини – прекрасний фон для квітучих видів багаторічників, літників і чагарників, це барвінок малий, молодила з зеленим забарвленням листя, очитки, вербейник монетчастий.

Добре ростуть у тіні анемона дібровна, різні види живучки, але при недостатньому освітленні потьмяніє візерунок у ряболистих сортів, барвінку, каменеломки, копитняку і тіарелли. При досить вологих ґрунтах висаджують пахізандру, бруннеру і вербейник. На сухих ділянках добре ростуть седуми, епімедіум, гвоздики трав'янка та пір'яста, обрієтта, портулак, флокс шилоподібний.

Ґрунт – багатокомпонентна динамічна система, що включає гірські породи, техногенні утворення і є об'єктом інженерної діяльності.

Ґрунти поділяють на: пухкі (піщані і великоуламкові породи) і на скельні (породи, що залягають у вигляді тріщинуватого або монолітного масиву).

Ґрунт скельний складається з кристалітів декількох або одного мінералу, що володіють жорсткими структурними зв'язками кристалізаційного типу.

Ґрунт напівскельний складається з декількох або одного мінералів, що володіють жорсткими структурними зв'язками цементаційного типу.

Умовне розмежування між напівскельними і скельними ґрунтами приймається за ступенем міцності на стиск одновісним (R_c менше 5 МПа характеризує напівскельні ґрунти, R_c , що дорівнює або перевищує 5 МПа, характеризує скельні ґрунти).

Ґрунт дисперсний складається з окремих мінеральних зерен різного розміру і слабо зв'язаних одне з одним. Такий ґрунт створюється в результаті процесів вивітрювання ґрунтів скельних з подальшим переміщенням продуктів вивітрювання еоловим або водним шляхом, а також їх відкладенням.

Д

Дворічники – рослини, життєвий цикл яких проходить протягом двох років. Протягом першого року розвиваються лише вегетативні органи, за другий також квітки і плоди, потім рослина гине. Вони діляться на дві групи: що цвітуть навесні, наприклад фіалка, незабудка, маргаритка, і квітучі влітку – гвоздика, дзвіночки, наперстянка.

Дек (від *англ.* deck – палуба) – дерев'яний поміст, піднятий над землею, особливо зручний для

складного рельєфу, де є схили і яри. Може бути альтернативою веранди на нижніх поверхах, на ньому розташовують гідробасейни – спа або джакузі. У ряді випадків дек влаштовують на високих опорах біля другого поверху. Багатоярусний дек на похилому рельєфі вирішує проблему терасування. Дек, побудований біля будинку, може бути з'єднаний з двориком-патіо, за допомогою ряду сходин. Найкраще дек гармонує з ландшафтами, виконаними в пейзажному стилі, добре вписується в «дикий» сад.

Декоративнолистяні рослини – дерева, чагарники, трави з яскраво забарвленим або оригінальної форми гарним листям. Використовуються для оформлення партерів, бордюрів, рабток, у якості солітерів, в групових посадках як акцентні рослини.

Декоративна динаміка – сезонна зміна забарвлення крони дерев і чагарників протягом року, з весни до осені, яка визначається, головним чином кольором листя, залежить також від цвітіння (весна – початок літа) і плодоношення (кінець літа – осінь).

Декоративна зрілість рослин – настає у дерев з досягненням найвищої для даного виду висоти, у чагарників і трав'янистих багаторічників – з періодом масового цвітіння.

Декоративні квіткові рослини – рослини, які використовуються на зрізання і для квіткового оформлення садів, парків, обсадки рабатов, клумб. Поділяються на однорічники, дворічники, багаторічники.

Декоративні якості рослин – якісні й кількісні характеристики рослин, які визначають їх зовнішній вигляд, постійні в період сформованих листків, квіток, суцвіть або змінні протягом року, життя (розмір, зовнішній вигляд, архітектоніка крони, забарвлення, розміри листя, квіток і плодів тощо). Враховуються при підборі асортименту, розміщенні рослин, формуванні груп, куртин, масивів.

Д

Дендрарій (від *грец.* δένδρον – дерево) – самостійний об'єкт озеленення або колекційна ділянка ботанічного саду, парку або розплідника, призначений для проведення наукової роботи з акліматизації та інтродукції різних видів дерев і чагарників. Організовується відповідно до географічної, систематичної або екологічної ознак, іноді включає прогулянкові алеї, галявини.

Дендрологічне районування – поділ земної кулі або великих територій на більш дрібні одиниці, області, провінції, округи та райони, які характеризуються подібними умовами виростання для певних груп рослин.

Державні будівельні норми (ДБН) – збір основних і загальнообов'язкових на території України нормативних документів, що застосовуються в будь-якому вигляді будівництва, в т.ч. в парках, зонах відпочинку, в житлових дворах та ін.

Деревні

рослини – багато-річні рослини з задеревенілими надземними (стебла) і підземними (коріння) органами. Поділяються на вічнозелені (листя змінюються протягом кількох років поступово) і листопадні (листя щороку опадають). До життєвих форм деревних рослин відносяться дерева, чагарники, напівчагарники, ліани.

Дерево – життєва форма багаторічної рослини, для якої характерна наявність стовбура, часто сформованого в штабл, що несе крону, присутність в будові деревини вторинного камбію, що забезпечує приріст стовбура в товщину. Поділяються за висотою (для

швидкозростаючих до 20 років і повільно зростаючих – до 30 років) на дерева І величини – більш за 25 м (дуб, липа, в'яз), ІІ величини – 15...25 м (горобина, яблуня, груша, черемха) і ІІІ величини – 5...15 м (крушина, жимолость). Основний елемент зеленого будівництва.

Дерев'яний настил – один з видів жорсткого садового покриття. Виготовляється із струганих і неструганих дощок, краплених або оброблених спеціальним складом, які виконують роль покриття, у вигляді доріжок, містків, патіо, подіумів, причалів.

Дерен (дернина) – густо зарослий травою, скріплений коренями багаторічних рослин верхній шар ґрунту. Для улаштування газону в ландшафтному дизайні використовуються вирізані пласти із цього шару площею 30×30 або 50×50 см, товщиною 10 см, які називаються «дернинами».

Дернина рулонна (дерен-скрутка або рулонний газон) – дернина газонних трав, вирощена посівом насіння на спеціальних матах рихлої структури з рослинного або штучного волокна.

Дерноутворюючі рослини – трави, які характеризуються потужною мочкуватою кореневою системою, що складається з тонких додаткових коренів і щільно обплітають частинки ґрунту. Більшість видів відноситься переважно до родини тонконогів (злакових).

Джерела – природні виходи підземних вод на земну поверхню. У садах і парках декоративно оформлюються.

Д

Дзеркало – це: 1) пониження рельєфу, в якому накопичується вода; 2) неглибока декоративна водойма, зазвичай правильної геометричної форми з низьким бортиком – «рамою». Призначене для створення ефекту віддзеркалення будівель, скульптур, груп рослин.

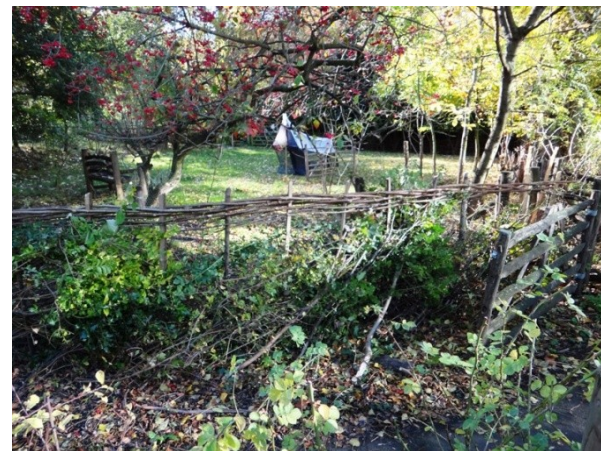
Дизайн (від *англ.* design – креслення, проект) – метод проектування, при якому конструйованому предмету або об'єкту надаються крім основних практичних властивостей якості краси, фізичного комфорту для користувача, економічності. Виникнувши в 1920 р., сучасний дизайн визначає принципи художнього оформлення у побутовій, виробничій, громадській сферах.

Дизайн-діяльність – проектна діяльність, яка використовує для свого здійснення специфічні засоби дизайну.

Дизайн-концепція – ідея вирішення проблеми і шляхів досягнення поставлених цілей на основі аналізу ситуації і професійної інтуїції прогнозування. Найбільш креативний етап розробки, знаходить самостійне значення при дизайн-програмуванні, визначає «генетичний код» розвитку складного комплексного об'єкта.

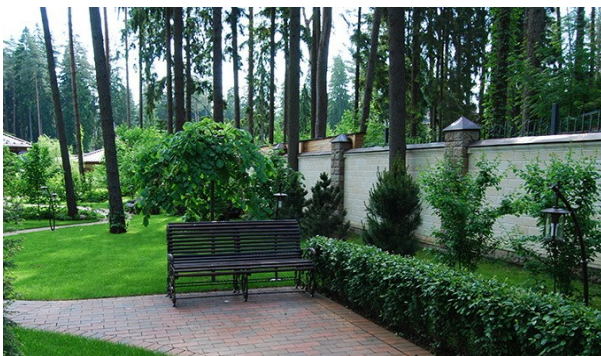
Дизайнер – фахівець в області дизайну, що займається проектуванням об'єктів дизайну, предметно-просторового середовища, що оточує людину, в тому числі на базі використання переважно матеріалів природного походження (ландшафтний дизайнер).

«Дикий» сад, або сад «дикої» природи – це не зовсім поросла бур'янами ділянка. Її головна задача – забезпечити максимально прийнятне середовище існування для представників фауни і флори. Для цього створюються «неторкані ділянки» – старі полінниці (де можуть оселитися їжаки), кам'яністі гірки, де живуть ящірки, густі чагарники для пташиних гнізд і метеликів, водойми для плазунів.

Димер – регулятор інтенсивності освітлення, що дозволяє економити від 10 до 60% електроенергії та підвищити в 2...20 разів термін життя ламп. Дас можливість встановити автономне освітлення фокусних точок, освітлення окремих зон. Має пульт дистанційного керування.

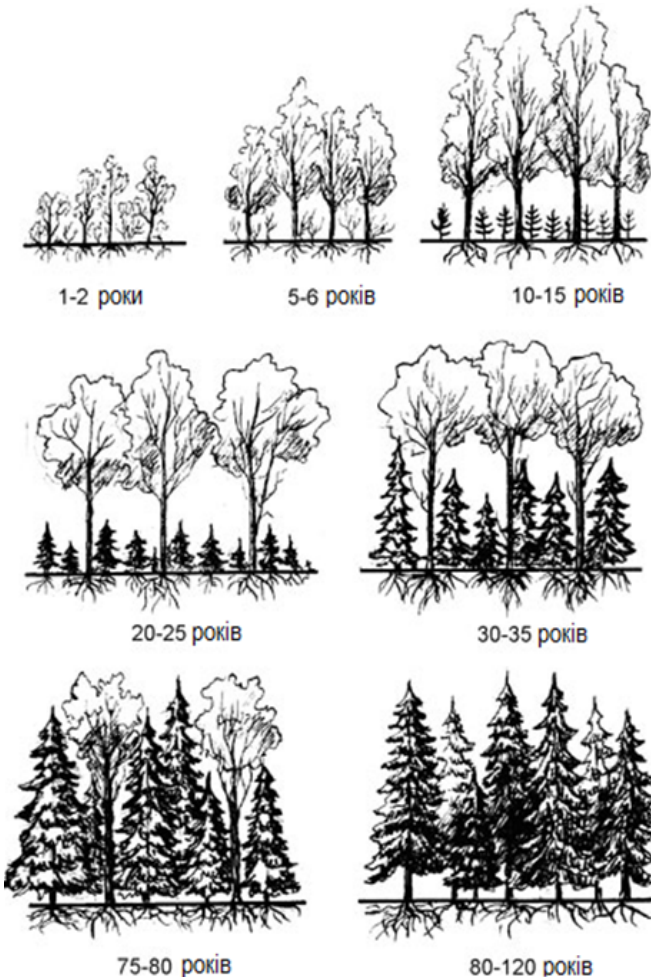
Динаміка ландшафтна – зміна ландшафту в часі, в т.ч. динаміка фітодизайну – періодичні, наприклад, сезонні і випадкові зміни рослинних угруповань.

Динамічна композиція – такий взаємозв'язок елементів художнього витвору, що тяжіє до руху, розвитку, видозміни, наповнена якоюсь «внутрішньою» енергією.

Дисгармонія – різноголосся, не співзвуччя, невідповідність між елементами однієї композиції або між двома композиціями, які сприймалися одночасно.

Дискретність композиції – її уривчастість, відособленість окремих елементів, їх просторова розкиданість по деякому загальному фону сприйняття.

Д

Диспропорція – невідповідність, відсутність пропорційності частин.

Дисонанс – порушення гармонії, що проявляється у невідповідності форми і змісту предметів і явищ та їх сутності. Невдало підібрані за розмірами, архітектонікою і кольором групи рослин, дисгармонія архітектури і пейзажу, протиріччя зовнішнього вигляду нових й історично сформованих елементів парку.

Дисиметрія – в більшій або меншій мірі порушена зовнішніми впливами споконвічна симетрія природного об'єкта. Дисиметрія – необхідна умова будь-якого руху. Вона застосовується як тип гармонії, поєднує симетричну й асиметричну системи рівноваги: при загальній симетрії головних елементів створюється асиметричне розташування частин і деталей композиції на всі боки перспективної лінії.

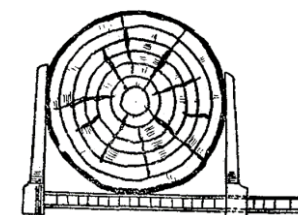

Діабаз – повнокристалічна дрібнозерниста вулканічна гірська порода чорного кольору. Діабаз має високу твердість і міцність на стиск. Застосовується діабаз для мощення вулиць і при виробництві литих кам'яних виробів.

Діаметр стовбура – показник при характеристиці стандартів на саджанці. Визначається на висоті 1,3 м від поверхні землі.

Діатоміт – рихла або зцементована кремениста гірська порода білого, світло-сірого або жовтуватого кольору. Діатоміт більш ніж на 50% складається з панцирів діатомей. Діатоміти володіють великою пористістю, малою щільністю (не тонуть у воді), адсорбційними та теплоізоляційними властивостями, вони кислотостійкі, вогнетривкі.

Добриво – елементи живлення, необхідні для оптимального росту і розвитку рослини. Поділяються на мінеральні основні (азот, фосфор, калій); мікроелементи (залізо, марганець, магній та ін.); органічні (сечовина, перегній, сидерати) та органо-мінеральні.

Довговічні рослини – рослини з тривалістю життя більше 100 років. Виділяють також вельми довговічні – 500 і більше років (липа, платан, бук);

недовговічні – до 100...200 років (тополя, верба, береза, осика).

Довгоденні рослини – рослини, що вимагають для цвітіння тривалості світлого часу доби не менше 12 годин (платан, осика). Звичайно це рослини помірних і приполярних широт. Вони зустрічаються серед злаків, в родинях хрестоцвітних, березових і зонтичних.

Догляд за ландшафтом – система регулярних заходів, спрямованих на підтримку властивостей ландшафту в такому стані, при якому успішно виконуються покладені на нього соціально-економічні функції.

Д

Догляд за насадженнями – комплекс агротехнічних заходів, що проводяться на об'єктах озеленення протягом року. Полягає в своєчасних прополках, внесенні добрив, зв'язуванні й утепленні рослин на зиму, поливаннях, обрізаннях, прочистках та ін.

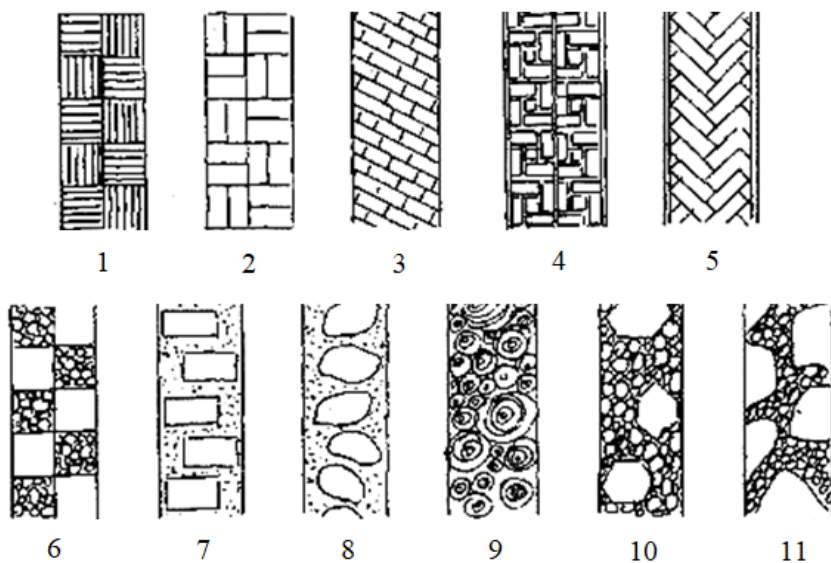
Домінанта (від *лат.* *dominans* – панівний) – в парковому пейзажі головний, найбільш виразний елемент, якому підпорядковуються інші елементи. Домінанта може бути виражена розмірами і положенням, формою, насиченням кольору тощо.

Дормантний стан (від *англ.* *dormant* – бездіяльний, що дримає) – знаходиться в стані спокою або сплячки.

Дороги садово-паркові – підрозділяються: 1) в залежності від призначення на п'ять класів: I – головні, II – другорядні, III – додаткові, IV – стежки, V – господарські; 2) за конструкцією і типом покриття: плиткові, асфальтобетонні, набивні з «м'яким» покриттям (з щебеню та інших матеріалів).

Доріжки садові – елементи планування об'єктів озеленення, служать для організації руху відвідувачів, влаштовуються завширшки не менше однієї смуги. Це елемент оформлення саду, створюваний найчастіше з неживих матеріалів. Поряд зі стежками має функціональне призначення: зонування і об'єднання різних

Різні види мощення доріжок:

- 1 – з цегли; поставленої на ребро; 2 – покладеного плашмя;
 3 – під кутом; 4 – поперемінними рядами; 5 – ялинкою;
 6 – галька з плиткою (модульний тип); 7 – плитка на газоні;
 8 – камені на газоні; 9 – спиляні дерева; 10 – плитка з галькою;
 11 – уламки плитки з галькою

«Живі» доріжки влаштовують таким чином: в міжплиткові щілини висаджують багаторічні рослини, стилістично об'єднують доріжку з клумбами і газонами. Ширина зазорів становить не менше 2 см, а якщо доріжка з великих каменів – до 5 см. В інших випадках на мощеній доріжці поміщають невеликі круглі клумби або чергують мощення з модульними квітниками. Іноді такі доріжки називають «клаптиковою ковдрою» або «строкатими доріжками». Найбільш часто використовуються рослини: горлянка повзуча,

ландшафтів. Доріжки розрізняються за шириною, типом покриття і мощенням, застосовуваних матеріалів, технологією укладання. Ширина основних доріжок, наприклад, що ведуть до будинку, 1,2...1,5 м, другорядних – 1 м, між грядками – 0,5 м. Для стоку води обов'язково роблять ухил від центру в обидві сторони.

За типом покриття розрізняють плиткові, кам'яні, блокові, бетонні, трав'яні – для них необхідна глибока обробка ґрунту, потужний дренажний шар і рослини, стійкі до витоптування; для «диких» садів підійдуть «лісові» доріжки з покриттям з мульчі – соснової кори або хвої, висотою не менше 5 см.

Дернові доріжки прокладають в не надто часто використовуваних ділянках саду. Доріжки типу step-by-step представляють два ряди каменів вільної форми, покладених на газон, відстань між камінням в кожному ряду становить від 50 до 70 см.

маргаритка багаторічна, котула шорстка, вербейник монетчастий, чорноголовка звичайна), моховинка шилоподібна, фіалка запашна, чебрець ранній, дзвіночок Портеншлага.

Для «запашних живих доріжок» підійдуть душевик крупноквітковий, полин «боже дерево» з гарними різьбленими листям (потребує обрізання), фенхель звичайний, зі злаків – зубрівка повзуча і запашний колосок, мексиканська м'ята, гісоп лікарський, чебрець Маршалла та Далласа, материнка звичайна та ін.

«Обсипні доріжки» покривають гравієм або сумішшю глини, шлаку, природного каменю, можна використовувати щебінь і крупний пісок, проте в цьому випадку виникає небезпека потрапляння шматочків каменю під косарку при стрижці газону.

У якості матеріалу для доріжок використовують натуральний камінь: плитняк, граніт, базальт, порфір, піщаник, плитку, бетонні плити, декоративний бетон з рисунком з плоскої гальки, гравію, смальти і навіть бою порцелянового або фаянсового посуду, цегла, в тому числі й клінкерна, дерево, оброблене антисептиками, шматочками різнобарвної плитки.

Дерев'яні доріжки найкраще влаштовувати з круглих спилів, висотою 10...15 см, які заглиблюють в ґрунт на відстані 30...35 см один від одного.

Ефектно виглядають доріжки з плиток правильної (або неправильної) геометричної форми з «сіткою» запашних рослин в швах (чебрець повзучий, вербейник монетчастий, чистець Щеглева).

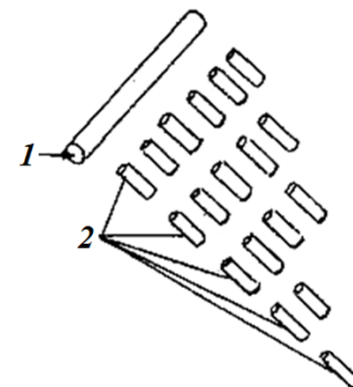

Дренаж (від *франц.* drainage – осушення) – обладнання, за допомогою якого можна знизити рівень ґрунтових вод на озеленюваній території з метою її осушення. Існують два основних типи:

– відкритий дренаж – система відкритих каналів глибиною 1...1,2 м, стінки яких скошені під кутом 20...30°, в ці канали направляють воду з дахів через жолоби та труби;

– закритий дренаж – система закритих каналів з глиняних, азбестоцементних або пластикових труб, використовувана при підвищеному рівні ґрунтових вод. Для створення такого дренажу необхідний незначний ухил, основний канал прокладають під ухилом, а бічні – ялинкою.

Дрени прокладають не ближче 2 м від стін будинків.

Розташування дрен:

- 1 – основний стік;
- 2 – бічні дрени

Дукт (від *лат.* ductus – вести, водити) – лісова дорога, просіка в густому парку або лісопарку, а також вздовж алей в парках епохи Бароко і між групами дерев в пейзажних парках.

Д

Дуже повільно зростаючі рослини – рослини, річний приріст яких становить не більше 15 см (самшит, кедровий стланник, ялівець, тис ягідний).

Дюни – піщані пагорби, гряди, що виникають найчастіше на плоских морських і річкових узбережжях під дією вітру. Рослинність (в тому числі лісова), що виникає на поверхні дюн, перешкоджає їх пересуванню.

Е

Едем – земний рай, місцеперебування людини до гріхопадіння, багатий куточок землі, вільний від зла і пороку. Описи Едему послужили в XVIII ст. зразком для створення перших пейзажних парків, близьких природним ландшафтам.

Едифікатори – особливий тип рослин, які населяють певну ділянку суші, тим самим перебуваючи в сукупності з усіма організмами. Такі рослини роблять сильний вплив на середовище і можуть визначити видовий склад рослинності в ній. До них можна віднести ялину, яка через свою пишну крону закриває надходження сонячного світла і затримує близько 50% опадів. У разі чого, жити в такій напівтемряві можуть тільки певні типи рослин, які є тіньовитривалими.

декоративними якостями. Вони виступають в якості доповнення, яке збагачує паркову флору, але рідко стають її основою.

Екзотарій – ділянка саду або парку, на якій створюється тимчасова відкрита композиція тропічних екзотів з колекції оранжерей.

Екзотика (від грец. *εξωτικά* – чужий, іноземний) – сукупність характерних рис, властивих віддаленим, «заморським» ландшафтам, щось дивовижне, далеке, химерне.

Е

Екзотичність – примхливість, незвичайність. Ця якість була особливо характерною для деяких романтичних парків в XVIII і XIX ст., коли в них імпортувалися пейзажі далеких південних, східних країн: водоспади, нагромадження скель, руїни, екзотичні рослини.

Е

Еклектика (від давньогрец. ἐκλεκτός – обраний, добірний, та ἐκλέγω – вибираю, відбираю, обираю) – стиль в архітектурі, живописі, дизайні, садово-парковому ландшафті, що з'єднує ознаки багатьох попередніх стилів. Зазвичай це змішання різних художніх стилів, композиційних прийомів і форм, яке відбувається без урахування характеру місцевого ландшафту, внутрішньої логіки побудови ансамблю. Необхідно відрізнити еклектику від еклектизму другої половини XIX століття як усвідомленої спроби звільнитися від стилєвих схем класицизму і вільного звернення до інших періодів історичної спадщини. Проте еклектика стала основним стилем XX століття і продовжує зберігати свої лідируючі позиції на ринку послуг ландшафтних архітекторів.

Екологія (від грец. οἶκος – будинок, батьківщина) – група біологічних і соціальних наук, які вивчають взаємовідносини якогось «мешканця» із середовищем його існування і розвитку, з оточуючим, в т.ч. природним або урбанізованим середовищем. Розрізняють екологію рослин, тварин, людини, урбоекологію та ін.

неокласичної архітектури. У роботах неокласициста Роберта Адама екседра була одним з улюблених архітектурних елементів.

Експлікація (від *лат.* explicatio – пояснення, розгортання) – 1) звід пояснень до системи умовних знаків, що містять стислу інформацію про використовувані для

Екранування візуальне – спорудження перешкод (у вигляді смуг насаджень, стінок та ін.) для виключення негативного впливу сторонніх технічних та інших об'єктів (наприклад, в тих частинах парку, саду, які примикають до автодоріг).

Екседра (від *грец.* ἐξέδρα – ніша, споруда) – напівкругла глибока ніша в будівлі або окрема напіввідкрита напівкругла споруда. Екседра може бути відкритою або прикрашеною колонами. Екседрою називали також парадне приміщення житлового будинку. Екседри були обов'язковою частиною античних терм і палаців. Хоча екседра вперше з'явилася у древніх греків, у римлян вона також була популярна. Екседри використовувалися і в архітектурі бароко, і в

ЕКСПЛІКАЦІЯ ДІЛЯНКИ

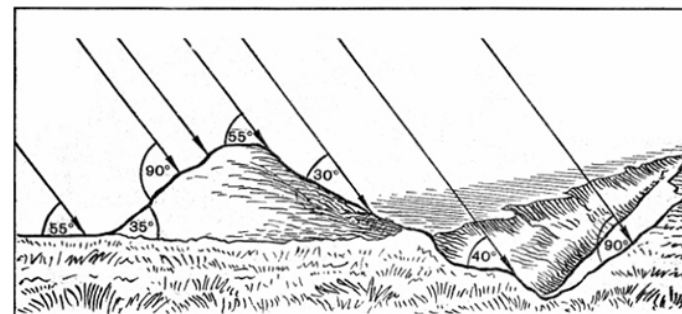
	груша		верба плачуча
	слива		модрина
	вишня	1	хвіртка
	яблуня	2	ворота
	обліпиха	3	паркан
	абрикос	4	живоплот з туї
	черешня	5	каштан
	аронія	6	кедр
	Рожевий кущ	7	клен червонолистий
	Ялина звичайна	8	підпірна стінка
	липа дрібнолистяна	9	огорожа на пляжі
	клен гостролистий	10	рокарій
	дуб черешчастий	11	композиція
	сосна звичайна	12	доріжка
	береза звичайна	13	альтанка
	береза багатостовб.		

озеленення рослини; 2) умовне зображення на плані розташування всіх елементів озеленення із зазначенням сторін світу, робиться в кольоровому і чорно-білому варіантах; 3) перелік видів і сортів, використовуваних рослин, що додається до плану їх розміщення.

Експозиція (від *лат.* *expositio* – виклад, пояснення) – показ художніх творів, музейних матеріалів, виставлених за певною системою.

Експозиція схилу – напрямок ухилу до відповідної сторони світу. Визначається за допомогою компаса.

Експозиційний квітник – моносад: жоржинарії, розарії, сирінгарії, тюльпанарії, півонарії, або спеціальні сади сезонних

ефектів, наприклад безперервного цвітіння.

Експонат (від *лат.* *exponatus* – виставлений напоказ) – предмет, виставлений для огляду.

Експонент (від *лат.* *exponens* – виставляє) – особа, організація, яка виставляє експонат. Учасник художньої виставки, автор або власник експоната.

Експрес багаторічники – багаторічні, головним чином трав'янисті рослини, які зацвітають в перший рік життя, наприклад монарда двійчата – сортосуміш Панорама.

Експресія (від *лат.* *expressio* – вираз) – сила

прояву почуттів, переживань; виразність, помітність, нервова гострота художнього образу. У широкому сенсі – підвищена виразність витвору мистецтва, що досягається всією сукупністю художніх засобів і залежить від манери виконання і характеру роботи художника в його творчому почерку, в фактурі мазка, в малюнку, в колірному і композиційному рішеннях витвору живопису, скульптури.

Експромт (від *лат.* *expromptus* – готовий, швидкий) – витвір мистецтва, наукове відкриття, створене як би без попередньої підготовки, в результаті імпровізації, осяяння, раптом, раптово.

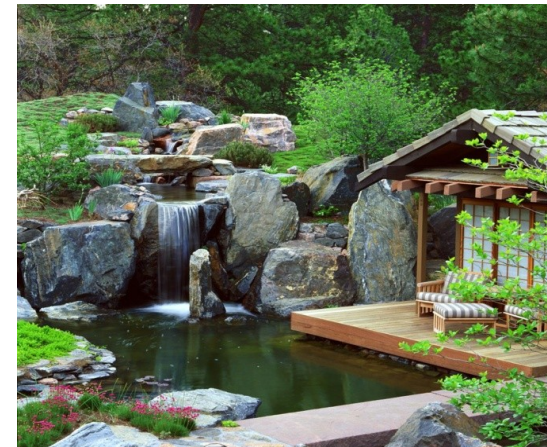
Екстенсивний розвиток (від *лат.* *extensivus* – розширює) – на противагу інтенсивному розвитку означає просте кількісне нарощування якої-небудь ознаки (наприклад, територіальне розширення міста по периферії, що віддаляє його центральні райони від природного оточення).

Екстер'єр (від *франц.* extérieur та *лат.* exterior – зовнішній, антонім – інтер'єр) – зовнішній вигляд чого-небудь.

Елегія (від *лат.* elegia – жалібний наспів флейти) – жанр медитативної лірики, опис сумного, задумливого або мрійливого настрою; «цвинтарна» лірика. Пейзажні

елегії характерні для «меланхолійного парку» XIX століття. У ньому створювалися тінисті «пустелі», темні алеї, відокремлені долини з пам'ятниками померлим близьким.

Елементи ландшафту – різні форми географічних об'єктів, такі як гірські хребти, яри, балки, горби, річки, озера та ін.

Елементи озеленення – дерева, чагарники, ліани (посаджені поодинокі, в групах, масивах, рядах), квітники, газони, угруповання різних трав'янистих рослин, кам'яні ділянки, оранжерейні рослини в переносних вазах, горщиках, ящиках та контейнерах, використовувані для оформлення озеленованих територій.

Елементи партерних квітників – складні малюнки, що використовуються для створення урочистих квіткових партерів, представлені такими видами:

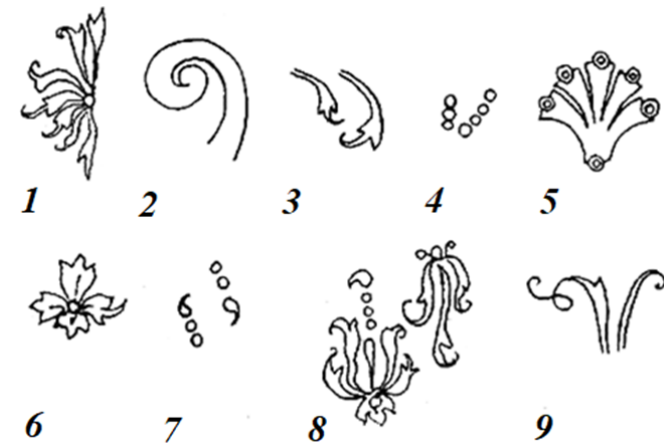
– аграф – стилізований рослинний мотив, що застосовувався в оформленні садових партерів XVII...XVIII ст., зазвичай мав вигляд пучка гілок, листя, пелюсток, що виходять з однієї точки, розташованої на краю партеру;

– волюта – архітектурний мотив у формі спірального завитка з кружечком – «вічком» в центрі;

– воронячий дзьоб – злегка зігнутий конусоподібний орнамент;

– зерна – невеликі округлі групи в орнаменті;

– хрестоцвіт (Флерон) – декоративна деталь, що завершує вимперги (від *нім.* Wimperg – захист від вітру) (високий декоративний гострий фронтон, що захищає від вітру) і пінаклі (декоративні списоподібні башточки) в архітектурі готики, має вигляд стилізованої квітки з хрестоподібними бічними відгалуженнями;

Елементи квіткових партерів:

- 1 – аграф; 2 – волюта; 3 – воронячий дзьоб;
4 – зерна; 5 – пальмета; 6 – розета; 7 – сльозинка;
8 – Флерон; 9 – вусики

- пальмета – стилізований пальмовий лист;
- розета – орнамент, що нагадує стилізовану квітку троянди;
- сльозинки – ряд поступово зменшуваних в діаметрі округлих орнаментів;
- вусики – орнамент нагадує волюту, але більш тонкий.

У розміщенні елементів малюнка існували певні закономірності:

гілки пальмет, розет, що виходили з аграфів і волют, розташованих біля країв партеру, і з Флеронів і картушів в середині. До основних елементів відносили аграф, волюти, воронячий дзьоб, флерон,

пальмету, розету, до другорядних – сльозинки, вусики, зерна.

Е

Еліта (від *франц.* elite – краще) – 1) добірні насіння рослини, одержувані в результаті селекції; 2) все найкраще, спеціально виділене з загальної маси.

Елінг (від *нідерл.* helling – схил, укіс) – спеціальний тип споруди, що знаходиться на березі моря або озера, що призначена для зберігання різних судів. У середині такої споруди знаходяться особливі похилі доріжки, за якими судна спускаються на воду. Елінги діляться на два види: відкриті та закриті. Елінгом також називають легкий літній будиночок для проживання влітку, де можна також зберігати необхідний для пікніків посуд і меблі.

Елювій – продукт вивітрювання гірських порід, що залишається на місці свого утворення.

Ельфи (від *нім.* elf – карлик) – духи природи в давньогерманській міфології; легкі повітряні істоти в людській подобі, що збираються при місячному світлі для танців і хороводів. В європейських парках часів романтизму ельфи «населяли» темні алеї, відбивалися в дзеркальній гладі ставків та ін.

Емблема (від *лат.* emblemata – вставка, опукла прикраса) – умовне позначення деякої ідеї, події, поняття за допомогою знака. Близький за значенням термін «символ» передбачає велику образність передачі.

Емблематична скульптура – скульптура, що має алегоричне (іноді повчальне) значення, символічне зображення якогось поняття, ідеї, природного явища. В садах XVII–XVIII ст. було прийнято встановлювати комплекси таких скульптур, наприклад, у вигляді міфологічних істот, оголених людських фігур (національний дендрологічний парк «Софіївка», Україна, парк скульптур «Міллесгорден», Стокгольм, Швеція).

Емпірей (від *грец.* Ἐμπυρος – охоплений полум'ям) – 1) за космогонічними

уявленнями давніх греків – найбільш висока частина неба, наповнена вогнем і світлом; 2) височінь, висота; витати в емпіреях – мріяти далеким від життя; жити у відриві від дійсності; 3) декоративна паркова споруда, подібно Парнасу, що символізує обитель богів і муз.

Енкаустика (від *грец.* ἐγκαυστική – мистецтво випалювання) – живопис гарячими восковими фарбами (по мармуру, піщаниках, туфу, вапняним і цементним штукатуркам, дереву), різновид монументально-декоративного оздоблення стінний поверхні. Технологія енкаустика відома з III тисячоліття до н.е. (Стародавній Єгипет).

Ендеміки (від *грец.* ἔνδημος – місцевий) – рослини (або тварини), поширені тільки в певному географічному районі. Використання, перш за все, місцевої флори – один із загальноприйнятих принципів сучасної ландшафтної архітектури.

Ендофіти – рослини, що живуть усередині чогось: кам'яної породи, іншої рослини.

Епіфіт (від *грец.* ἐπι– «на» + φυτόν «рослина») – рослина, яка поселяється на інших рослинах, як правило, не завдаючи їм шкоди, так як використовує їх лише як опору, додаткові корені – причеплення епіфітів – на відміну від гаусторій – паразитичних видів – не проникають глибоко в тканини рослини-опори. Прикладом можуть слугувати орхідеї.

Епіфітне дерево – прийом вертикального озеленення (головним чином в інтер'єрах), коли спеціально підібране за декоративними якостями сухе дерево з декількома великими гілками використовується для підвіски кашпо з ампельними або епіфітними рослинами. Підніжжя епіфітного дерева декорується камінням, декоративними газонами з тропічних ґрунтопокривних рослин.

Еркер (від *нім.* erker – ліхтар) – виступаючий з фасадної площини призматичний або циліндричний вертикальний об'єм з вікнами. Покращує освітленість приміщень за ним. Часто використовується для розміщення кімнатних рослин.

Ермітаж (від *франц.* ermitage – місце усамітнення) – споруда, розташована в глибині парку, далеко від палацу або головного будинку садиби і призначена для відокремленого відпочинку, роздумів. Початковий сенс – місце проживання відлюдника: у XVIII столітті ермітаж використовувався для зустрічей, розміщення колекцій та ін.

Ерозія (від *лат.* erosio – роз'їдання) – руйнування гірських порід і ґрунтів під впливом вітру, води, забруднень, біологічних агентів (витоптування) та інших причин. Ґрунтова ерозія багато в чому залежить від агротехніки обробки землі, догляду за зеленими насадженнями.

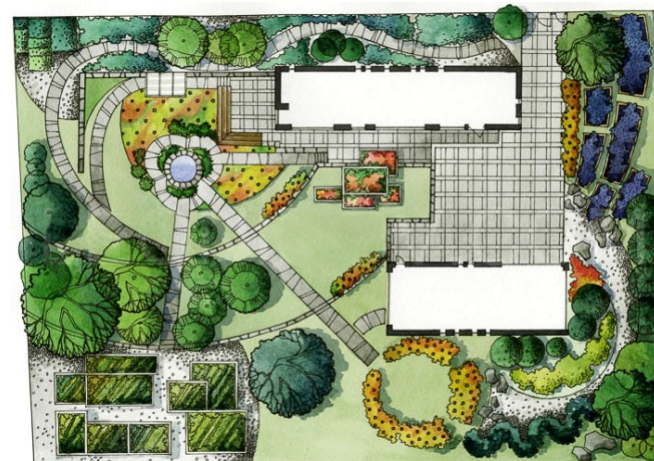

Е

Ескіз (від *франц.* esquisse – начерк) – попередній, первісний начерк художнього твору. Ескіз об'єкта ландшафтного дизайну включає основні риси його зовнішнього оточення, просторової ситуації.

Ескізування – розробка ескізних варіантів проекту, на яких в загальному вигляді представлені всі проєктовані елементи благоустрою і озеленення, виконуються в чорно-білому або кольоровому варіантах на кальці, офсетному папері або ватмані в масштабі 1:1000. На окремі елементи благоустрою і композиційні вузли виконуються перспективні рисунки або наводяться аналогічні наочні приклади (фото і відеоматеріали).

Еспланада (*франц.* esplanade від *лат.* explanare – вирівнювати) – широкий незабудований простір перед громадськими будівлями на майданах, у крупних містах. На еспланаді улаштовуються партери, широкі алеї з фонтанами, скульптурою.

Естакада (від *франц.* estacade – міст на палях) – надземна або надводна споруда мостового типу, що служить для пропуску транспортних засобів і пішоходів, забезпечення вантажно-розвантажувальних робіт, прокладання інженерних комунікацій. Зазвичай складається з великої кількості прольотів однотипної конструкції. Матеріалами для будівництва естакад служать залізобетон, сталь або дерево. На будівельних об'єктах їх

використовують для транспортування будівельних матеріалів та виробів, переміщення підйомних і монтажних кранів.

Етнографічні (історичні) сади – 1) сучасні сади, головним чином при приватних володіннях, які несуть певні ознаки, характерні для даної країни або регіону, наприклад, американський сад, голландський сад, німецький сад та ін.; 2) сади, що класифікуються за певним регіоном земної кулі, найбільш відомі японські, скандинавські, мавританські сади. А. Регель запропонував термін «історичний сад», маючи на увазі національний характер садів, переважання в них відмінних рис місцевого характеру: «...Французький сад не схожий на італійський, голландський на німецький, індійський на турецький».

Естетика (від *грец.* Αἶσθησις – почуття,

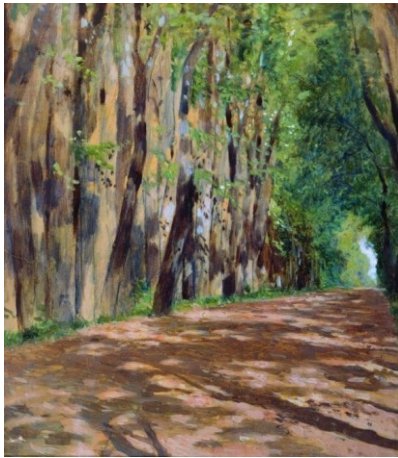
чуттєве сприйняття) – вчення про прекрасне, про мистецтво і про художню творчість, взаємозв'язки прекрасного в житті і мистецтві.

Етноботаніка

(від *грец.* ἔθνος – народ) – розділ ботаніки, в якому зібрані та систематизовані народні знання про рослини – квіти, дерева та ін.

Етуаль (від *франц.* étoile – зірка) – зіркоподібний перетин алеї.

Етюд (від *франц.* étude – вивчення) – підготовчий нарис для майбутнього твору ландшафтного дизайну, який виконується зазвичай з натури: замальовки, акварелі та ін.

Ефект художній (від *лат.* effectus – дія) – сильне враження, вироблене тим або іншим витвором мистецтва. Залежить від виразності і новизни використаного прийому, вміння врахування умов сприйняття його глядачем.

Ефемер (від *давньогрец.* ἐφῆμερις – на день, щоденний ← ἐπὶ – на + ἡμέρα – день) – однорічна рослина, що відрізняється дуже коротким, як правило, весняним життєвим циклом, який вона встигає пройти в сприятливих умовах: крупка, фіалка польова. Завершується цей період утворенням насіння.

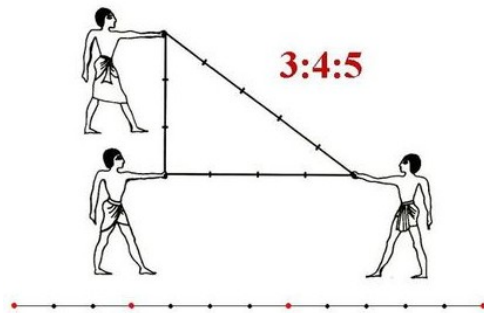
Ефемериди (від *грец.* ἐφῆμερις – одноденний, скороминущий, годний на день) – тимчасові легкі, часто розбірні або переносні конструкції в парках XVIII століття, розраховані на ілюзорне і швидкоплинне враження (палатка, яка зображує кам'яну споруду, пішохідний місток з живих дерев, літні театри, розписані під кам'яну кладку). До ефемерид в садовій архітектурі можна віднести і компоненти естетичного впливу на людину, наприклад спів птахів і музику. Розміщення клітин з птахами або залучення їх в сад кормом або пристроєм гнізд було особливо характерно для садів Середньовіччя: на мініатюрах того часу, що зображують сади, є павичі, фазани та інші птахи.

Ефемероїд (від *грец.* ἐφῆμερις – одноденний, скороминущий + εἶδος – форма, вид) – багаторічна рослина, що характеризується нетривалим періодом цвітіння і щорічною вегетацією, і надземні органи якої живуть короткий період часу (від декількох тижнів до 1...2 місяців), а потім відмирають. Підземні органи з бруньками відновлення (цибулини, бульби, бульбоцибулини, кореневища) зберігаються в ґрунті. Нові надземні пагони з'являються на наступний рік, наприклад, сцилла сибірська.

Є

Єгипетський обеліск (піраміда) – архітектурна або скульптурна садово-паркова споруда, характерна для пейзажних англійських садів.

Єгипетський трикутник – прямокутний трикутник із співвідношенням сторін 3:4:5. Сума зазначених чисел ($3+4+5=12$) з давніх часів використовувалася як одиниця кратності при побудові прямих кутів за допомогою мотузки, розміченій вузлами на $3/12$ та $7/12$ її довжини. Застосовувався єгипетський трикутник в архітектурі середньовіччя для побудови схем пропорційності.

Єдність змісту і форми – один з важливіших законів художньої творчості. Сутність його полягає в тому, що форма художнього твору органічно пов'язана із змістом і визначається ним.

Ємність рекреаційна – величина, що характеризує здатність парку або зони відпочинку або об'єкта (садово-парковий ансамбль) обслуговувати певну кількість відвідувачів за умов достатнього психофізіологічного комфорту, без деградації компонентів природного середовища і нанесення шкоди культурно-історичним, архітектурно-художнім об'єктам, що знаходяться на території.

Назва рекреаційних територій	Площа, га	Допустиме навантаження на ландшафт, осіб/га	Рекреаційна ємність, осіб
1	2	3	4
Пляжі	150	500,0	75000
Водороздільні ліси	1050	3,0	3150
Ліси на рівнинних територіях	25120	3,0	75360
Помірно круті схили вкриті лісом (до 20%)	4850	1,5	7275
Дуже круті схили, вкриті лісом (більше 20%)	3650	0,5	1825
Разом:	34670		162610

Ж

Жанр (від *франц.* genre – рід, вид) – історично сформований тип, певний різновид художніх творів.

У ландшафтному дизайні поняття часто пов'язують з характером середовища, наприклад, «сільський», «дачний», «спортивний», «вуличний», «виробничий» дизайн. Інше розуміння терміна орієнтує на емоційне забарвлення об'єкту ландшафтного дизайну, наприклад, ліричний, епічний, драматичний та ін.

Жардиньєрка (від *франц.* – квітковий столик) – один з основних елементів зимових садів.

Жаростійкість – стійкість, здатність рослин переносити високі позитивні (плюсові) температури при одночасно низькій відносній вологості повітря (каркас, тамарикси, ялівці).

Женева – біла облямівка на контрастній по забарвленню квітці.

Жива альтанка – група дерев, крони яких утворюють подобу небозводу над садовою лавкою.

Живопліт – щільне зімкнуте рядове насадження дерев або чагарників однакової висоти або різновисоких, що створює враження «ширми» або «зеленої стіни». Розрізняють високі (близько 2 м), середні (до 1,5 м) і бордюрні (до 1 м) огорожі. Вони можуть бути дво-, трьохрядними; одно-, дво-, триярусними. У якості рослин для живоплотів використовують терен, глід,

жимолость, бирючину, барбарис, кизильник, кипарис, бересклет, сніжнягідник, тую, калину, ялину, тис.

Живопліт прямокутної форми зазвичай створюють з тіньовитривалих рослин. Для світлолюбних рослин найбільш підходяща форма – трапецієподібна або округла на вершині, особливо для двох- та трьохрядних посадок. Щоб в нижній частині стовбури не оголювалися, види, що дають мало порослі, підрізають, починаючи з молодого віку і досить низько. Якщо розгалуження рясне (барбарис, самшит, кизильник, калина, бересклет) – проводять менш інтенсивну обрізку. У видів з приземним характером розгалуження (лох, ялівець, лавр) лише злегка вкорочують довгі молоді пагони.

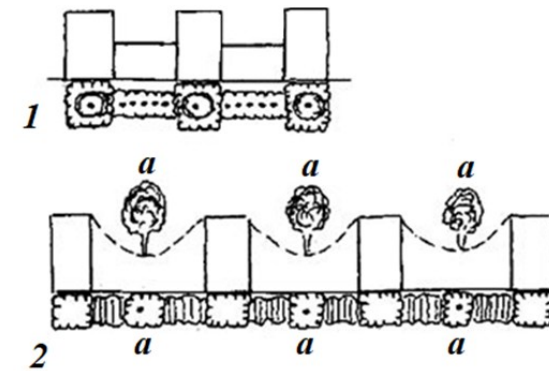
Суцільний живопліт отримують, об'єднуючи рослини методом зближення (аблактировки), а щоб гілки надійніше зрослися, їх переплітають на зразок решітки.

За способом формування живоплоти можуть бути:

- вільно зростаючими з красиво квітучих і декоративнолистяних рослин;
- формованими з рослин, що добре переносять стрижку;
- із застосуванням спеціальних конструкцій (живоплоти з ліан).

Для квітучих огорож підійдуть: жимолость татарська, глід п'ятилепестний, калина звичайна та гордовина, карагана деревоподібна, спірея гострозубчаста, хеномелес японська, бузок, гортензія. Живоплоти з фруктових дерев: дички груші, сливи, аличі, яблуні, терну – найкраще робити в вигляді сітчастого кордону: пагони сусідніх рослин переплітають кінцями, а з молодих пагонів залишають по одному, через рік їх орієнтують в сторону, протилежну напрямку несучого їх пагону, і переплітають із зустрічним.

Життєві форми рослин – однорідна біологічна форма, що характеризується загальним габітусом, пов'язана з біологією розвитку і внутрішньою структурою органів рослини, що виникає в певних умовах проживання. У практичних цілях найбільш уживана морфологічна класифікація: дерева, чагарники, ліани, одно- і багаторічні трав'янисті рослини.

Стрижка живоплотів:

1 – двох'ярусна дворядна огорожа з прямокутною стрижкою; 2 – фігурна стрижка з хвилястою структурою і акцентами (а)

Ж

Життєздатність декоративних рослин – здатність рослин підтримувати стійкість до впливу несприятливих умов: посухи, надмірного зволоження, підвищеного вмісту солей в ґрунті – протягом тривалого періоду часу.

Жовто-помаранчевий сад – один з прикладів монохромних садів. Він створює настрій радості, веселощів, святковості, недарма жовто-помаранчевий колір символізує сонце, радість, владу. Жовтий колір як би піднімає поверхню і робить її більш широкою. У жовто-помаранчевому саду вирощують рослини з відповідним забарвленням квітів і листя. Так само, як блакитний і рожевий сад, жовто-помаранчевий може бути садом безперервного цвітіння. Існує безліч видів і сортів рослин з жовтим і помаранчевим забарвленням, які

Ж

цвітуть, змінюючи одна одну або цілий рік, починаючи з кінця зими (верби) і завершуючи в листопаді (хризантеми).

Рекомендовані види і сорти:

- барбарис дрібнобородавчастий з золотисто-жовтими квітками і блискучим темно-зеленим листям;
- бузок звичайний, сорт Primrose з блідими жовтуватим-зеленим листям і світло-жовтими квітками, вигоряючими до кінця цвітіння до білих;
- рокитник ранній – світло-зелене листя тонких дугоподібно вигнутих пагонів добре поєднуються з сіруватим-жовтими квітками;
- форзиція проміжна ще до появи листя усеяна яскравими лимонно-жовтими квітками;
- бобовник анагіролистий – золотий дощ, золотисто-жовті квіти зібрані в довгі (до 20 см) пониклі кисті, які немов «стікають» струменями золотого дощу;
- біота східна, сорт Aurea з яскравими жовтими кінчиками хвоїнок;
- жимолость Тельмана, квітки жовто-помаранчеві до 5 см довжиною зібрані в парасолькоподібне суцвіття;
- магонія падуболиста з густими кистями жовтих квіток на фоні блискучого шкірястого листя;

- перстач чагарниковий - пальчасто- або пір'ясторозсічене зелене листя відтіняє великі (2...3 см в діаметрі) блюдцеподібні золотисті квітки;
- дрок лідійський – золотисто-жовті квіти практично повністю приховують зелене лінійно-ланцетне листя;
- солідаго гібридний, сорт Gold King з пишними султанами яскраво-жовтих дрібних квіток;
- антиринум великий, сорти Абрикосова парасолька, Лимонад;
- каллістефус китайський, з групи променистих сорт Goldchtralle;
- газанія жорсткувата з яскравими блискучими суцвіттями в розетці темно-зеленого зверху і сіро-пухнастого знизу листя;
- горечавка жовта – найбільша (до 1,5 м) в роді з ефектними жовтими квітками;
- календула лікарська, безліч сортів, в тому числі Orangekoning, Goldball;
- настурція велика, сорти Вогненна куля і Помаранчевий блиск;
- целозія пір'яста, сорт Goldreder;
- цинія витончена, сорти Tango, Orangekoning;
- алісум скельний;
- молочай багатоквітковий;
- фіалка Вітрока, сорт Kidna;
- люпин жовтий з рідкісним яскраво-жовтим забарвленням квіток, зібраних в пухке, кистеподібне суцвіття;
- соняшник однорічний, сорт Teddy Bear с махровим суцвіттям із злегка складених вздовж помаранчево-жовтих язичкових і зібраних в тугу спіраль темно-жовтих трубчастих квіток;
- сорти всіх трьох видів чорнобривців прямостоячих, відхилених і тонколисті;
- бузульник зубчастий і Пржевальського цілком підійдуть на роль солітерів;
- волошка східна з ніжно-жовтими голівчастими суцвіттями воліє відкритого сонячного місця розташування;
- жовтушник Перовського використовується для бордюрів, його яскраво-шафраново-жовті квітки утворюють парасольки;

– звіробій чашечкоподібний, сорт *Cytrium* з лимонно-жовтими квітками незамінний в міксбордерах, займаючи передній план;

– космос сірчано-жовтий з золотисто-жовтими квітками і витонченим розсіченим листям – чудова «підкладка» для живоплоту.

Жоржинарий – один з типів монокультурних садів, створюваний з різних сортів жоржини культурної. В даний час налічується 15000 сортів рослин цього роду. Жоржини можна використовувати як солітери, з високорослих сортів висаджують своєрідні «алей», з них створюють боскети, низькорослі сорти підходять для бордюрів.

Ж Культура жоржин має майже п'ятсотлітню історію. В даний час існує величезна кількість сортів жоржин, що відрізняються за будовою, величиною і забарвленням суцвіття-кошики, формою язичкових квіток. Жоржини належать до родини Айстрових – *Asteraceae* Dumort. «Квітка» жоржини насправді є суцвіттям-кошиком і складається з численних язичкових, як правило, стерильних квіток пелюсткоподібної форми, вони знаходяться на периферії, а у махрових і напівмахрових форм займають і центральну частину, у вузьких плодючих трубчастих квіток вони завжди знаходяться в центрі суцвіття.

Різноманіття сортів в першу чергу визначається особливостями будови саме язичкових квіток, які можуть бути плоскими, ложкоподібними, лопатчастими, стрічкоподібними, згорнутими в трубочку або лійкоподібними, кінчики «пелюсток» можуть бути в тій або іншій мірі надрізані. Для полегшення роботи з численними сортами всі вони були розділені на кілька груп. В англомовних країнах прийнята маркування класів і внутрішньокласових груп:

– **прості, немахрові** (Single, маркування 'S') – язичкові квітки розташовані на периферії суцвіття, як правило в один ряд, їх форма округла, вершина «пелюстки» – квітки загострена, центральний плоский диск суцвіття заповнений дрібними трубчастими квітками, діаметр суцвіття від 3 до 10 см, висота рослини від 25...30 см до 100 см, сорти Sion, Sweetheart, Horlofen; високорослі сорти в даний час практично не вирощуються, низькорослі використовуються як килимові, для створення монокультурних клумб,

в межах цього класу виділена окрема група міньйон (Mignon Single 'MS') – низькорослі немахрові жоржини, що розмножуються насінням, найвідоміший сорт цієї підгрупи – Веселі хлопці;

– **півонієподібні** (Paeony flowering, 'PF') широкі язичкові квітки розташовані в два-три ряди, суцвіття напівмахрові, диск трубчастих квіток невеликий, іноді ці жоржини називають класичними, забарвлення, як правило, однотонне, в даний час культивуються рідко, сорти Вічний вогонь, Peachand Cream;

– **анемоноподібні** (Anemone-flowering 'AN') – великі плоскі язичкові квітки розташовані в один-два ряди, ближче до центру знаходяться численні згорнуті в трубочку язичкові квітки, трубчасті займають центр, вони досить довгі, суцвіття напівмахрові або махрові 4...9 см в діаметрі, висота рослин 30...50 см, сорти Inka Diamond, Jenie, Honey, Comet;

– **комірцеві** (Collarette, 'Co') – язичкові квітки розташовані в два ряди, при цьому зовнішні – великі, широкі, овально-загострені, а внутрішні – прямостоячі, вузькі, злегка скручені, зазвичай вони забарвлені інакше, з контрастними мазками і утворюють як би «комірець» навколо потужного диска з дрібних трубчастих квіток, діаметр суцвіття 10...15 см, висота рослин 40...70 см, сорти Dendy, Fuego, Diadema, Hot Josu Praeludium, Grand Duce Du;

– **кулясті** (Ball 'B') – відрізняються махровими суцвіттями кулястої форми, іноді сплюсненими, язичкові квітки крупні ложкоподібні, із закругленою верхівкою, в нижній частині згорнутою в трубочку, розташовані щільними концентричними колами, діаметр суцвіття від 7 до 20 см, висота рослин 80...150 см, є група мініатюрних сортів (MiniftureBall "MB") - Evelyn, Daytona, Aida;

– **помпонні** (Pompon, 'P') – суцвіття махрові напівкулясті форми, злегка сплюснуті, нагадують кулясті, діаметр суцвіття не більше 7 см, язичкові квітки мають округло-лопатчасту форму, висота рослин 50...70 см, сорти Малюк, Кроха, Розанчик, Hiska, Gretchen, Alina;

– **декоративні** (Formal Decorative, 'FD') – суцвіття плоске або злегка опукле, язичкові квітки широкі стрічкоподібні, верхівки від загострених до широкоокруглих, іноді квітки хвилясті або злегка зігнуті в одну сторону, трубчасті квітки практично повністю

маскуються язичковими; в залежності від розміру виділяють велетенські (гігантські), середні і дрібні, сорти Червона шапочка, Adendzonne, Jessy, Rose, Raphael, Phantom. В межах цієї групи виділяють німфейні, хоча деякі автори вважають їх окремим класом, суцвіття з численних широкоовальних, злегка ложкоподібних пелюсток, нагадують за формою квітку латаття (кувшинки), сорти Загадка, Нагано, Adrian, Orange, Herry Houk, Nympha, Tar-Tan, Spartacus, Chameleon; у ще одній підгрупі – неформально декоративних, їх часто називають декоративнокактусовими (Informal Decorative 'ID') – язичкові квітки злегка зігнуті або згорнуті в трубочки, зазвичай довжина скрученої частини досягає близько 3/4 діаметра суцвіття, сорти Даугава, Факел;

– **кактусоподібні** (Straight Cactus, 'C') – махрові суцвіття складаються з вузьких згорнутих або скручених не менше ніж на половину їх довжини в трубочку язичкових квіток із загостреною верхівкою, трубчастих квіток дуже мало, і вони з'являються лише до кінця цвітіння, діаметр суцвіття від 7 до 35 см, сорти Політ, Preferance, Hex Yellow; в цій групі виділяють і **хризантемоподібні** (Incurved Cactus 'IC') жоржини, язичкові квітки у яких повністю згорнуті в трубочку і випнуті в різних напрямках, сорти Paul Robson, Mefistofel, Nivea;

– **напівкактусові** (Semicactus, 'SC') – суцвіття махрові, але на відміну від попередньої групи язичкові квітки згорнуті в трубочку лише на 1/2 довжини і основа їх більш широка, кінчики загострені, сорти Беркут, Brandaris, Wankover, Akito, Ligo;

– **змішані або перехідні сорти** мають ознаки різних класів і не можуть бути включені ні в один з них. З цієї групи поступово виокремлюють підгрупи, що цілком заслуговують статусу класу:

– **орхідейні** – довгі вузькі язичкові квітки згорнуті в трубочку лише на 1/3 довжини, при цьому основа «пелюстки» і верхівка залишаються вільними;

– **зірчасті** (Stellar, 'ST') – зовнішні язичкові квітки вузькі і закручені у напрямку до центру суцвіття, довжина згорнутої частини від 1/3 до 2/3, і чим вона більше, тим вище цінність сорту, деякі автори об'єднують зірчасті і орхідейні жоржини в одну групу;

– **мереживні** (Lacinated, 'Lc') – фантастично прекрасні суцвіття зібрані з вузьких язичкових квіток туго згорнутих в трубочку в основі, а у верхній частині розщеплених на декілька часток, вигнутих в різних напрямках.

Абсолютно новими є **бордюрні** (Border, 'B') сорти Little Tiger, Princesse, Pigmy;

японські (Shogun, 'Sh') – махрове суцвіття здається зібраним лише з трубчастих квіток з притупленим верхом, хоча насправді це змінені язичкові квітки, сорти – Micado, Sapporo, Niigata.

Відповідно до розмірів суцвіття жоржини поділяють на групи гігантських («АА») – діаметр більше 30 см, великих («А») – 20...25 см, середніх («В») – 15...20 см, дрібних («ВD») – 10...15 см, мініатюрних («М») – до 10 см, надмініатюрних («SM») – до 5 см.

За висотою існують групи високорослих – 120...150 см, середньорослих – 90...110 см, низьких бордюрних – 60 см, балконних і серії Галлері – 30...40 см, мініатюрних рослин – менше 30 см.

Жорсткі конструкції саду – доріжки та покриття.

Жорсткий ландшафт – дослівний переклад англ. hardland-scaping – будівельні елементи, малі архітектурні форми.

Жорстке садове покриття – відносяться всі види мощення: природний або штучний камінь, цегла, плитка тротуарна і облицювальна будь-якої форми і фактури, гравій, пісок, що покладений на гравійну основу, за виключенням газонного покриття (природного або штучного), яке відносять до м'якого садового покриття.

Ж

3

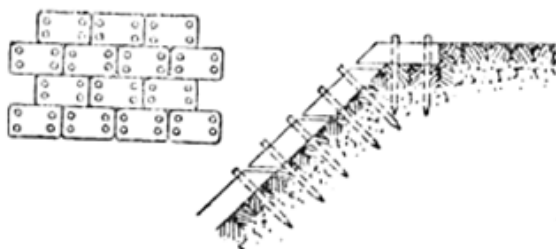
Забутування – будівельний термін, що позначає процес закладки нижнього грубого шару при улаштуванні жорсткого садового покриття. Для забутування використовують різні кам'яні, цегляні, вапнякові матеріали, відходи від їх переробки, а також шлак.

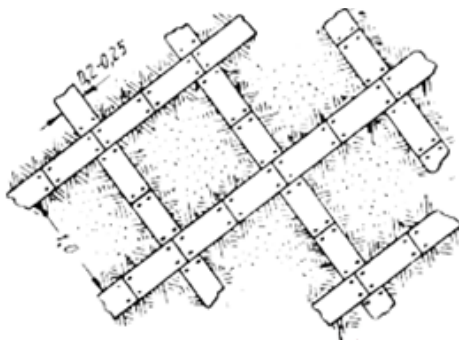
Загущені насадження (посадки) – прийом формування паркового пейзажу шляхом посадки дерев на відстані 1...1,5 м одно від одного з метою якнайшвидшого створення компактних насаджень. Згодом, по мірі росту рослин, посадку проріджують.

Задерніння – спосіб влаштування трав'яного покриття на схилах і насипах з крутизною схилу більше 30° за допомогою природної або рулонної дернини, а також газонних бровок уздовж паркових доріжок і елементів геопластики.

Суцільне задерніння

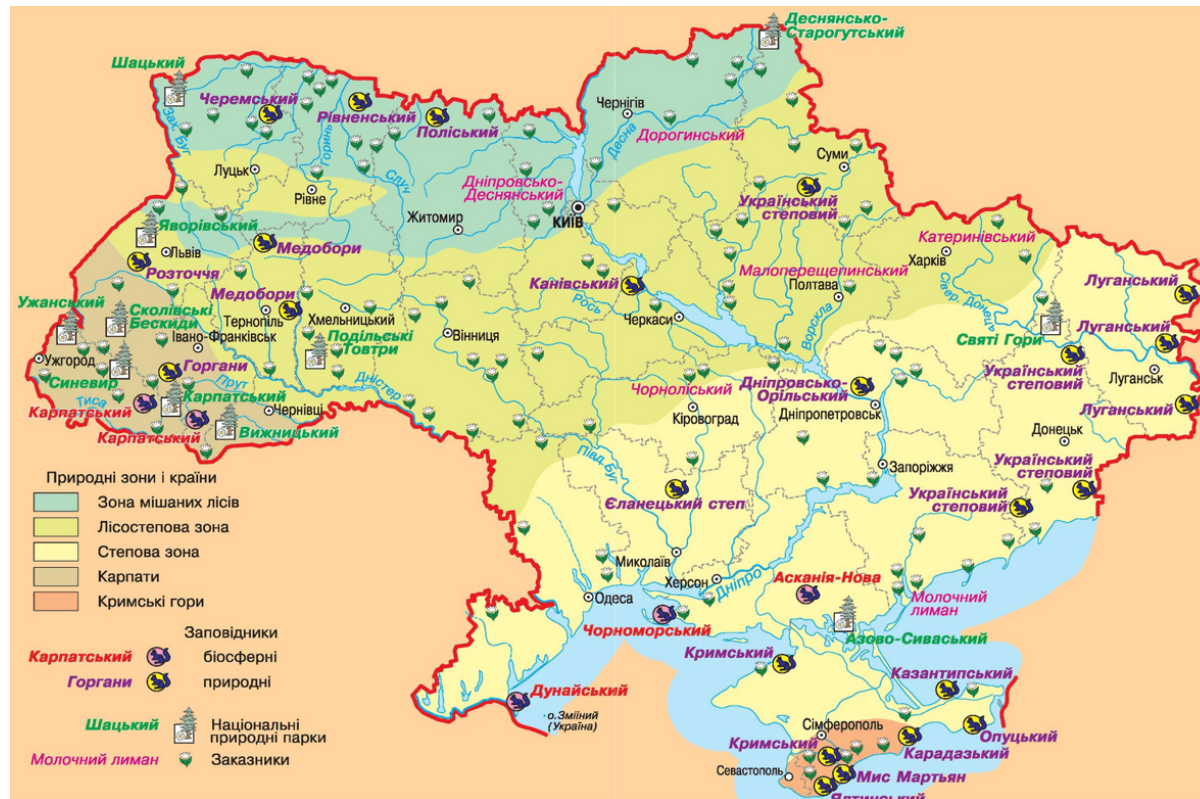

Задерніння «в клітину»

Заказник – територія, де постійно або тимчасово заборонені окремі форми господарської діяльності для забезпечення охорони рослин і тварин. На відміну від заповідників можуть бути тимчасові або постійні. Відповідно до Закону України «Про природно-заповідний фонд України» (від 16 липня 1992 року) заказники є нижчими категоріями природно-заповідних об'єктів порівняно із природними заповідниками і біосферними резерватами. На території країни їх налічується понад 60.

Запахні рослини – рослини, що зазвичай виділяють летючі масла (терпени, кумарини та ін. Наприклад, бузок, чубушник, магнолія).

Заповідник – наукова установа, створена для охорони і вивчення природного комплексу, простір, що особливо охороняється як національне надбання, щодо якого встановлюється особливий режим охорони, відтворення і використання відповідно до Закону України «Про природно-заповідний фонд України» (від 16 липня 1992 року). Перебування в ньому строго обмежено або заборонено повністю. У заповіднику

охороняються тваринний і рослинний світ, окремі види рослин тварин, історико-культурні та інші пам'ятки, ландшафт в цілому. Станом на 2013 рік в Україні налічується 19 природних заповідників. Перший заповідник в Україні було засновано 8 лютого 1921 року – Асканія-Нова – входить до списку «7 див України» та в рейтинг «100 самих відомих заповідників світу».

Захист декоративної садово-паркової рослинності – комплекс заходів із застосування різних засобів проти шкідників, грибних захворювань декоративних рослин, здійснюється спеціальною службою захисту рослин при міських відділах благоустрою.

Захисні насадження – особливим чином організовані смуги з газо- і пилостійких дерев, чагарників і ділянок відкритого газону (шириною від 10...20 до кількох сотень метрів). Захищають сади, парки, житлові квартали від викидів промисловості та автотранспорту, шуму, вітру, пилу, заметів снігу, ерозії ґрунту.

Звіринець – заліснена територія, зі спеціально улаштованими просіками, що відводилася для полювання в парках XVIII століття. Проте перші ліси-звіринці з'явилися ще в давнину, зокрема в перських садах.

Звук у саду – сад або парк сприймається в основному візуально, але повне злиття з природою вимагає участі більшості почуттів: і слуху, нюху, і навіть дотику. І провідна роль в ньому належить звуку. Один з найефективніших способів «озвучити» сад – використання водних потоків. Звук струменів фонтану і перекатів каскаду, що плескаються, дзюрчання струмка, бурління потоку у вузькій горловині робить сад більш живим, природним. Найбільш винахідливо використовували «звукові» пристрої будівельники садів епохи Відродження. Вражаюче різноманіття таких пристроїв характерно для вілли д'Есте.

Найцікавіший фонтан «Нептун» з гідравлічним органом, в якому потоки води, що направляються по спеціально спроектованим трубах, приводили в рух повітря, яке і викликало звуки в органі. Звуки фонтану «Сова і птах» нагадували трелі солов'я, а «Дракон» створював враження швидкого вогню або потужної артилерійської канонади. Численні струмені Алеї ста фонтанів заспокоювали тихим, ніжним дзюрчанням.

Звуки в саду будуть більш різноманітними, якщо в ньому є менажереї і встановлені декоративні поїлки для птахів. Каміні з отворами – еолові арфи, розташовані на піднесеному, відкритому всім вітрам місці, внесуть свою лепту в садовий «хор».

Зелене будівництво – галузь народного господарства, важливий розділ містобудування, що включає систему заходів із створення насаджень у вигляді різних об'єктів озеленення, яке має на меті наблизити природне середовище до людини.

Зелений масив – найбільша одиниця паркового ландшафту. Оптимальна ширина, що забезпечує захист від шуму, пилу, а також створює візуальну ізоляцію, становить 100...150 м.

Зелений сад – один з типів монохромних садів, для якого підбирають рослини із зеленим, зеленувато-білим, сріблясто-зеленим забарвленням квіток, суцвіть, листя. Можна підібрати види з різними термінами цвітіння і створити зелений сад безперервного цвітіння. Такий сад привабливий своєю незвичністю, оригінальністю, в той же час він заспокоює, вселяє надію. Однак вирішувати весь сад в такій колірній гамі не доцільно. Пропонується наступний набір рослин:

- амарант хвостатий, сорти Green Thumb, Grunschwanz з жовтувато-зеленими щільними суцвіттями;
- антиррінум (левиний зів) великий сорт Rocket Lemon з ніжними зеленувато-білими квітками;

3

– володушка круглолистяна з дивовижним блакитно-зеленим листям і жовтувато-зеленими суцвіттями;

– тютюн крилатий сорт Lime Greenі, тютюн Лансдорфа з вишуканими ніжно-зеленими довготрубчастими квітками;

– молюцелла гладка з незвичайними великими широко-дзвінковим чашечками світло-зеленого кольору, в яких майже непомітні дрібні непоказні білі квіти, суцвіття нагадує гроно дзвіночків;

– павлія зелена, верхівки пагонів прикрашені білим з зеленими жилками листям;

– щетинник італійський з товстими великими суцвіттями-колоссям оливково-зеленого забарвлення;

– цинія (майорець) витончена сорт Envi – велике напівкулясте суцвіття виглядає дуже опатно, завдяки блідо-зеленим з блакитним відливом язичковим квіткам і сріблясто-сірим трубчастим;

– манжетка Моля утворює мереживні розеточки витонченого яскраво-зеленого листя, над якими підносяться кисті зеленувато-жовтих квіток;

– зеленоквіткові тюльпани сортів Green Land, Spring Green, China Town прикрашені зеленою смугою, що проходить по центру білих або рожевих сегментів оцвіттини;

– морозник смердючий – червоні малопомітні квітки ховаються серед великого зеленого приквіткового листя;

– нарцис сорту Trena з групи цикламенових із зеленувато-білими сегментами відгину і жовто-зеленою коронкою;

– троянди сорту Lovely Green відрізняються вишуканою вузькокелиховою формою квітки, пелюстки зеленувато-кремові, зелений відтінок стає помітнішою по краю пелюсток;

– еремурус ізабелловий на верхівках пагонів утворює довгі (20...60 см) колосовидні суцвіття, зібрані з зірчастих зеленувато-білих квіток;

– флокс метельчастий, сорт Empty Feeling представляє своєрідну «потвору» – в квітці немає пелюсток, маточок і тичинок, оскільки всі вони трансформувалися в листя, таке явище називають проліферацією;

– кольорова капуста сорту Shannon з яскраво-зеленими суцвіттями, кожен окремий букетик має пірамідальну форму, а все суцвіття оточене таким же яскравим листям.

Відомо безліч видів і сортів декоративнолистяних рослин, які можна висадити в зеленому саду:

– полин Людовика, сорту Silver Queen, молоде листя немов присипане сріблястою пудрою і полин Шмідта утворює 20...30 сантиметрові «подушки» зі сріблясто-зеленим сильно розсіченим листям;

– в якості фонові рослини використовують полин однорічний, сорт Spice Bush з ароматними сірувато-зеленим листям;

– для альпійської гірки підійде азорелла триосна з суккулентним голим блискучим трьохзубчастим листям, її дрібні зеленуваті квітки зібрані в щіткоподібні суцвіття;

– невисока (від 60 до 90 см заввишки) верба шерстиста з опушеним сріблясто-сірим або зеленувато-блакитним листям цілком підійде на роль солітера;

– чистець візантійський, сорт Silver Carpet відрізняється сріблястим від густого опушення листям, його можна використовувати для бордюру;

– ковила бородата з пухкою розеткою вузького сизо-зеленого листя прикрашеного ефектними, опушеними розгалуженими волосками, остюками сем'янок, група таких рослин, висаджених на газоні цілком замінить екзотичну кортадерію;

– молочай білоокантований немов створений для саду в стилі модерн: його сіро-зелене злегка м'ясисте гладке листя по краю відтінено сріблясто-білою окантовкою.

Один з найбільш незвичайних зелених садів створений архітектором Тайсуке Като. Він називається «Зелена країна Міцуї» і цілком побудований на використанні винограду та інших лян.

Зелені стіни – спеціальні споруди з густо посаджених дерев і чагарників, що огорожують ділянку парку або саду і утворюють непроникні стіни. Існують зелені стіни з «цоколем» з низькорослих чагарників. Використовуючи топіарну стрижку, можна зробити акценти по верхній границі стін. Особливо декоративна зелена стіна з арочними прорізами, в яких висаджують одинарні – поодинокі рослини з ефектною формою або забарвленням листя.

Зелений театр – споруда, призначена для вистав на відкритому повітрі; улаштовується в парках і садах з використанням природного рельєфу місцевості. В якості стін використовується огороження живоплотами або виткими рослинами на спеціальних опорах або каркасах.

Зимовий сад – велике застеклене приміщення або частина приміщення в інтер'єрі будівель (хол, прибудова, галереї, що обігріваються), художньо оформлений різними, переважно тропічними, рослинами в діжках, контейнерах, висадженими в ґрунт або спеціальні піддони; включає також декоративні елементи: кераміку, камінь, мініатюрні басейни, скульптуру (наприклад, сад зимовий в Воронцовському палаці під Алушкою).

Злаковий сад – одне з дуже модних напрямів в ландшафтному дизайні останніх років – монокультурні злакові сади. У сучасних садах дуже велика увага приділяється формі рослин і їх просторовій композиції, менше – яскравості і розміру квіток і суцвіть. Це пояснюється тим, що сади, засновані на контрасті форми і фактури, зазвичай більш стійкі до сезонних змін і більш довговічні. Злаки відрізняються високою посухостійкістю і морозостійкістю. Вони не вимогливі до умов зростання, їм не потрібен надмірний догляд, вони не примхливі, слабо уражуються шкідниками та хворобами. Зберігають декоративність і в зимовий період. У той же час можливості їх використання практично безмежні. Вони можуть

бути солітерами, акцентними і фоновими рослинами, прекрасно виглядають на альпійській гірці та біля водойми. «Сухий струмок» зі злаків прикрасить будь-який сад. Це «сад для ледарів»: рідкісна підгодівля і полив, обрізка пагонів восени або взимку в залежності від виду, практично будь-який ґрунт. Історія злакових садів налічує багато століть. Ще Карл Великий зобов'язав ченців вирощувати злаки в монастирських садах, а знаменитий англійський будівельник садів Джон Брукс використовував міскантус, молінію очеретяну і вейники як сполучну ланку в своїх композиціях. У парку Атлантик, що розташований над вокзалом Монпарнас, архітектори Франсуа Бран і Мішель Піна зайняли великі площі посадками злаків. Перелік видів, найбільш часто використовуваних в злакових садах:

- міскантус китайський і цукровий, особливо такі сорти як Maleportus, Sarabanda, Cosmopolitan, Cabaret мають широке оливково-зелене або сріблясте блакитно-зелене листя, яке чудово відтіняє сріблясті, рожеві або червонувато-рожеві пишні волоття суцвіть. У деяких сортів на листі є сріблясто-білі або кремові смуги, або листя набуває червонуватого забарвлення не восени, але вже в середині літа;

- лямаркія золотиста – однорічний низькорослий – 20...30 см – злак з розлогою формою куща, мітелки блискучі, золотисті до 10 см завдовжки;

- просо віничне відрізняється потужною кореневою системою, листя влітку темно-зелене, до осені стає червонувато-бронзовим або винно-червоним, забарвлення суцвіть – рихлих розлогих мітелок – від ніжно-рожевого до бузково-рожевого, найбільш вражають сорти Rotsrachbuch, Squaw, Shenandoah;

- перистоцетинник лисохвостий, східний і волосистий відрізняються ефектними щільними колосоподібними рожево-білими, зеленувато-сріблясто-білими суцвіттями з віддалених колосків з довгими остюками, найбільш популярні сорти Hameln, Cassian, Wesselbergland;

- кортадерія Село, пампаська трава – потужна рихла розлога розетка сіро-зеленого листя немов величезна ваза, з якої злітають до неба на довгих стеблах численні кремово-білі пухнасті мітелки суцвіть;

3

– осока Грея, повисла, подорожникова, тіниста, волохата, як правило, найкраще почувають себе у вологих тінистих місцях, вузькі тонкі дугоподібно вигнуті листя утворюють вражаючі розлогі щільні «купини», забарвлення листя залежить від виду і сорту і може бути жовтим, жовто-зеленим, золотисто-каштановим, зеленим різних відтінків, червонувато-зеленим, зеленим з жовтою окантовкою. Дуже красиво виглядають «купини» різних видів осоки на гравійному білому «полі», підкреслені синюватим мощенням доріжки і сіро-зеленими сланцями підпірної стінки;

– осока подушкоподібна утворює щільні дернинки 5...10 см заввишки, особливо гарні сорти зі строкатим листям;

– ковила вейнікова, найтонша, очеретоподібна привертають увагу колосоподібними суцвіттями, на нижній колосковій лусці яких формується опушена більш-менш довгими волосками ость від 20 до 60 см завдовжки, під легким вітром суцвіття ковили переливаються, як сріблясто-білі або злегка рожеві хвилі;

– костриця Готьє, сиза, Мейєра, аметистова утворюють невисокі витончені купчики, забарвлення листя від сріблясто-зеленого до синювато-сірого або сіро-зеленого;

– у щучкі дернистої над темно-зеленим листям підносяться золотисто-жовті або бронзово-коричневі митьччасті суцвіття, особливо ефектні сорти Bronzeschleier, Goldtau, Goldehaenge.

– суцвіття ячменю гривастого, прикрашені довгими червонувато-фіолетовими остюками, створюють незвичайне враження.

Зміна аспектів сезонна – зміна зовнішнього вигляду і стану насаджень протягом сезону, наприклад, забарвлення листя від початку їх розпускання до осіннього листопаду

або забарвлення квіток в композиції. Наприклад, в строкатому осінньому аспекти чимала роль може належати горобині Вільморен з білими плодами, горобині хубейській сорту Rosea з біло-рожевими і звичайній сорту Joseph Rock – з жовтими.

Змінні клумби – квітники, на яких протягом вегетаційного періоду повністю змінюється набір видів рослин, наприклад, після цибулинних висаджують літники.

Зміщення центру інтересу – рух по доріжках або алеях може бути використаний для зміщення почергової уваги то на один об'єкт або пейзаж, то на інший. Такий прийом широко поширений в пейзажних парках.

Зовнішні приміщення – балкони, лоджії, галереї, веранди, тераси, що примикають до зовнішньої стіни будівлі і зв'язують її з природним садово-парковим оточенням. Використовуються для відпочинку та розміщення різних зелених насаджень, а також для деяких господарських функцій.

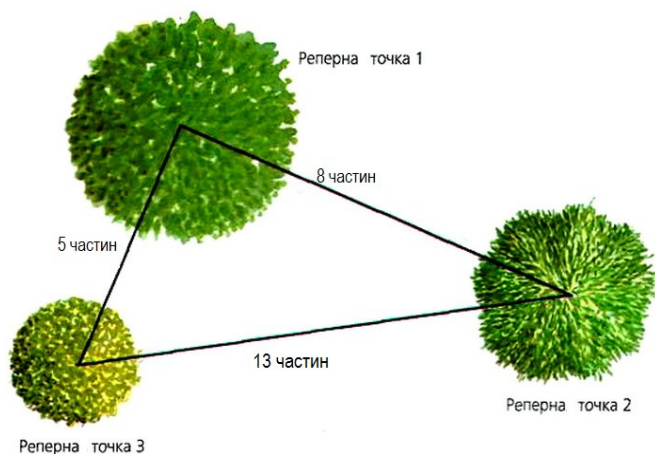

«Золотий перетин» – один з виразів найбільш гармонійних пропорцій. Воно передбачає, що при розподілі цілого (наприклад, відрізка c) на дві частини (b – велика і a – менша) вони повинні співвідноситися в наступній пропорції: $c:b = b:a$.

Характерна особливість золотого перетину – утворення безперервного пропорційного ряду в обидві сторони, як в бік зростання, так і в бік зменшення. Геометричну побудову золотого перетину найпростіше здійснити за допомогою прямокутного трикутника зі співвідношенням катетів 1:2, де більший катет дорівнює відрізку c , який потрібно розділити у співвідношенні золотого перетину, тобто $b = 0,618$, а $a = 0,382$.

У ландшафтному дизайні золотий перетин використовується при створенні квітників і партерів, побудові пейзажних картин. Найбільш підходящі для цього пропорції 5: 8 або 8:13.

За принципом золотого перетину створені такі шедеври світової архітектури, як храм Парфенон в Афінах і Пантеон в Парижі, а також всім відомі геометричні фігури: зокрема пентаграма, яка в Стародавній Греції вважалася символом здоров'я, і п'ятипроменева зірка. Відповідно до правила золотого перетину розташовані листя і пелюстки квіток у рослин, наприклад, у суцвітті кошик ця пропорція досягає співвідношення 34:55.

Зона зелена — широкий пояс навколо міста або іншого населеного

пункту, де зберігається деревна рослинність, чагарники, трав'яний покрив і тваринний світ, з метою створення умов для очищення середовища від забруднень, збагачення повітря киснем і підтримки умов для відпочинку жителів.

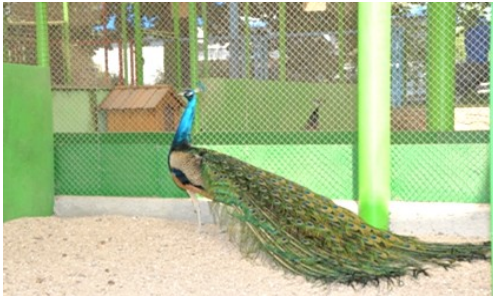

Зони саду — розподіл на ділянці, де намічені ландшафтні роботи, певних площ того або іншого розміру за принципом їх призначення. Наприклад, господарська зона, дитячий майданчик, зона відпочинку, город, фруктовий сад, зона квітників, водойма.

Зонування території – виділення в парку, саду ділянок, різних за функціональним призначенням. Може здійснюватися з використанням живоплотів, терас, арок, елементів вертикального озеленення.

Зоокуток – обгороджений простір, призначене для утримання тварин в складі планування парків, лісопарків

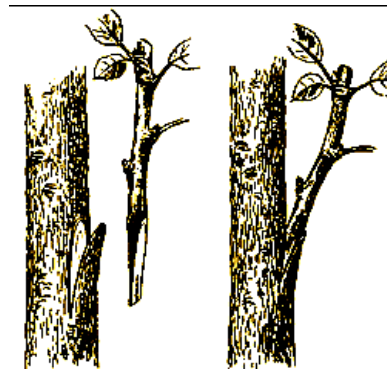

них, які не утворюють насіння, наприклад, калина бульдонеж, або відрізняються високим ступенем розщеплення (поява нових ознак при насінневому розмноженні в другому і наступних поколіннях).

Зоологічний парк (зоопарк) – зоопарк є науково-просвітницькою установою, в завдання якого входять демонстрація різноманітності тваринного світу, поширення знань про природу, пропаганда охорони тварин і збереження генофонду рідкісних та зникаючих видів тварин. Від зоосаду відрізняється більшою територією і великою кількістю тварин.

Зрощення – вегетативний процес з'єднання двох щеплених один на одного пагонів. Застосовується з метою розмноження і збереження сортів, особливо тих з

- 1 Зони проведення заходів
- 2 Екстремальна ігрова зона
- 3 Дитяча ігрова зона
- 4 Центральна зона
- 5 Сімейна ігрова зона
- 6 Технічна зона і паркінг

I

Ідея (від *давньогрец.* *idéa* – вид, форма; прообраз) – головна, основна думка художнього твору, стислий виклад задуму автора (художника, дизайнера та ін.).

Ідилія (*лат.* *idyllium* від *давньогрец.* *εἰδύλλιον* – «невелике зображення», «картинка», зменшувальне від *εἶδος* – вид, картина) – особливий вид краси пейзажу, в якому втілено велич природи і перетворюючої її людської діяльності.

Ікебана (з *япон.* 生ける – життя, + 花 – квіти, тобто збереження квітів у другому житті)

– давнє оригінальне мистецтво квіткового аранжування в Японії і багатьох інших країнах, а також сама композиція, створена за принципами ікебани.

Ілюзія (від *лат.* *illusio* – помилка; обман) – один з найпоширеніших прийомів, використовуваних при оформленні садових або паркових ансамблів. Розквіт мистецтва ілюзії припав на XVIII століття та парки пейзажного типу. В основі ілюзії принцип навмисного використання закономірностей перспективи для створення більшої глибини або ширини видимого простору. Звуження кінця алеї або сходи створюють помилкову перспективу, яка збільшить їх довжину; обрамлення галявини посадками дерев або чагарників у вигляді куліс значно поглибить її розмір. Збільшити видиму ширину галявини можна за допомогою просвітів і тіней в насадженнях уздовж її бічних сторін, тоді як рівна обсадка границь візуально її подовжить.

Декоративні шпалери допоможуть створити враження перспективи, якщо їх поставити на відстані 1...1,5 м від огорожі й оповити ліанами тільки їх периферичну частину.

Імортель (від *франц.* immortelle – безсмертна) – сухоцвіти – так називаються рослини, висушені квіти і суцвіття яких зберігаються майже такими, якими вони були в живому стані; сухі квіти і суцвіття їх зберігають форму і колір. Сухоцвіти і декоративні трави, які широко використовуються в квітковому аранжуванні (ковила, перекотиполе, безсмертник).

Інженерна підготовка території в садово-парковому будівництві – сукупність заходів, що включають вертикальне планування, осушення, зрошення, укріплення берегів, водойм і ярів, захист ґрунтового покриву від ерозії, заходи проти зсувів, рекультивацію шахтних відвалів, териконів та ін.

Інсоляція (від *лат.* in – «всередину» + sol – «сонце») – освітленість сонячним світлом приміщень і відкритих просторів. Залежить від їх орієнтації по сторонах світу, наявності об'єктів (будівель і високих дерев), що затіняють, і огорож, рельєфу місцевості та інших факторів.

Ілюзію видалення перспективи можна досягти при певній розробці переднього плану: попереду висаджують рослини з простим і більш темним листям, а на віддаленні – з пишною кроною зі світлим або сріблясто-зеленим листям. Протилежні берега водойми, порослі насадженнями, ніби то наближаються до спостерігача, завдяки своєму відображенню у воді; якщо ж берега не засаджені рослинами, то в серпанку світла і повітря вони втрачають чіткість і створюється ефект поглиблення перспективи.

Якщо в кінці ділянки розташовані густі посадки дерев і чагарників, створюється відчуття, що сад дивиться вдалину, навіть якщо доріжка повертає в сторону або закінчується тупиком. Доріжка буде здаватися довшою, якщо, йдучи в далечінь, вона буде поступово ставати вужче.

Інсталяція (від *англ.* installation – установка) – незвичайне або символічне поєднання звичних традиційних речей, один із напрямів сучасного мистецтва, що використовує в художніх цілях поєднання побутових предметів, рослин, промислових виробів.

Інтер'єр (від *франц.* intérieur від *лат.* interior – внутрішній, антонім екстер'єр) – внутрішній простір архітектурної споруди або її частини. Ландшафтний дизайн інтер'єру – одна з найважливіших його складових.

Інтродукція рослин (від *лат.* introductio – введення) – 1) введення до складу місцевих насаджень видів, які ростуть в інших геокліматичних зонах. Один з яскравих прикладів – введення Петром I в російські парки голландських тисів і самшитів; 2) введення в культуру дикорослих рослин. Розрізняють натуралізацію – перенесення в аналогічні або близькі умови і акліматизацію – перенесення в умови, що значно відрізняються.

Інтродуцент – новий для регіону організм: 1) відносно недавно успішно впроваджений в місцеві природні умови; 2) випадково або навмисно, штучно переміщений за межі свого ареалу.

Іподром (від *давньогрец.* ἵπποδρομος, ἵππος – кінь + δρόμος – біг, площа для змагань з бігу) – в Давній Греції поле для спортивних змагань; у Давньому Римі – сад характерної форми у вигляді заокругленого з одного боку прямокутника.

Іридарій – один із прикладів монокультурних садів, в якому висаджені представники роду Ірис або Касатик (Iris). У роді налічується близько 250 видів, але лише порівняно мала їх частина використовується в ландшафтному дизайні. Незважаючи на те, що більшість ірисів віддають перевагу відкритим сонячним місцям, є ряд видів, які ростуть в сирих і заболочених місцях.

Ірис – один з провідних декоративних багаторічників. Його використовують для бордюрів, групових посадок, кам'янистих і водних садів. Рід Ірис поділений на 6 підродів, в кожному з яких виділяються секції та підсекції. Найбільш часто в садах і парках представлені іриси секцій: Ірис, Лімніріс і Ксирідіон.

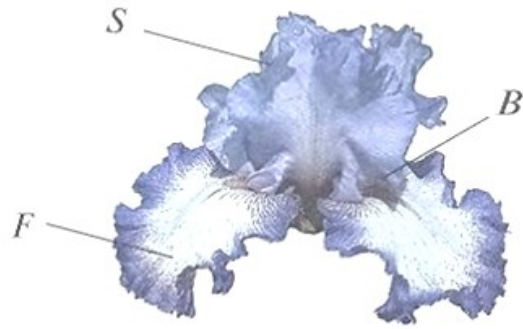
Квітка ірису має так звану просту вінчикоподібну оцвітину, тобто розділену на віночок і чашечку, сегменти оцвітини, розташовані вони в два кола: зовнішній – при описі сортів ці сегменти називають фолами, і внутрішній – стандарти, рильце маточки досить велике трилопатеве, у деяких видів розмір лопатей майже такий же як і стандартів. Лопаті називають Стайл. На зовнішніх сегментах – фолах у ряду видів розташовується більш-менш довга доріжка або борідка з м'яких волосків, тому вони називаються бородатими. Фоли і стандарти сортових ірисів можна порівняти за розмірами. Квітки розташовані в пазухах великого плівчастого приквіткового листа, можуть бути простими, подвійними і махровими.

У ряду сортів краї фолів і стандартів сильно хвилясті, нагадують піну на гребні хвилі, такі сорти називають мереживними.

З секції Ірис культивують такі види:

– ірис угорський – листя мечоподібне, часто серпоподібно вигнуте, верхівка гостро відтягнута, розгалужені квітконоси 15...20 см заввишки з сильно роздутими приквітками несуть яскраво-фіолетові квіти, стандарти яких розташовуються майже вертикально;

Будова квітки ірису:

F – зовнішні сегменти оцвітчини (fall) – «нижні пелюстки»; S – внутрішні сегменти (standard) – «верхні пелюстки»; B – борідка (beard)

I

широколінійне, довге (70...90 см), квітконос слабо розгалужується, квітки великі золотисті з помаранчевою плямою на фолах;

– ірис сибірський – листя лінійне довго-загострене, потужне, до 100 см заввишки, квітконос несе 2...5 фіолетово-синіх або світло-фіолетових, рідше жовтих квіток;

– ірис східний – листя вузьке, квітконос до 70 см заввишки несе 2...5 дрібних квіток, з забарвленням від світло- або темно-фіолетового до синього.

Секція Ксирідіон:

– ірис злаковидний – листя злаковидне, вузько-лінійне, верхня сторона темно-зелена блискуча, нижня – сіро-зелена, квітконос коротше листя, завершується 1...2 великими фіолетово-червоними квітками;

– ірис низький – листя вузьколінійне, світло-зелене, дуже коротке – не більше 3 см – квітконос завершується 1...2 фіолетово-синіми квітками.

– ірис блідий – листя з восковим нальотом, квітконос до 80 см завдовжки несе ніжно-блакитні квітки, в коренях міститься ефірне масло з ароматом фіалки;

– ірис малий або карликовий – листя вузько- або широколінійне, на короткому (3...5 см) квітконосі розвивається одна світло-жовта або синьо-фіолетова квітка;

– ірис строкатий – листя мечоподібне, квітконос 45...55 см заввишки, квітки зібрані по 3...6, зовнішні сегменти оцвітчини червоно-коричневі, внутрішні – жовті.

Секція Лімніріс представлена наступними видами:

– ірис мечоподібний або Кемпфера – саме цей вид є родоначальником садових або японських ірисів, листя вузьке мечоподібне, квітконос до 90 см заввишки, фолі з яскраво-жовтою смугою, стандарти темно-пурпурно-фіолетові в два рази менше фолів;

– ірис болотний – листя зелене

Навряд чи серед трав'янистих декоративних багаторічників у ірису знайдеться суперник щодо числа сортів – у ірису їх більш 30000. Садова класифікація сортів досить складна, відповідно до неї виділяють:

- а) бородаті іриси, які в свою чергу поділяються на:
 - мініатюрні або карликові (Miniaturedwarfbearded, "MDB"*), висота з квітконосом до 20 см;
 - стандартні карликові (Standartdwarfbearded, "SDB"), висота до 40 см;
 - інтермедія або проміжні (Intermediadwarfbearded, "IB"), висота від 40 до 70 см;
 - мініатюрні високі (Miniaturetallbearded, "MTB"), висота від 40 до 70 см, розміри квітки не перевищують 15 см;
 - бордюрні (Border bearded, "BB"), висота 40...70 см;
 - високі (Tallbearded, "TB"), висота більше 70 см;
 - арил і арил бреди, як і попередня група, відносяться до бородатих ірисів;
- б) Луїзіанські;
- в) іриси Тихоокеанського узбережжя;
- г) сибірські;
- д) спурія іриси з'явилися в середині минулого століття, відрізняються широкими бархатистими фолами і стандартами з рудувато-коричневим або темно-бордовим забарвленням, за формою квітки деяких сортів нагадують орхідеї;
 - е) японські;
 - є) гребінчасті;
 - ж) водолюбні;
 - з) хризографи;
 - і) маловідомі.

За розміром квітки виділяють 4 групи: дрібні, середні, великі, дуже великі; за висотою стебла: дуже короткі, короткі, середні, високі; а за термінами цвітіння: ранні, середньоквітучі, пізні і дуже пізні.

* в лапках наведено міжнародне маркування

Забарвлення сегментів оцвітчини в ірису надзвичайно різноманітне, при цьому фоли і стандарти можуть бути забарвлені в один тон або в різні, тому розроблена класифікація забарвлень:

- одноколірні (self), стандарти і фоли забарвлені однаково;
- двохтонові (bicolor), стандарти і фоли забарвлені в різні кольори або в один, але різної насиченості;
- реверсивні (reverse) – стандарти мають забарвлення більш темне, ніж фоли;
- бленд (blend) – в забарвленні присутні кілька тонів, поступово переходять, як би «переливаються» один в одного;
- амоена (amoena) – стандарти білі, фоли різного забарвлення;
- зворотна амоена – фоли білі, стандарти різного забарвлення;
- неглекта (neglecta) – стандарти світло-блакитні, фоли темніші;
- пліката (plucato) – на світлому (білому, кремовому, жовтому) полі антоціанові (від рожево-бузкового до темно-фіолетового)

візерунки, найчастіше по краю сегмента;

- люміната (luminata) – антоціановий візерунок по краю сегмента і навколо борідки зникає, тобто це як би пліката навпаки або навиворіт;
- гляціате (glaciate) – пігментні плями практично повністю зникають;
- іриси зі «зламаним кольором» (brokencolours) – на фоні одного кольору «бризки» або цятки іншого, властивість закріплено генетично;

– варієгата (variegata) – зазвичай стандарти жовті; фоли темно-оранжево-коричневі або фіолетові.

Іригація (від *лат.* irrigatio – поливання, зрошення) – штучне зрошення полів, садів. Сади Альгамбри і Генераліфа в Гренаді XIV століття зрошувалися за допомогою спеціально виритих каналів.

Історико-ландшафтне зонування – членування території пам'ятки та її безпосереднього зовнішнього оточення на зони, що сформувалися в різні історичні періоди. Виявлення первісного планування об'єкта.

Історичний парк – зразок культури паркобудування минулого. Як пам'ятник підлягає охороні державою.

Італійський пандус – пологі сходи з низькими поступами і похилими сходами. Дуже часто італійський пандус має контурні обмеження у вигляді бордюрів і невеликих підпірних стінок. Це робить пандус стійким. Зазвичай, при одній і тій же висоті у порівнянні зі звичайними сходами, італійський пандус в три чотири рази довше, що полегшує рух.

Італійський сад – один з варіантів історичних або етнографічних садів. Відмінними рисами є ізоляція від зовнішнього простору за рахунок високих міцних огорож, регулярне планування, в основі якого лежить квадрат, обов'язкова наявність водойми і бажане – фонтану. Прямі та діагональні доріжки ділять простір саду на прямокутні ділянки з такою ж форми квітниками, дерева вибирають з урахуванням можливого формування крони, моцнення – плитка з геометричними мотивами, або доріжки посипають крупним піском, товченою цеглою. Обов'язкова наявність фонтанів,

настінних джерел – маскаренів, бажано – каскадів. Для італійських садів характерна велика кількість балюстрад, що визначається особливостями рельєфу. Натуральний камінь поєднується з гладкими білими або кольоровими оштукатуреними, іноді розписаними стінами. Плодові дерева висаджують по границях ділянки і піддають стрижці. Характерною є наявність скульптур в античному стилі, які встановлюють на невисокі колони, і стилізованих під стародавні амфори теракотових ваз. Один з найбільш поширених

прийомів – вертикальне озеленення. Італійські сади зазвичай влаштовують на ділянках зі складним рельєфом, де легко проводиться терасування. У багатьох садах влаштовували повітряні театри, напівкругла стіна зі стриженого тиса обмежувала «сцену», по сторонам висаджували куліси, а земляні східини піднімалися амфітеатром.

Для ландшафтного дизайну італійського саду характерні:

- симетричність посадок;
- розташування саду на терасах;
- багато архітектурних форм (сходи, кам'яні доріжки, скульптури та ін.);
- багато водних споруд;
- присутність топіарного мистецтва.

К

К

Кабінет в боскеті (від *франц.* cloître) – овальний або прямокутний простір всередині боскету, оточений щільною стриженою зеленню, декорований малими архітектурними формами (трельяжними стінками, скульптурами, фонтанами, невеликими водоймами). У якості «стіл» кабінету використовується стрижена жива огорожа (живопліт). Для живоплоту підійдуть будь-які адаптовані до кліматичних умов регіону рослини, що добре переносять стрижку: хвойні (туя західна, кипарисовик Лавсона, ялівець скельний, тис середній та ягідний, ялина звичайна, ялиця корейська та ін.) або листяні (граб, в'яз, липа дрібнолиста, бук лісовий, клен

польовий, акація жовта, глід, бирючина, самшит вічнозелений (буксус), паду́б, жимолость татарська, барбарис звичайний, кизильник, смородина золотиста, форзиція. Кабінет – складно доступний замкнутий простір, який слугує місцем усамітнення в саду, може нести функцію «потаємного саду», поширеного в епоху Середньовіччя. Подібні простори більшого розміру відомі також під назвами салон, зал.

Календар робіт з озеленіння – план, графік розподілу робіт по створенню насаджень і догляду за ними відповідно до пори року, біологічних особливостей рослин і кліматичних умов місцевості. Календар робіт з озеленіння встановлює початок і закінчення робіт з садово-паркового будівництва об'єкта озеленення.

Календар цвітіння – підбір красиво квітучих рослин з урахуванням цвітіння протягом вегетації за місяцями в залежності від їх фенології, біологічних особливостей і кліматичних умов місцевості. Календар цвітіння складається при проектуванні об'єктів озеленення та підборі асортименту порід для створення окремих композицій, цвітіння яких триває можливо тривалий період.

	Березень			Квітень			Травень			Червень			Липень			Серпень			Вересень			Жовтень			Листопад		
	1	2	3	1	2	3	1	2	3	1	2	3	1	2	3	1	2	3	1	2	3	1	2	3	1	2	3
Крокуси																											
Нарциси																											
Гіацинти																											
Тюльпани																											
Мускарі																											
Півонії																											
Проліски																											
Астильби																											
Лілії																											
Лілейники																											
Канни																											
Айстри																											
Жоржини																											
Флокси																											
Гладіолуси																											
Хризантеми																											
Однорічники та дворічники																											
	1	2	3	1	2	3	1	2	3	1	2	3	1	2	3	1	2	3	1	2	3	1	2	3	1	2	3
	Березень			Квітень			Травень			Червень			Липень			Серпень			Вересень			Жовтень			Листопад		

Кам'янисті сади – узагальнююче поняття, що припускає, що при влаштуванні подібного саду, поряд з рослинами певне естетичне навантаження несуть і неживі компоненти, в першу чергу – камені. Перші в історії сади з використанням природного каменю з'явилися в Південно-східній Азії. В Європі кам'янисті сади (рокарії – від *англ. rock* – камінь, скеля) виникли в самому наприкінці XVIII століття - в цей у садівників виявився інтерес до місцевої флори. Перша згадка про колекцію гірських рослин відноситься до 1772 року, коли в Челсі фізик Гарден створив рокарій. Свою популярність в Європі кам'янисті сади набули лише в кінці XIX століття. З XX століття рокарії увійшли в моду і стали невід'ємною частиною садів ландшафтного планування.

Всі типи таких садів, незалежно від їх стилістичних особливостей і розмірів, можна розділити на три великі групи:

- ландшафтні – моделюють вид будь-якого гірського або іншого природного утворення та відповідного йому рослинного співтовариства («ландшафтний рокарій», «гірський схил», «кам'яниста гряда»);
- художні (пейзажні або фантазійні) – створюють вигаданий або ідеалізований образ гірської місцевості («ущелина», «гірський струмок»);
- колекційні, призначені для створення композицій з рослин – петрофітів, що відносяться до одного систематичного таксону (наприклад каменеломки, седуми та ін.).

Тривалий час в якості єдиного терміна, що охоплює всю різноманітність кам'янистих садів, використовувалися поняття рокарій, альпінарій та кам'яниста гірка. У зв'язку з популярністю композицій і садів подібного типу значно зросла їх різноманітність.

«Альпійська галявина» – представляє спільноту альпійських високогірних рослин. Це один з найстильніших типів кам'янистих садів. Найчастіше використовують не як самостійний елемент, а в складі інших більших типів, наприклад «гірського схилу», «полонини». Найбільш придатними видами є рослини природної альпійської флори: низькорослі злаки, едельвейси,

килимів каменеломки, сланкі верби, подушкоподібні драби, мініатюрні примули, простріл білий і гірський та ін. Обов'язковою умовою вирощування є добре дренований ґрунт, вологе прохолодне повітря.

«Архітектурний рокарій» – тип художнього кам'янистого саду, влаштованого на терасованих ділянках. Доволі широкі тераси з'єднані між собою кам'яними сходами і спираються на підпірні стіни з щільно пригнаних блоків. Для посадки рослин в стінах залишають ніші-«кишені». Для оформлення терас використовують такі прийоми: плоский рокарій, басейн, газон, міксбордер з низькорослих рослин. Можлива посадка невеликих чагарників і повільно зростаючих карликових хвойних. Важлива роль належить хвойним з каскадним типом росту і сланкими пагонами. У ніші-«кишені» підпірних стінок висаджують алісуми, проломники, іберіси, дзвіночки, полини. Один з найзнаменитіших – рокарій королівського ботанічного саду в Единбурзі, де на терасованому схилі були влаштовані 4000 «кишень», в які і були висаджені численні рослини.

«Полонина» – один з найефектніших типів кам'янистих садів. Їх влаштовують на пологих схилах, якщо ділянка має рівний рельєф, на ній в безладді встановлюють кілька великих кам'яних брил і валунів, не надто великих, щоб вони не заважали сприйняттю картини в цілому. Мошені або краще ґрунтові доріжки прокладають між камінням і групами рослин різної висоти. Біля каменів висаджують карликові хвойні з колоноподібною або сланкою формами крони, рододендрони, низькорослі красиво квітучі чагарники, весняні дрібноцибулинні (сцилли, хіонодокси, крокуси), еріки та низькорослі злаки, ґрунтопокривні (чебрець, флокси, седуми).

«Гірський струмок» – може бути елементом рокарію або виконувати самостійну роль. Для його пристрою обов'язковим є достатній перепад висот. По берегах «струмка» висаджують іриси японський і сибірський, злаки, примули, калужниці, дрібні папороті, килимові рослини, що «стікають» до води.

«Гірський схил» – складний ландшафтний сад, що імітує альпійське високогір'я, для нього необхідне створення гірської осипи, закріпленої корінням рослин. Серед використовуваних рослин перевага віддається формам дерев і чагарників з низькими

К

сланкими або розпростертими кронами (гірська сосна, ялівець). Між деревами розташовують «галявини», на яких висаджують куртини осоки, тирлича, каменеломки, молодила, едельвейси та ін.

«Кам'яниста гряда» – один з найстаріших типів кам'янистих садів. Грядам, складеним з каменів, надають широко трапецієподібну або пірамідальну форму з укосом в 40...45°. Щоб запобігти можливому руйнуванню стіни, її основа фіксують бордюром. Простір між каменями заповнюють ґрунтом. Рослини висаджують як по верху, так і на схилах стіни.

«Ландшафтний рокарій» – стиль сучасного кам'янистого саду. Він не тільки відповідає новій естетиці та архітектурі, але й забезпечує рослинам найкращі і найбільш різноманітні умови для зростання. Це велика композиція, яка включає інші типи кам'янистих садів, в тому числі западини, плато, ущелини, щебенисті осипи і каскади струмків.

Переважаання того або іншого елемента, його провідна роль визначається характером рельєфу ділянки.

«Міксбордер» також можна влаштовувати з використанням каменів. Якщо він розташований на вирівняній ділянці, камені вкопують таким чином, щоб вони лише трохи височіли над рослинами, в той час як на терасованому схилі групи каменів чергуються з невисокими (20...40 см) терасами. При підборі рослин і каменів слід враховувати пропорції (висоту) стінки – чим більший стінка, тим потужніші висаджуються рослини і використовуються камені. Поруч з камінням висаджують більш високорослі, можна навіть деревні, ґрунтопокривні або килимові рослини. Можлива посадка карликових хвойних з пірамідальною або кулястою формою крони.

«Мініатюрний рокарій» – варіант модульного квітника, вперше з'явився в європейських країнах, і для його створення використовували кам'яні ванни і корита, які раніше призначалися для годування тварин і птахів. Ці прикраси стали настільки популярними, що в даний час налагоджено промисловий випуск їх імітацій зі штучного каменю і кераміки. Композиції близькі до «великого» рокарію, але рослини вибирають найменші – суперкарлики – драби, каменеломки, молодила. Обов'язковим елементом

є туфові «скелі», западини яких заповнюють ґрунтом і висаджують в них рослини. Такі рокарії зазвичай встановлюють біля будинку, на газоні, мощених майданчиках.

«**Скеля**» – може використовуватися як складова ландшафтного саду, так і у якості самостійної композиції. Це не безладно накидані купи каміння і валунів, а імітація виходів гірських порід. Неодмінна умова створення кам'янистого саду такого типу – крутий схил і природним чином оброблені великі брили. Підбір порід залежить від місцевих умов: гірські сосни і ялівці, ампельні дзвіночки, карликові папороті, каменеломки, седуми. Деревні рослини висаджують одночасно з формуванням скель. Тут головне – не «перевантажувати» композицію рослинами, тому що головна роль належить каменю.

«**Стінка**» – найбільш поширений вид кам'янистого саду, призначається для закріплення схилу або тераси. Може бути створена без функціональної ролі опори і тоді є варіантом вузької кам'янистої гряди. При влаштуванні використовують цементування каменів, але більш ефектні стінки «сухої кладки». Щілини між каменями заповнюють ґрунтом, в який висаджують папороті, ампельні дзвіночки, мінуарції, алісуми, молодила. Низькорослі деревні рослини садять в період формування стінки.

«**Терасований схил**» – являє собою систему підпирних стін різної висоти, форми і протяжності. Дозволяє «освоїти» великий крутий схил. Камені вибирають будь-які, укладають методом сухої кладки. При використанні плиткового вапняку рокарій нагадує руїни старовинної фортеці, а при будівництві з колотого природного каменю – скелю, що обрушилася. Найбільш придатними є рослини з сланкими пагонами, що легко вкорінюються.

«**Ущелина**» – один з елементів складного ландшафтного саду. Для його створення на ділянці повинні бути зниження, схили яких і утворюють «ущелини». Стінки-схили закріплюють сухою кладкою. Підбір рослин залежить від глибини і протяжності та інтенсивності освітлення ущелини. Підходять карликові скельні види, які переносять затінення: мініатюрні папороті, рамонди, хаберлеї, левізії, мохи та ін.

Камені-кроки – круглі форми, заповнені бетонним розчином, в якому роблять розмітку і укладають відповідно до ескізу гальку. Потім з цих форм створюють доріжку, розміщуючи їх на відстані 50...60 см один від одного.

К

Канал (від *лат.* *canalis* – труба, жолоб) – штучне русло з безнапорним рухом води, улаштоване в ґрунті. В ландшафтних садово-паркових композиціях канали проектувалися як для проходження плавальних засобів (наприклад, канал парку у Версалі, де міг проплисти невеликий вітрильник), так і вузькі канали, де проплисти навіть на човні було неможливо. Вузькі канали також слугували цілям осушення і огороження території, наприклад, парк Кусково (обводний канал). Венеція налічує 176 каналів, але тільки три найбільших і глибоких з них називаються каналами: Гранд-канал (Великий канал), Каннареджо і Джудекка. Всі інші канали – це «ріо».

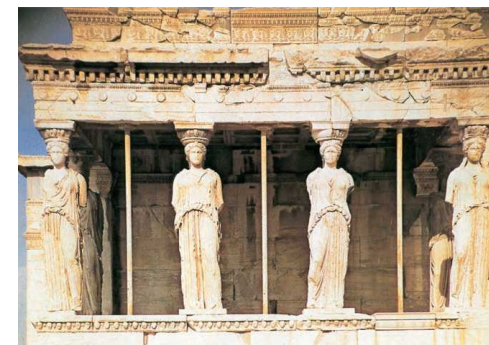

Капітель (від *лат.* *capitellum* – головка) – декоративне завершення колони або пілястри між її стволом і горизонтальним перекриттям. У деяких класичних типах капітель (наприклад, «Коринфська») використовуються рослинні мотиви у вигляді стилізованого листя і стебел аканта.

Каприз або **фоллі** (від *англ.* *folly* – примха, каприз) – невелика будівля або інший архітектурний об'єкт, застосовуваний зазвичай в палацових і паркових ансамблях, а також в сучасній міському середовищі. Специфічні особливості деяких форм декоративних паркових споруд, які навмисно викривлялися всупереч правилам і канонам класичної архітектури і скульптури. Іноді виглядали досить потворно.

Каріатида (від *грец.* *καρυάτιδα* – карійські діви – жриці храму Артемиди в Каріях в області Лаконіка в Стародавній Греції) – вертикальна опора-скульптура у вигляді жіночої фігури, що підтримує балочне перекриття. Каріатида були широко поширені в архітектурі античності і європейській архітектурі XVII-XIX ст. Славені каріатида утворюють портик храму Ерехтейон в Афіньському Акрополі.

Каркас (від *франц.* carcasse – скелет, остов та від *італ.* carcassa – остов) – несуча конструктивна основа споруди, будівлі або виробу. Зазвичай складається з плит, ферм, балок, що спираються на колони.

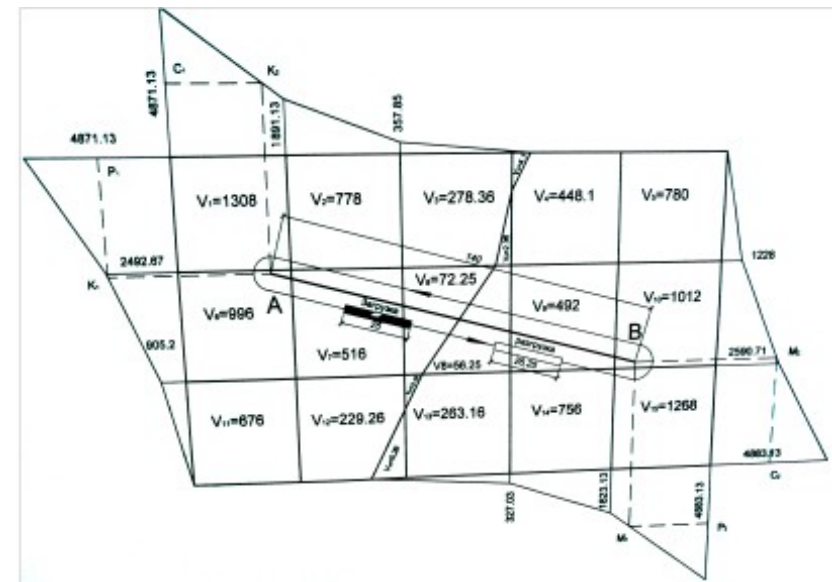
Карликові рослини – рослини ненормально низького зросту для даного виду (берези, сосни, верби, ялини та ін.), формуються в несприятливих кліматичних умовах (в Арктиці, Антарктиці або в горах), на бідних ґрунтах.

Картограма земляних робіт – робоче креслення проекту вертикального планування, що відображає в кількісних показниках переміщення земляних мас, засипку виїмок, зрізання горбів, вивезення надлишків ґрунту.

Картуш (від *італ.* cartoccio – згорток) – декоративна ліпна прикраса у вигляді сувої на фасаді будівлі, з полем в центрі для напису, емблеми, герба, маски. В садовому партері XVII...XVIII ст. – орнамент у вигляді напіврозгорнутого сувої з завитками. У центрі картуша розміщувався вензель власника саду.

Каскад – архітектурно оформлений водоспад, маса води якого падає з високої тераси або з послідовного ряду менших терас. В палацово-паркових комплексах часто утворювали складні композиції з включенням багатьох скульптур, фонтанів, водних «сходів» та ін. Був одним з основних елементів терасних парків Італії і Франції епохи Відродження. З XVIII ст. використовуються так звані рустовані каскади з природного каменю (Стрийський парк, м. Львів).

Кауліфлорія (від *грец.* *καυλός* – стебло, стовбур і *лат.* *flos, floris* – квітка) – біологічна

здатність утворення квітів зі сплячих бруньок, а потім і плодів на старих багаторічних гілках, наприклад у перцису європейського (Юдино дерево). Кауліфлорія зустрічається у тропічних рослин, серед яких какао, хурма, дуріан, хлібне дерево, джекфрут. Серед рослин України це явище зустрічається у обліпихи.

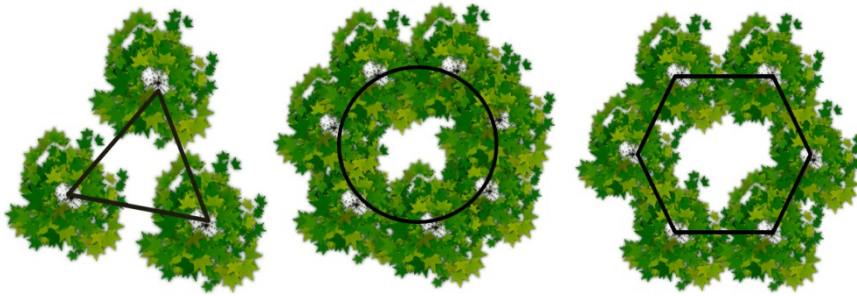

Кашпо (від *франц.* *cache* – ховати і горщик) – декоративна ваза, в яку ставиться квітковий горщик, а

також декоративний пристрій для розміщення рослин в інтер'єрі на стінах і на відкритому повітрі (підвісне, переносне, стаціонарне кашпо).

Квартал (від *англ.* *quarter* або *франц.* *quatreux* – квартал) – 1) планувальний елемент садово-паркової композиції. Розподіл території саду на прямокутні квартали почався ще в Середні віки. В середині кварталу улаштовувалися квітники, басейни, бесідки, видові пагорби, фруктові сади і городи; ставили скульптури,

сонячні годинники. У XVII ст. в парках Франції квартали були замінені на боскети; 2) частина лісопаркової території, обмежена просіками; 3) частина розплідника декоративних деревних рослин.

Квінкус – основні деревні рослини всередині композиції, висаджені у формі трикутника, еліпса, підкови, кола та ін., особливо поширені групи з п'яти екземплярів, висаджених букетною посадкою, використовувалися ще в Стародавньому Римі.

Квітка – орган квіткової рослини, що представляє видозмінений укорочений пагін, що несе органи генеративного розмноження (тичинки, маточки).

Квіткарка – невелика ємність у вигляді ящика, чаші, вази з рослинним ґрунтом, в який висаджуються квітучі рослини.

Квіткове оформлення – оформлення зовнішнього простору перед будівлями і спорудами, уздовж пішохідних трас руху, а також окремих ділянок або експозицій в садах і парках засобами компоновки квіткових рослин, організованих у певну планувальну композицію.

К

Квітковий луг – в Середні віки великий газонний луг, оточений деревами і чагарниками за межами палацу.

Квітковий масив – крупномасштабна квіткова композиція площею від 80...150 м² до 1000 м² на галявинах, на луках, що створюється з багаторічників. Масив виконується зазвичай в одному або двох тонах (вогняно-червоний, білий, золотаво-жовтий). Практикуються і контрастні

поєднання двох – трьох тонів. Часто розташовується в партерній частині парку, перед громадськими будівлями.

К **Квіткові аранжування** – декоративне оздоблення квітковими і флористичними елементами того або іншого об'єкта. Наприклад, у Давній Греції – прикрашання міфологічних скульптур вінками. У сучасному дизайні – оформлення входу в будівлю з нагоди святкової події квітковими гірляндами, вінками і букетами, декорування трельяжних стін павільйону в парку штучними виткими рослинами та ін.

Квіткові групи – доволі новий ефектний вид квіткового оформлення, що складається з комплексу ділянок різного розміру (діаметра); кіл, квадратів, неправильних геометричних фігур, наповнених посадками квітів (різних сортів, зазвичай одного виду). Квіткові групи створюють з особливо

декоративних багаторічників, однорічників або дворічників різних сортів одного виду. Між групами прокладають доріжки з бетонних або кам'яних плит для огляду рослин. Газон в такому квітнику повинен бути доглянутим, рівно підстриженим. В квіткових групах висаджують тюльпани, жоржини, троянди, мускарі, хризантеми, нарциси, сальвії, петунії, чорнобривці та ін.

Квіткові монокультурні сади – композиції з груп сортів, квітучих в одному ритмі (тюльпанарій, жоржинарій, розарій, сирингарій). Відносяться до типу сезонних (весняні, літні, осінні). Зазвичай мають вільне пейзажне планування, включають газони, ділянки, що відрізняються певною пластикою рельєфу, композиції та каменю, декоративні водойми та ін.

Квіткові полікультурні сади – композиція видів, різновидів, сортів рослин, квітучих безперервно або тривалий час, об'єднаних певною тематикою.

Квіткові шоу – виставки ландшафтних композицій або певних культур, що проводяться в різних країнах світу. Безсумнівно, перше місце в цьому ряду належить Челсі шоу (Shelsea Show), яке проводиться щорічно в Англії вже багато років. Організатором його є Королівське садівниче товариство. Проекти подаються за такими номінаціями, як дворовий сад (courtyard), шикарний сад (chic), муніципальний (city) і яскравий (sunflower) – можливо, його слід трактувати як сільський.

Фестиваль квітів в Шомоні на Луарі (La Festival des Jardins de Chaumont sur Loire) також проводиться щорічно. Учасникам виділяється чітка досить обмежена площа, виділяється однаковий бюджет і строго задається тема, наприклад, в 2004 році це була тема: «Хай живе хаос. Порядок і безлад в саду». Девіз виставки: «Приходьте і підхоплюйте наші ідеї».

Восени у Вілландрі у Франції проводиться День городу, а навесні в Кейхенхофе (Нідерланди) – виставка цибулинних культур.

Квітник – найбільш поширений вид квітково-декоративного оформлення, в залежності від стилю парку, саду або скверу має вільні мальовничі обриси або більш-менш строгі геометричні форми. Квітники розміщують на відкритих просторах, по краю груп дерев або

К

під ними, бажано, щоб вони проглядалися з усіх боків. З прийомів оформлення переважають рабатки, клумби або вільне розміщення квіткових груп на газонах вздовж доріжок і галявин, застосовуються також бордюри та ін.

До регулярних квітників відносяться бордюри, рабатки, клумби, партери; до вільних, природних – міксбордери, групи, рокарії, зараз велике поширення одержав прийом створення квітників з характерними контурними лініями – хвиля, дуга, сегмент. На довгих витягнутих ділянках доцільні квітники-«стрічки» – витягнуті, відносно вузькі квітники вільної хвилястої форми, використовуються головним чином для оформлення доріг, галявин, партерів.

Кенконе або «**Кен-конс**» (кенкож) (від *англ.* quincunse – зсунутий, що похитнувся) – прийом посадки дерев, відомий ще з античності (використовувався при створенні садів у Давньому Римі),

набув поширення в епоху ренесансу, став популярний в періоди бароко та класицизму. Це гай дерев, висаджених у шаховому порядку всередині боскету. Мінімальна кількість дерев в «кен-консі» дорівнює п'яти. Утворюють один об'єм і забезпечують видимість по діагональним напрямкам між стовбурами. Крони дерев стрижуться по одній лінії. Стовбури знизу очищають від гілок (штамбуються) на однакову висоту, завдяки цьому відкривається видимість, як по перпендикулярних, так і по діагональних напрямках в будь-якій точці кен-консу.

Кераміка (від *грец. κέραμος* – глина) – вироби та матеріали, отримані спіканням глини з мінеральними добавками та іншими неорганічними сполуками. Основні види кераміки – теракота, майоліка, фарфор, фаянс, кам'яна маса. У техніці кераміки виконуються такі деталі споруд, як

облицювальні плити, лицьові цеглини, барельєфи тощо. Глазуровані поверхні кераміки надають їй стійкість проти атмосферних впливів. Садова кераміка є особливим видом садового оформлення і одним із модних напрямків в сучасному дизайні. Це вироби з різних форм і різноманітного призначення, використовувані для прикраси і поживлення ландшафту: скульптура, вази, урни, світильники, горщики, чаші, декоративні керамічні валуни, лавки.

Килимові рослини – низькорослі декоративнолистяні або красиво квітучі трав'янисті рослини, кожна з яких в масі дає поверхню певного кольору. Зазвичай вони володіють природно обмеженим ростом, легко переносять стрижку, мають привабливе і щільне листя, яскраво забарвлені квіти і суцвіття. Більшість килимових рослин відноситься до багаторічників, в зимовий період зберігаються у вигляді маточників в холодних парниках або оранжереях. Вирощування цих

К

К

планування («французьких регулярних садів»), але зустрічається також і в пейзажних садах. Таку архітектурну споруду побудовано у північній частині Королівського парку у Брюсселі (Бельгія) на початку XX століття після подорожі короля Леопольда II у Париж (1900 р.).

рослин дозволяє формувати щільні красиві килими з листя або квіток, написи, календарні дати, малюнки, портрети на фоні газону. Різноманітне забарвлення листя килимово-живцевих рослин дозволяє створювати багатоколірні килими, рабатки, вази, клумби, партери. Сріблясто-білі тони – гнафаліум, цинерарія Марітіма, сантоліна і арабіс. Строкаті тони – колеус, квітучі пеларгонії. Жовті тони – фуксія aurea і альтернантера aurea, під час цвітіння – седум камчатікум, седум акрі. Червонуваті або червонувато-фіолетово-коричневі тони дають: перилла, геліотроп, ахірантес, бегонія індіана, лобелія Фульгенсіо, седум діамант. Зелені та світло-зелені тони створюють бегонія семперфлоренс, альтернантера, седуми, молодило. Молодило також застосовується на розмежувальних лініях, правильної форми розетки його світло-бірюзового, зеленого і червоного тонів.

Китайський гайок – посадка дерев, що нагадує за розміщенням амфітеатр, використовувалася в кінці XVII ст., наприклад, в садибі Шереметєвих Останкіно.

Китайський павільйон – архітектурна паркова споруда у вигляді китайської пагоди, китайського чайного будиночка. Характерний для парків суворого геометричного

Китайські сади – один з типів історичних ландшафтних садів, що відрізняється максимальним наближенням до природи. Китайські будівельники садів намагалися відтворити в парках найбільш характерні пейзажі своєї батьківщини. Сади створювалися під впливом двох релігій – даосизму і буддизму, що наклало свій відбиток. Головні принципи, що лежать в основі їх створення, – це глибока повага і любов до природи, вільне пейзажне планування, спроба відтворити в мініатюрі природні ландшафти, наділені особливою красою. Широко використовувалися прийоми «парного і введеного пейзажу». У першому випадку два пейзажу розташовувалися протилежно, один з них відтіняв і підкреслював достоїнства іншого. У другому випадку пейзаж, що знаходиться за межами саду, «вводиться» в його

внутрішній простір через спеціальні «проникаючі» вікна, пророблені в огороженні, з'являється в дверному отворі або навіть у вигляді тіні, що відбивається. Кольори китайського саду приглушені, близькі до природних, перевага віддається коричневому, сірому, всім відтінкам блакитного і зеленого. У парках обов'язково присутні водні пристрої: каскади, фонтани, водоспади і необроблені «дикі» камені. Малі архітектурні форми – це легкі повітряні альтанками, павільйони, храми, галереї, ворота «пайлоу» – які нікуди не ведуть і грають чисто декоративну роль, безліч скульптур, головним чином тварин, невеликі цегляні стіни з черепичними карнизами, прикрашені скульптурами. Багато архітектурних споруд мають свої поетичні назви: «Павільйон споглядання і спогадів», «Альтанка, що омивається ароматом лісу», «Альтанка очікування снігу».

Кімнатні рослини – рослини, здатні існувати і розвиватися протягом ряду років в умовах штучного (кімнатного) мікроклімату для декоративного оформлення житлових і громадських приміщень. Їх підрозділяють на красиво квітучі кімнатні рослини (пеларгонії, сенполії

К

(фіалки), бегонії, цикламен, азалія, амариліс, кактуси, орхідеї та ін.) та декоративно-листяні, з декоративним, нерідко строкато забарвленим листям (дифенбахія, хлорофітум, пальми, монстера, філодендрон, лавр, мирт та ін.). Кімнатні рослини вирощують переважно в глиняних, пластмасових горщиках або дерев'яних діжках, наповнених ґрунтовою живильною сумішшю, яка складається відповідно до потреб кожного виду або групи рослин.

К

Кіоск (від *франц.* kiosk – будка, що пішло від *итал.* chiosco та *турецького* köşk – в значенні квітковий павільйон) – в мусульманських садах невеликий літній пишний палац у вигляді павільйону. У російських та українських романтичних парках XVIII століття – парковий павільйон у вигляді декоративної альтанки. Спочатку слово кіоск означало «квіткова альтанка, парковий павільйон», будівництво, мала

декоративний характер. У сучасному розумінні кіоск – це окреме приміщення, призначене для торгівлі різними типами товарів, або надання послуг. Як правило, має невеликі розміри (в середньому від 5 до 20 м²). Покупець в кіоск увійти не може, торгівля здійснюється через віконце.

Кітч або **кіч** (від *нім.* Kitsch – халтура, поганий смак) – псевдохудожні вироби з дешевих матеріалів, наслідування істинним зразкам мистецтва. Розрахований на нерозвинений сентиментальний смак, характерний надмірністю декору, крикливістю кольору та ін. В ландшафтному дизайні кітч проявляється, наприклад, в рясному прикрашанні садів пластмасовими, бетонними, розфарбованими «левами», «купідонами», в спробах надати більш розкішний вигляд невеликій ділянці шляхом заповнення її зменшеними копіями класичних паркових споруд типу аркад, балюстрад, в заповненні інтер'єрів виробами в техніці пап'є-маше та ін.

Кламбс (від *англ.* clumps – пучок, кущ) – у теоріях англійських пейзажних садів окрема ландшафтна композиція. Являє собою масивні групи дерев, розташованих на великих відкритих просторах стрижених луків.

Класика (від *лат.* classicus – зразковий) – в культурі, в мистецтві – те, що зберігає своє значення в століттях, кращі, загальновизнані досягнення епох. Класика в широкому сенсі – показовий, характерний, типовий.

Класифікація насаджень – розподіл насаджень у вигляді різних об'єктів озеленення. Залежно від призначення поділяються на насадження приміської зони, загальноміські та районні. Відносно використання населенням: загального користування (сади, парки, сквери, бульвари, громадські центри міського та районного значення); обмеженого користування (дитячі садки-ясла, шкільні ділянки, території мікрорайону, промислових підприємства); спеціального призначення (санітарно-захисні, вітро- і ґрунтозахисні, водоохоронні, меморіальні, уздовж доріг, розпідники та квіткові господарства).

Класицизм (*франц.* classicisme, *нім.* Klassizismus від *лат.* classicus – першокласний, зразковий) – художній стиль XVII – початку XIX ст., який звертається до античності і античного мистецтва як до ідеального зразка. Відрізняється строгістю, чіткістю,

К

лаконічністю і геометризмом форм (наприклад, Малий Тріанон у Версалі), логічність структури об'єкта проектування, стриманість в декорі. У садово-парковому мистецтві ототожнюється з пейзажним стилем планування, відмовою від складних регулярних просторів, що суперечать природі.

Класицизм визначив планування багатьох міст, садиб, парків та інтер'єрів XVII-XIX ст.

Класичний сад або **класичний стиль саду** – у

сучасній теорії ландшафтного дизайну його часто називають французьким або регулярним стилем. Йому притаманні такі риси, як чіткість, акуратні краї, прямі лінії, впорядкованість насаджень, прямокутні форми газонів, прямолінійні квіткові бордюри, клумби, витримані в геометричних формах. Основні елементи композиції в такому стилі симетричні.

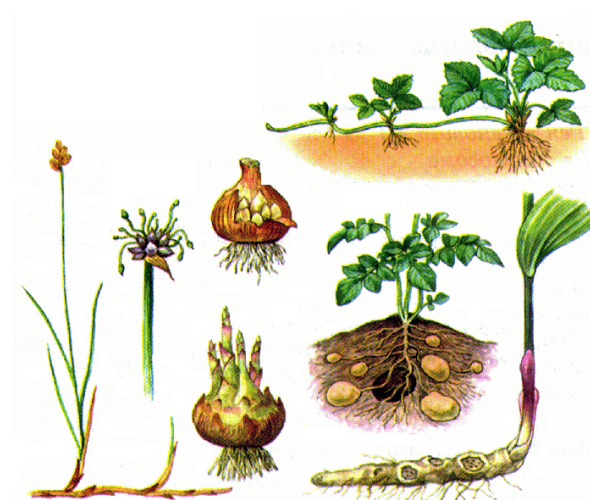

К

Клінкер дорожній – високоміцна цегла, одержувана методом спікання в печах.

Клон – 1) генетично однорідне потомство рослини, що утворилося шляхом безстатевого, переважно вегетативного розмноження; 2) в селекції рослин потомство однієї рослини, розмноженої живцями, бульбами, цибулинами, кореневищами.

Клуатр (франц. cloître, від лат. claustrum – закрите місце, пізніше – монастир) – закритий двір в католицькому монастирі або великій церкві, оточений критою обхідною галереєю, типовою для романської і готичної архітектури. По периметру часто встановлювали ємності з квітами.

Клумба (від англ. clump – група) – невеликий симетричний квітник у вигляді геометричних фігур: овалу, кола, квадрата, трикутника, трапеції. Основними ознаками клумби є чітка форма, часто геометрична; замкнутий контур; як правило, поверхня клумби в тій або іншій мірі піднята; зазвичай для посадки на клумбах використовують однорічні рослини, рідше – багаторічники. У більш широкому сенсі – група дерев і

чагарників на відкритій галявині в пейзажному парку, сформована у вигляді овалу або кола, і лише з середини XIX століття – квітник регулярного парку, розташований на перетині доріжок, перед головним входом в будівлю, біля п'єдесталу статуї.

Клумби розрізняються за кольорним рішенням: однокольорові, або монохромні, для яких підбирають рослини з однаковим забарвленням квіток і суцвіть, і багатокольорові, або поліхромні, – з різним забарвленням. З урахуванням набору рослин клумби можуть бути простими, з використанням одного виду або навіть сорту, і складними – з декількох видів або сортів. «Заглиблені» клумби розташовуються нижче рівня газону або мощення, плоскі – на рівні газону або мощення і підняті – на невисокому фундаменті або в контейнері з низькими бортиками. Часто клумби обмежують бордюром зі стриженого самшиту та відокремлюють від газону вузьким мощеним кордоном. Прийнято розділяти клумби на регулярні та нерегулярні. Для регулярних клумб характерні строгі лінії, геометричні форми, чіткість рисунку. Важливою вимогою для таких клумб є одночасне цвітіння всіх квітів. Нерегулярна клумба засаджується рослинами одного або різних видів, нерідко квітучих в різний час.

К

Останнім часом в моду знову входять так звані «шатрові клумби», що мають напівкулясту форму і максимально високі в центральній частині. Острівні клумби доступні для огляду з усіх боків, часто їх оточують газоном. Для таких клумб використовуються архітектурні рослини: бузина червона, будлея Давида, ковила українська і ковила прекрасна, міскантус китайський, бузульник зубчастий, молочай Вульфрена, рицина звичайна та ін.

Оригінальні гравійні клумби, які влаштовують у такий спосіб: поверхню ґрунту закривають щільною плівкою, в ній прорізають хрестоподібні отвори для рослин, після посадки плівку зверху засипають гравієм, розрівнюють й ущільнюють його навколо рослин.

У «сільському» саду доречна клумба, зроблена у формі колеса, сектора якого засаджують декоративними зеленими культурами, низькорослими килимовими і ґрунтопокровними видами, деякі сектори засипають піском, гравієм, галькою або товченою цеглою.

К **Кнот** (від *англ.* knot garden – вузловий сад) – елемент орнаменту площинної композиції – є особливою формою партерних клумб. За формою нагадує зав'язаний вузол. Виконується із невисокої щільної стриженої зелені. Вперше така стрижка була виконана в Італії у XVI ст. і описана в трактаті Себастьяна Серліо. Узори утворюють низько підстрижені чагарники (самшит), сплетені у вигляді кельтського орнаменту, подібного до в'язаного («коси», «хали») елемента. В Англії вузлові сади вперше з'явилися в епоху королеви Єлизавети I в другій половині XVI століття. Їх поширення збігається за часом з модою на вишукані барокові партери у Франції. Як правило, англійські вузлові клумби є більш компактним і камерним різновидом французького партеру. Зазвичай композиція має загальні обриси квадрата – від одного квадрата в невеликих садах до 6-8 квадратних секцій-клумб в одній композиції у великих садибах.

Кодекс культурних рослин (ККР) – міжнародні правила складання назв культурних рослин, розробляється номенклатурною комісією з культурних рослин під керівництвом ЮНЕСКО. Кодекс затверджено XV Міжнародним сільськогосподарським конгресом в Німці в 1958 році. Опис і назва знову виведеного сорту повинні відповідати вимогам ККР.

Колаж (від *франц.* collage – приклеювання, наклейка) – особлива графічна техніка, що дає змогу отримувати зображення шляхом наклеювання великої кількості фрагментів різних матеріалів на основу. Метод колажу використовується також і в макетування (об'ємний колаж).

Колер (від *лат.* color – колір, забарвлення) – 1) колір фарби або забарвленої поверхні, її відтінок, яскравість, густина; 2) готовий до вживання фарбовий склад.

Колір у саду – сприйняття окремих композицій і садово-паркових пейзажів здійснюється головним чином візуально. Йоганн Вольфганг фон Гетев своєму трактаті «Вчення про світло» писав: «кольори впливають на душу, вони можуть викликати почуття і порушувати думки, які нас заспокоюють і хвилюють, засмучують або радують». За ступенем збудливого впливу і характеру емоційного впливу кольори розташовані так само, як в спектрі: від холодних, спокійних, заспокійливих до теплих, що збуджують. Всі кольори поділяються на дві групи: хроматичні й ахроматичні. Хроматичні – це кольори спектра: червоний, оранжевий, жовтий, блакитний, фіолетовий, пурпурний, синій, зелений, при цьому розрізняють теплі (червоний, оранжевий, жовтий) і холодні (синій, блакитний, фіолетовий). Активні колірні тони виробляють збудливу дію, наприклад червоний, пасивні – заспокоюють (блакитний). Дещо окремо стоїть зелений – він зв'язуючий, заспокійливий, мирний, пасивний, світло-зелений – жвавий, веселий, темно-зелений – холодний, стриманий. Ахроматичні – чорний, білий, всі відтінки сірого, характеризуються світлотою або відчуттям яскравості, яка визначається у відсотках від яскравості білого кольору.

У квітниках найбільш часто використовують контрастні поєднання тонів, близькі контрастам кольорного кола. Для підбору оптимальних кольорних співвідношень використовують так звані «кольорні кола». Один з найбільш докладних – кольорний круг Іттена, що включає 12 кольорів: три первинних – червоний, жовтий і синій, навпроти кожного первинного лежить колір другого порядку (вторинний), отриманий змішуванням сусідніх в рівних частках, тобто 1:1, і, нарешті, між первинними і вторинними розташовуються кольори третього порядку (третинні), де співвідношення основних кольорів становить 1:3. Повне коло Іттена має наступну послідовність кольорів: червоний, червоно-помаранчевий, помаранчевий, жовто-помаранчевий, жовтий, жовто-зелений, зелений, синьо-зелений, синій, синьо-фіолетовий, фіолетовий, червоно-фіолетовий.

К зелений – суміш жовтого і синього; фіолетовий – синього і червоного; помаранчевий – червоного і жовтого. Кольори третього порядку (третинні) отримують сумішню сусідніх фарб: жовтий і помаранчевий дають жовто-помаранчевий; червоний і помаранчевий – червоно-помаранчевий; червоний і фіолетовий – червоно-фіолетовий; синій і фіолетовий – синьо-фіолетовий; синій і зелений – синьо-зелений; жовтий і зелений – жовто-зелений.

По колу Іттена легко визначаються принципи побудови гармонійних кольорних співвідношень:

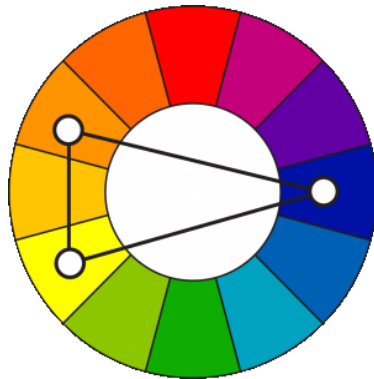
– гармонія на основі двох кольорів – на протилежних кінцях діаметра круга знаходяться гармонійні поєднання (комплементарні кольори) – червоний – зелений, жовтий – фіолетовий, синьо-зелений – червоно-оранжевий, червоно-фіолетовий – жовто-зелений;

– гармонія на основі трьох кольорів використовує техніку «тріад» – всередину кола вбудовують рівносторонній трикутник,

кольори, що знаходяться на його вершинах, дають гармонійне поєднання: червоний – жовтий – синій, червоно-помаранчевий – жовто-зелений – синьо-фіолетовий. Три кольори у вершинах рівнобедреного трикутника в колористиці носять назву класичної тріади.

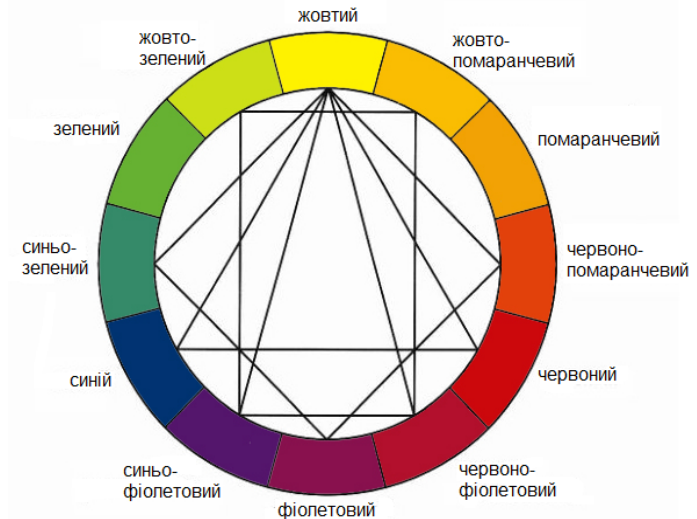
Аналогова тріада – це три кольори, розташованих у сусідніх секторах. На основі таких поєднань виходять легкі і спокійні композиції з плавним переходом, без різкого контрасту. Тут також можна скористатися правилом одного головного кольору. А для привнесення більшої контрастності додати, наприклад, білий або чорний у вигляді рамок, меж рисунка або фону. Кольори аналогової тріади також називають родинним. В одязі та інтер'єрі таке поєднання завжди виглядає гармонійно.

Пара комплементарних кольорів дає занадто яскраві поєднання. Для згладжування ефекту можна використовувати контрастну тріаду. Для головного кольору замість одного протилежного підбирається пара сусідніх до додаткового. Раніше яскраве поєднання позбавляється надмірної напруженості, стає менш агресивним. При використанні контрастної тріади легше створити гармонійну композицію, ніж на основі комплементарної пари.

– гармонія на основі чотирьох кольорів легко виявляється при побудові всередині кола квадрата, гармонійні поєднання засновані на двох парах додаткових кольорів – жовто-помаранчевий – синьо-фіолетовий – червоно-фіолетовий – жовто-зелений, при цьому вершини квадрата можуть припадати на будь-які кольори, квадрат можна замінити прямокутником, два сусідніх кольори з'єднує менша сторона – червоний – помаранчево-червоний – синьо-зелений – синій;

– щоб підібрати гармонійні поєднання з шести кольорів (шестикольорова гармонія), в коло доведеться вписати правильний

пестикутник, кольори, що гармоніюють, знаходяться на його вершинах або на хордах, які їх з'єднують.

Гармонія кольірних рішень може бути заснована на принципах контрасту або подібності. У першому випадку використовуються контрастні кольори однакової насиченості та яскравості, при використанні кольірного кола великий контраст досягається при інтервалі між кольорами, що дорівнює $110...180^\circ$, середній – $70...110^\circ$, малий – менше 70° , в разі комбінацій трьох тонів використовуються кутові відстані – 120° .

Відомо, що колірна палітра саду надзвичайно велика – до 130 тонів. До того ж протягом року загальний колорит пейзажів змінюється не менше дев'яти разів, в залежності від стану рослин, і якщо пізньої осені та взимку переважають темні тони: сірувато-чорний, темно-сірий, синьо-фіолетовий і сірий, то навесні переважає зелений – від світлого до насиченого яскравого в кінці (травень – початок червня), влітку колорит в основному темно-зелений, а осінь – червоні і жовті тони різної насиченості.

У практиці сучасного ландшафтного дизайну керуються трьома основними правилами колірної гармонії:

– будь-який колір на фоні контрастного сприймається більш насиченим, поєднання контрастних тонів дозволяє підвищити загальну насиченість композиції;

- при поєднанні деяких кольорів знижується відчуття їх насиченості, причому тим більше, чим ближче кольори розташовані в колірному колі;
- контраст тим сильніше, чим більше розходження в світлоті та насиченості.

Знаменитий англійський ландшафтний архітектор Гертруда Джекіл називала створення живих садових картин «живописом рослинами».

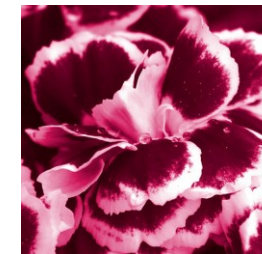
Колірна гама – в декоративному мистецтві – послідовний ряд кольорів, які використовуються при створенні художньої композиції. Зазвичай включає лише частину колірного спектра, елементи якого знаходяться в певному стані між собою.

Колірний атлас – каталоги, карти, таблиці з кольоровими зразками, пов'язані в певну послідовність, систему. Дозволяє виявляти оптимальні комбінації кольорів (поєднання 2...3 кольорів).

Колірний контраст – ступінь протиставлення колірних поверхонь і форм за тоном, світлою, насиченістю та іншими характеристиками – протилежні за якимись параметрами кольори і колірні плями разом викликають якісно нові відчуття і почуття, ніж кожен з них окремо. Колірний контраст багато в чому визначає характер і вплив композиції.

Згідно з Іттенем виділяють 7 типів кольорового контрасту: контраст за кольором (колірних тонів); контраст за світлотою (світлого і темного); контраст теплих і холодних кольорів; контраст додаткових кольорів; симультанний контраст (зміна сприйняття кольору під впливом оточуючих кольорів); контраст за насиченістю; контраст колірного

поширення
(площі
кольорів).

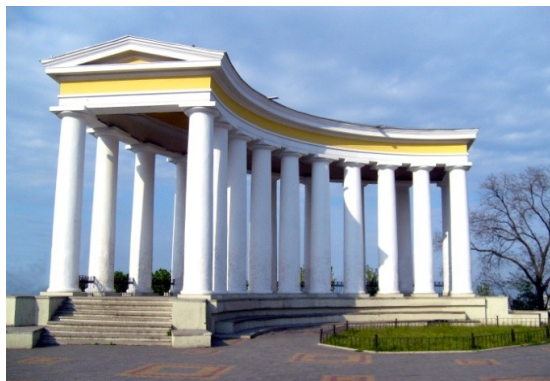
Зовнішнє оздоблення			
№ поз.	Елементи фасаду	Матеріали оздоблення	Колір зразку
1	Площина стіни тераси	Рваний граніт	
2	Площина стіни	Штукатурка "MARMARINA" з розшивкою під камінь 300x900 мм	
3	Площина стіни	Штукатурка "MARMARINA"	
4	Площина стіни	Штукатурка з пофарбуванням	
5	Елементи покрівлі даху, козирків	Покрівельна мідь	
6	Двері	Дерево	
7	Дверні та віконні рами	Металопластик з ламінуванням	
8	Елементи огорожі	Метал	

ПАСПОРТ ОПОРЯДЖЕННЯ ФАСАДІВ

Колірний паспорт – документ, в якому фіксується певне колірне рішення фасаду, інтер'єру споруди (включаючи малі архітектурні форми), дається опис відповідних матеріалів, барвників. Метод колірного паспорта використовується для підтримки в стабільному стані колірного рішення складного садового партеру, клумби тощо.

К

Колона (*італ.* colonna від *лат.* columna – стовп) – архітектурно оброблений елемент стійко-балкової конструкції, вертикальна опора круглого перетину. Колона зазвичай складається з основи (базис) (1), стовбура (2) і вінчання (капітель) (3).

Колоннада (від *франц.* colonnade) – ряд або ряди колон з перекриттям, зазвичай прикрашений крупним архітектурним спорудам. Колоннада може бути й самостійною парковою спорудою (колоннади «Руїни» та «Відлуння», дендропарк «Олександрія»). Характерна для парків епохи класицизму, для архітектури класичної Греції і Риму.

К

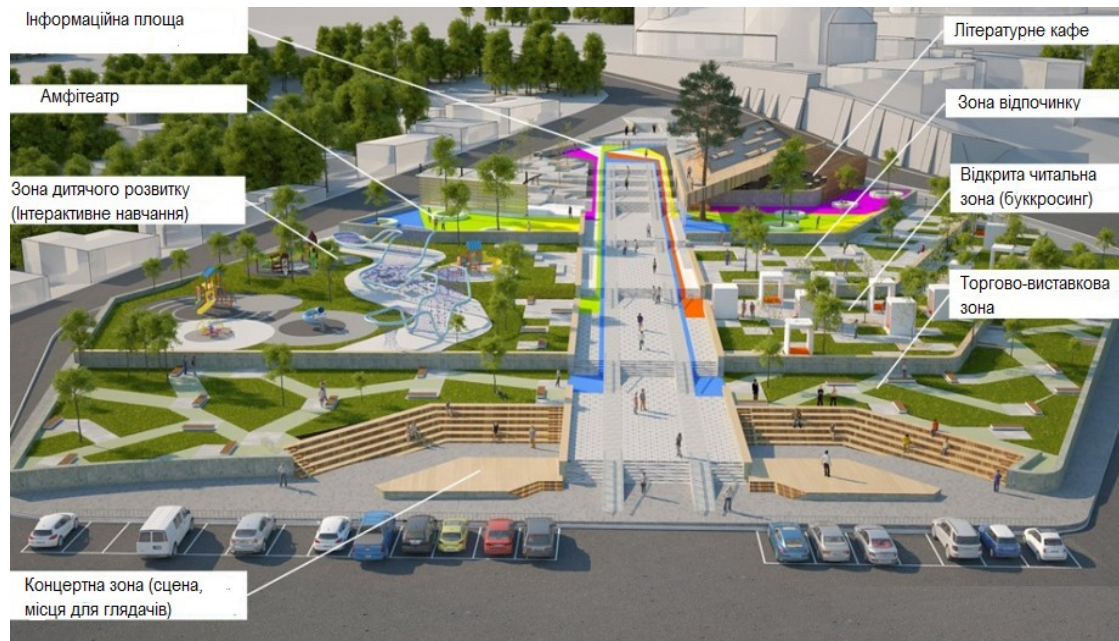
Колорит (*італ.* colorito, від *лат.* color – фарба, колір) – 1) загальний характер забарвлення і поєднання кольорів рослин в композиції може бути «теплим» з переважанням жовтих, червоних і помаранчевих тонів або «холодним» – з переважанням синіх, блакитних, фіолетових; 2) гармонійне поєднання кольорів, що сприяє розкриттю змісту композиції. Колорит може бути теплий, холодний, світлий, темний.

Колоноподібна крона – крона рослини з розгалуженими тісно притиснутими до стовбура гілками. Наприклад, тополя пірамідальна, туя колоноподібна та ялівець, яблуня колоноподібна «Макінтош» та ін.

Компартімент (франц. *compartiment*, від лат. *comparare* – з'єднувати) – окрема садово-паркова композиція в садах і парках XVII – XVIII ст., з частин якої створювався весь ансамбль: наприклад, компартімент партерний, що складається з ідентичних квіткових килимів, симетрично розміщених навкруги скульптури або басейну. Наприклад, компартімент партерний, що складається з 4...6-ти ідентичних квіткових килимів, симетрично розміщених навколо скульптури або басейну. В архітектурі – це частина внутрішніх приміщень, з'єднаних в анфіладу і виділених на фасаді будівлі окремим об'ємом, наприклад у вигляді ризаліту або бельведеру.

Композиційне зонування території парку – зонування за ознаками планувальної і архітектурно-художньої організації на основі визначення принципу формування різних ділянок або районів парку.

Композиційний вузол – 1) ділянка або частина саду, яка об'єднує і зв'язує воедино кілька просторів або частин, що складають в результаті єдину композицію, наприклад, водойма, що зв'язує видові точки берегів, з яких розкриваються різні видові точки зору, або поляна, яка об'єднує окремі види в пейзажі; 2) центр,

К

де розміщені основні компоненти композиції, це може бути група деревних рослин, солітер (ординар), площина газону, яскрава пляма квітника, водна гладь ставка, водоспад, струмок та ін.; 3) «фізіономічний» фокус пейзажу, його атрактивні (залучувані) структури, вони не обов'язково знаходяться в центрі пейзажної картини, але можуть бути зміщені на її фланги або розташовуватися в глибині перспективи.

Композиція – поєднання і взаємозв'язок всіх елементів паркового ансамблю, художня система, що забезпечує його закінченість і цілісність. При створенні композицій враховуються геометричний вид форми елемента, її величина, маса, фактура, положення в просторі, колір і освітленість. До засобів створення композиції відносяться єдність і підпорядкованість, пропорції, закони лінійної і повітряної перспективи. До прийомів композиції відносяться: симетрія і асиметрія, рівновага, ритм і зміна вражень, контраст, нюанс, подоба, масштабність і пропорційність.

Своєрідність паркової композиції полягає в її сезонній мінливості, особливості індивідуального розвитку рослин і, нарешті, залежно від конкретних умов зорового сприйняття.

За співвідношенням форм композиції та їх положенням в просторі виділяють три види просторових композицій.

1. Об'ємна – форми яскраво виражені у всіх трьох вимірах (наприклад, форми дерев можна уявити як фігури обертання – конус або куля). 2. Площинна композиція – два виміри домінують над третім (наприклад квітники або низькі бордюри). 3. Лінійна композиція – в ній домінує один вимір, іноді її називають фронтальною, часто вона розгорнута в ширину, глибинні перспективи не виражені (наприклад доріжки, газони, бордюри з ґрунтопокривних рослин).

Значне художнє враження справляють композиції з глибокими перспективами, розкриття яких відбувається поступово і в значній мірі визначається законами лінійної і повітряної перспективи.

При складанні композицій можуть вирішуватися різні завдання, відповідно до яких виділяють їх наступні типи:

- архітектурні, засновані на формі крони дерев і чагарників, для них зазвичай вибирають рослини з декоративним листям, мінімумом сезонних ефектів і контрольованим ростом;
- біологічні, яскравим прикладом яких можуть бути монокультурні сади
- вересові, розарії, іридарії, монофункціональні – сади медоносів, сади ліан та ін.;
- географічні – композиція будується відповідно до географічних поширень рослин, наприклад альпінарій;
- екологічні – для них підбирають рослини, пред'являють однакові вимоги до умов зростання, наприклад, водні сади, злакові сади, тіністі сади;
- колірні композиції засновані на підборі близького забарвлення квіток і суцвіть рослин.

Квіткові ландшафтні композиції представлені такими типами:

- група, куртина;
- масив – більша за площею (від 70 до 200 м²) композиція вільних обрисів з одного-двох і не більше трьох видів рослин, близьких за характером, різноманіттям і тривалістю цвітіння протягом усього вегетаційного періоду або сезону, зазвичай розміщується на видаленні від видовий точки;
- міксбордер;
- «квітуча поляна» – квітник природного типу з розміщенням рослин у вигляді різновеликих фокус-груп красиво квітучих рослин, мініатюрних багаторічників, дрібноцибулинних видів; її декоративний ефект зазвичай нетривалий, та в інший час вона використовується як газон;
- «квіткова галявина» – смуга вільних обрисів, що обрамляє групи дерев і чагарників, зазвичай розміщується в глибині полян, на значній відстані від видової точки і тому повинна добре проглядатися здалеку, рослини підбирають найчастіше багаторічні з великими суцвіттями, декоративним листям, з неяскравою колірною гамою, що підсилює глибинну перспективу;
- «квітуча галявина» – великий (200...300 м²) квітник з рослин одного виду, наприклад ромашкова поляна, рослини підбирають багаторічні, що зберігають певну декоративність і після цвітіння.

К

Компоненти ландшафту – до них відносяться гірські породи, рельєф, клімат, підземні і поверхневі води, ґрунти, рослини і тварини.

Компонування (від *лат.* componere – складати, поєднувати) – складання, структурування з окремих частин в одне узгоджене ціле. Необхідний етап і умова творчого процесу дизайнера, процес функціонально-планувального, художнього поєднання всіх складових в загальну картину (наприклад, в саду при домі, сквері, ігровому майданчику та ін.).

Комфортабельність ландшафту – 1) міра медико-біологічної і соціально-психологічної сприятливості умов для життя в даному ландшафті; 2) ступінь відповідності ландшафту потребам людини в повноцінному відпочинку, придбання психоемоційної та функціональної рівноваги.

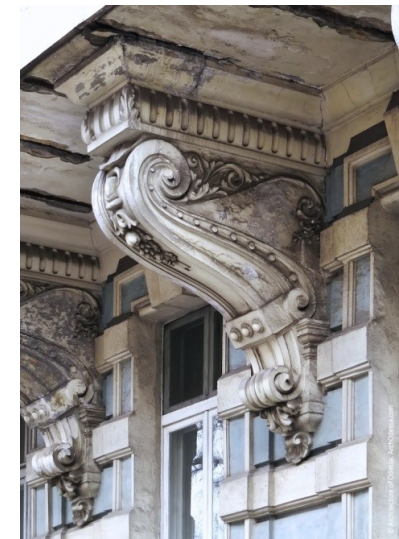

К

Консервація (від *лат.* conservatio – збереження) – сукупність заходів, що забезпечують максимальне збереження художнього пам'ятника. Консервація часто передуює процесу його реставрації, включає також ретельне і всебічне вивчення об'єктів (наприклад, садибних та паркових споруд, історичних пам'ятників).

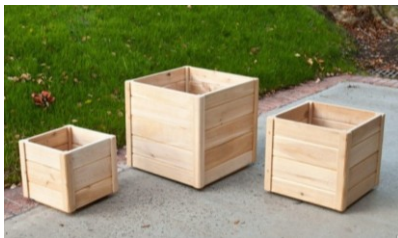
скульптури; 2) балка, ферма, люба конструкція, жорстко закріплена в стіні на одному кінці і вільна на іншому (наприклад, для підтримки карниза будівлі, балкона). Якщо консоль має складну архітектурну обробку, її частіше називають кронштейном.

Конструктивізм – авангардистський напрямок в архітектурі, образотворчому мистецтві, фотографії та інших видах мистецтва, представники якого вважають конструкцію (внутрішню будову, пристрій, взаємне розташування частин) головним носієм художньої виразності, виявляють в зовнішньому вигляді будівлі, предмета, перш за все його конструктивну основу. Виник в 20-х на початку 30-х років минулого століття, знаходить своє відображення і в ландшафтному плануванні, формах благоустрою (сходи, огорожі, фонтани, паркові будови та ін.) І навіть в підході до формування деревно-чагарникових груп та інших насаджень. Представниками конструктивізму є скульптори Н. Габо, А. Певзнер та ін.

Контейнер квітковий – посудини для рослин, які можуть бути різної конфігурації і матеріалів: бетонні, азбоцементні, керамічні, дерев'яні, пластмасові та інші матеріали, з висадженими в них декоративними рослинами. Квіткові контейнери бувають стаціонарними і переносними і можуть мати найрізноманітнішу форму: кубка, амфори, чаші, кошика. При виборі форми і матеріалу контейнера необхідно враховувати стилістику ландшафтною композиції в цілому. Можуть бути підлоговими і навісними. Лінійні розміри таких контейнерів зазвичай не перевищують 1 м (для зручності монтажу і транспортування). Контейнери використовуються в інтер'єрах громадських, житлових, виробничих будівель і для озеленення площ, вулиць. Історія використання контейнерів налічує майже 4000 років. В Римській імперії почали виготовляти горщики, глечики і вази спеціально для садових рослин. А справжній розквіт контейнерного садівництва настав в епоху Відродження, в пишних садах Італії.

Контейнерні культури – один з важливіших елементів оформлення саду і парку. Рослини зазвичай вирощуються в стаціонарних або пересувних контейнерах, часто багатоярусних. Контейнери мають

К

найрізноманітнішу форму, це можуть бути діжки, горщики, кам'яні вази, ящики, колони, мішок з грубого полотна, заповнений ґрунтом, старий черевик, емальована ванна, що відслужила свій вік. Стінки контейнерів прикрашають плиткою, розписом, наклеюють осколки дзеркал. Мода на їх використання в паркових композиціях з'явилася із виникненням регулярних парків епохи класицизму і барокко, де вони прикрашали партери парадної частини паркового ансамблю.

Контраст (від франц. *contraste* – різка протилежність) – сильно виражена відмінність властивостей або просторових форм, що виявляється при їх зіставленні. У разі, коли дуже різко відрізняються предмети, їх протилежні ознаки стають більш помітними, очевидними. Саме на цьому заснована більшість рослинних композицій: форма крони плакуча і пірамідальна, висота дерева з пірамідальною кроною на фоні плоского даху і дерево з кулястою або яйцеподібною формою крони на фоні готичної споруди з загостреними башточками і шпилями. Темна зелень виділяється більш чітко на фоні світлої.

К Світле листя верби контрастує з темно-зеленим листи широколистої, пагони звивисті верби Матсуді контрастують з прямим стовбуром берези бородавчастої. Вертикальна пірамідальна крона туї протилежна розпростертій кроні ялівцю даурського.

Найбільш сильним вважають одночасний контраст за кількома параметрами, наприклад, в рослинних композиціях за розміром, формою і кольором суцвіть або квітів. Контрасти сприймаються не тільки в просторі, але і в часі. Вийшовши з темного ялинового лісу, особливо яскраво сприймається сонячний березовий гай, попереднє враження посилює подальше.

Контраст може бути послідовним, наприклад, при пересуванні з затіненої частини саду в освітлену, при переході з однієї «зеленої кімнати» саду в іншу, якщо вони задумані і влаштовані по різному або в різному колірному тоні. Так, прийом послідовного контрасту в англійських садах часто заснований на розташованих по ходу доріжки контрастних квітниках – спочатку фіолетовому, потім жовтому. При цьому контраст виявляє одну зі своїх головних властивостей: підсилює «звучання» компонентів. Жовтий квітник здається спостерігачеві

більш яскравим, насиченим. Користуючись методом послідовного контрасту, можна підсилити враження від краси саду і, навпаки, згладити, стушувати його недоліки, від яких не можна позбутися іншими способами.

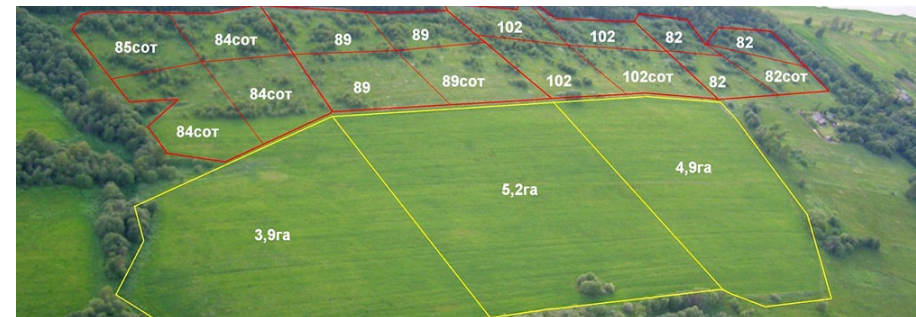
У той же час не слід зловживати цим прийомом: занадто різкий контраст може зруйнувати цілісне враження від композиції. Тому часто зіставляються предмети, контрастні за одними і подібні за іншими ознаками. Наприклад, при однаковій формі крони, підбирають види, що відрізняються забарвленням листя або висотою. Так звані послідовні контрасти сприймаються при русі глядача по парку, як в часі, так і в просторі.

Конфігурація (від лат. *configuratio* – надання форми, розташування) – зовнішній обрис, площинна форма чогось (наприклад, земельної ділянки, віконного отвору, плану споруди, клумби).

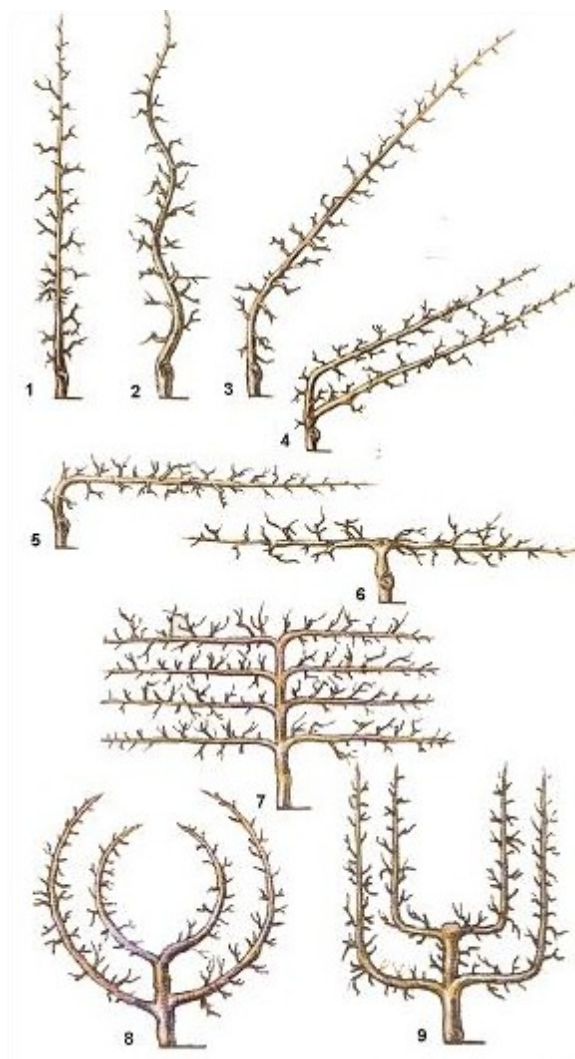
Контур (франц. *contour* від *contourner* – обгортати, окреслювати) – окреслення будь-якого предмета, його абрис, лінія, що обмежує форму. Має найважливіше значення при створенні паркового ландшафту, особливо при зоровому сприйнятті його на просвіт, контражур, в розрахунку на сонячний захід, при штучному освітленні об'єкта знизу.

Кордони (гірлянди, шнури, батоги) (від франц. *cordon* – шнур) – плодові дерева, які формують таким чином, щоб вони мали одну або дві скелетні гілки, що по всій довжині вкриті плодючими гілочками. В залежності від числа і розташування основних гілок, відрізняють прості (вертикальні (1), горизонтальні, хвилясті (2), спіральні косі (3) та одноплечові (5) і складні (U-подібні, сітчасті, двоплечові (4, 6) та горизонтальні триплечові, пальмети з горизонтальними гілками (7); кругові пальмети (8); пальмета Верье (9)) кордони.

Кордони в саду – можуть бути площинними або об'ємними. У першому випадку вони розташовані на рівні ґрунту, наприклад неглибока канавка з укріпленими схилами, що розділяє газон і квітник, бордюр з квітів, відокремлений від газону смугою, замульчований

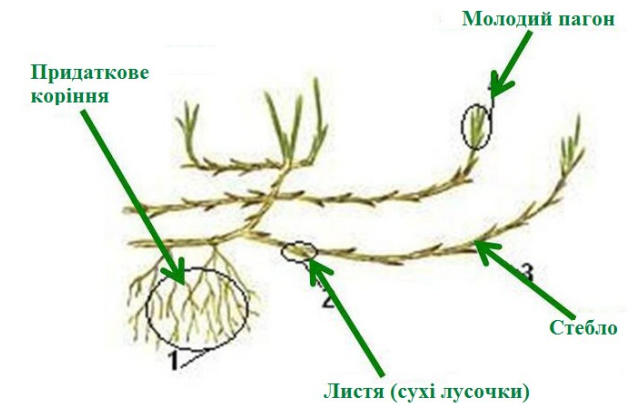
торфом або корою ґрунту. У пейзажних садах ці межі розмиті і замасковані. Об'ємні кордону – це в першу чергу живоплоти, щільні і рихлі групи дерев або композиції.

Кореневище – подовжений підземний пагін багаторічної рослини, що несе залишки відмерлого або видозміненого в лусочки листя, бруньки і додаткове коріння. Служить для розмноження, запасу поживних речовин та вегетативного розмноження.

Кореневищні рослини – багаторічні трави та інші рослини, що мають потовщений підземний стебло, схожий на корінь. Це найбільш поширена група представників флори (рудбекія, монарда, кореопсис, чемериця та ін.).

Корінь – осьовий орган рослини, що зазвичай заглиблюється в ґрунт, слугує для зміцнення і постачання водою і поживними речовинами.

Короткоденні рослини – рослини, для нормального росту і розвитку яких необхідний тривалий період (кілька місяців) і короткий світловий день не більше 8...10 годин (переважно, рослини південних широт – тропіки та субтропіки). У помірних широтах їх цвітіння і плодоношення проходить в другій половині літа і восени. Такі, наприклад, жоржини, просо, рис, соя, трава суданська, хризантеми. При більш довгому світловому дні вони інтенсивно ростуть, накопичуючи значну масу вегетативних пагонів, але не цвітуть. Їх цвітіння можна викликати штучно, скорочуючи час інсоляції.

Котлован – природне або штучне влаштоване поглиблення в ґрунті, що використовується для посадки груп рослин, улаштування водойми, під фундаменти споруд. Котлован показується спеціальним позначенням на посадковому кресленні озеленення.

Котедж (від *англ.* cottage – сільський будинок) – індивідуальний (на одну сім'ю) міський або сільський житловий будинок в 1...3 поверхи з ділянкою землі для саду.

Крапельне зрошення – локальне зрошення за допомогою спеціальних крапельних пристроїв.

водойми, під фундаменти споруд. Котлован

Креслення – зображення проектного об'єкта та його деталей в графіці з дотриманням особливих правил, масштабу і ряду умовних позначень. Виконання архітектурно-ландшафтних креслень ґрунтується на нарисній геометрії: в ортогональних проекціях (план, розріз, фасад), в перспективі та в аксонометрії.

Креслення озеленення посадкове – робоче креслення проекту на об'єкт озеленення, складений зазвичай в масштабі 1:500, 1:250, призначений для виносу в натуру місць посадки дерев, чагарників, трав'янистих квіткових рослин, із зазначенням розрізів ям, траншей, розмірів прикореневого кома, розміру посадочних місць на посадковій відомості.

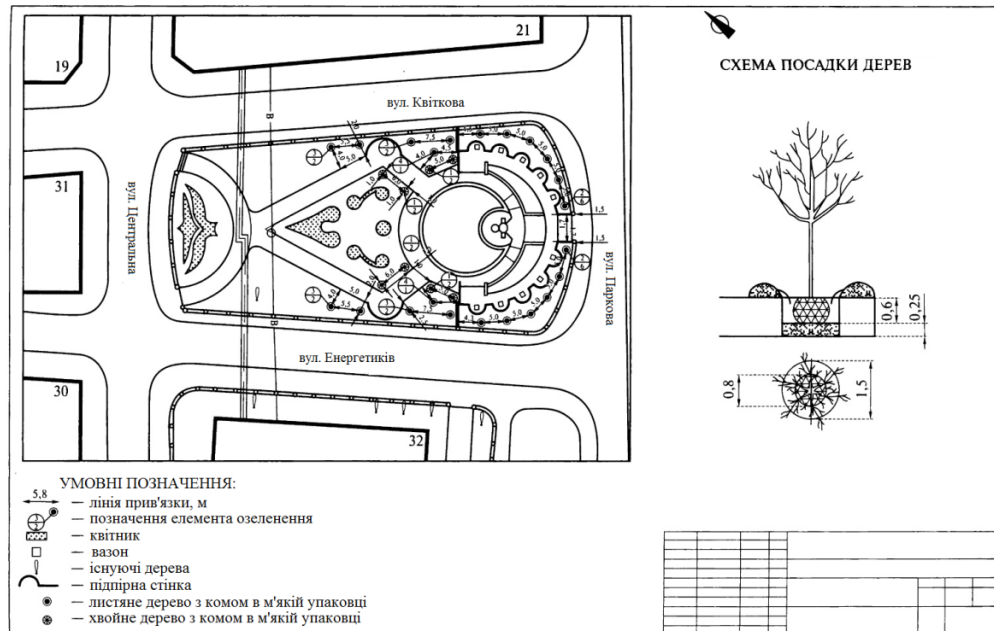
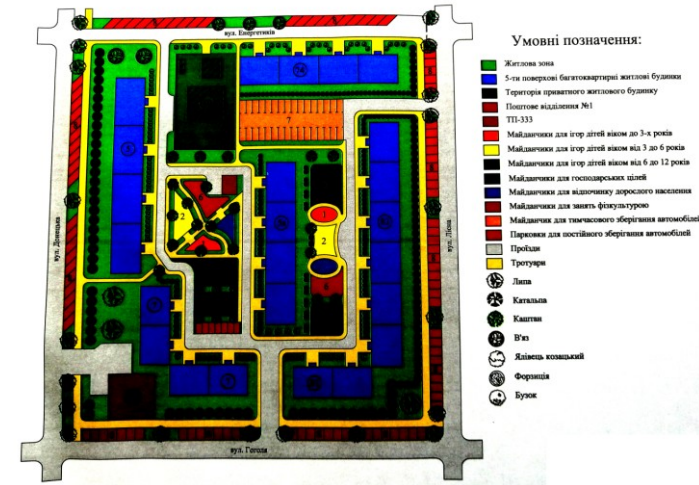
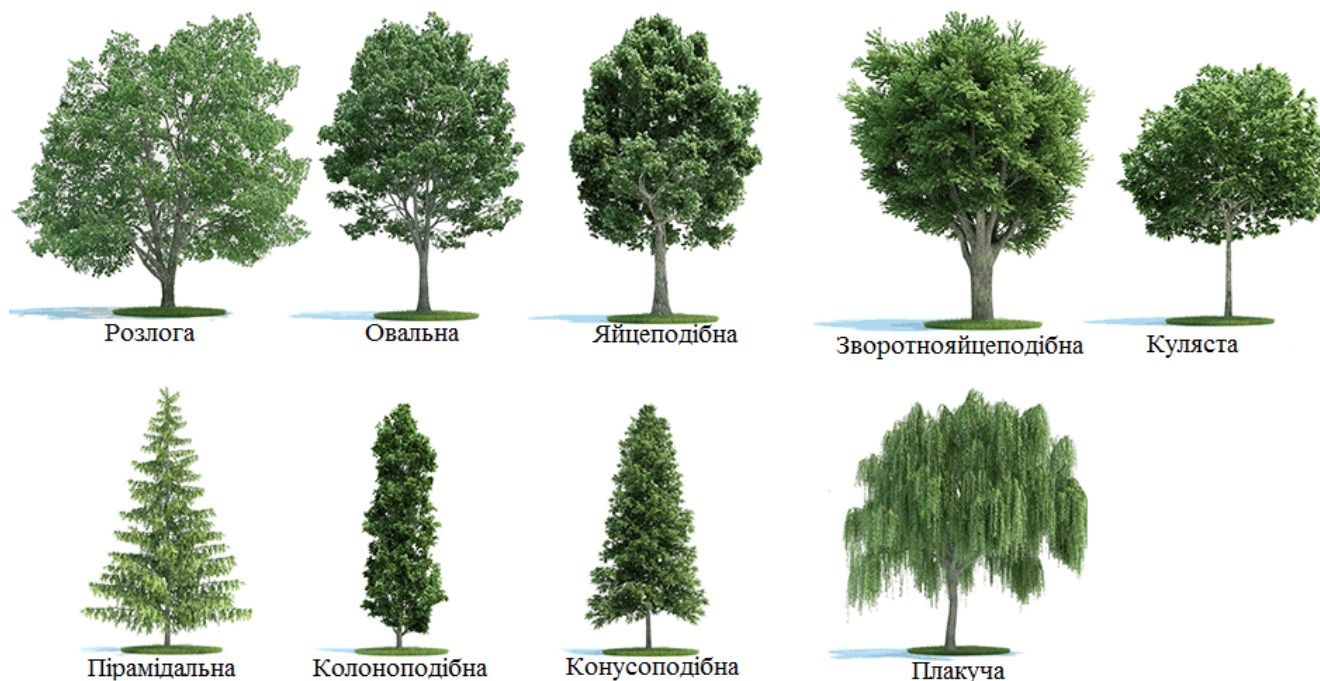

СХЕМА ПРОПОЗИЦІЇ ФУНКЦІОНАЛЬНОГО ЗОНУВАННЯ
КВАРТАЛУ 38А
М 1:5000

Крона дерева – частина дерева, що продовжує стовбур від першого розгалуження до верхівки, з усіма бічними розгалуженнями. Класифікація крон проводиться за формою, щільністю, фактурою. За великим рахунком, крони ділять на дві групи: чітко регулярні і іррегулярні або вільні. До першої відносяться пірамідальні, колоноподібні, овальні, сферичні, яйцеподібні і кулясті, до другої – мальовничо сферичні або розлогі, двоствольні, шатрові, плакучі, у вигляді парасольки, сланкі.

К

За формою крони дерев можуть бути розкритими (дуб, в'яз), овальними (тополя берлінська), пірамідальними (модрина, ялина), колоноподібними (кипарис, тополя московська), яйцеподібними (липа), парасолькоподібними (пінія, каштан кінський), сланкими (сосна гірська), кулястими (яблуня), плакучими (верба біла).

Чагарники не мають явно вираженого головного стовбура, якщо вони не сформовані у вигляді штамба, мають такі форми крони: поздовжньо-овальну (спірея), кулясту (барбарис Тунберга), овальну (троянди), розлогу (ялівець козацький), сланку (кизильник горизонтальний), конусоподібну (туя західна).

За щільністю розрізняють:

– масивні щільні крони, просвіти в яких становлять не більше 25%, представлені двома варіантами: перший варіант – щільні щільно-компактні, коли крона – єдине ціле: бук, в'яз шорсткий, граб звичайний, каштан кінський, клен гостролистий і ложноплатановий, липа дрібнолиста, тополя чорна і черемха звичайна; другий варіант – щільні роздільно-компактні, що складаються з окремих щільних мас гілок, часто розміщених ярусами: тополя канадська і біла, шовковиця біла, ялини, ялиця кавказька, сосна сибірська;

Розлога (дуб, в'яз, верба, сосна звичайна)

Пірамідальна (ялина, ялиця, кипарис)

Колоноподібна (деякі види сосен, тополя
пірамідальна, колоноподібна яблуня)

Овальна (каштан кінський, модрина сибірська)

Яйцеподібна (сосна кедрова, липа)

Парасолькоподібна (старі сосни, італійська
сосна)

К

Куляста (яблуня сибірська, в'яз)

Плакуча (деякі види верби: плакуча, вавилонська, береза бородавчаста)

Витка (дівочий виноградо, плющ)

К

Сланкі (ялівець козацький, штучно-створені сорти ялини звичайної, ялини колючої)

– крони середньої щільності з прорізами від 25 до 50% – айлант звичайний, береза бородавчаста і пухнаста, берест, верба біла і вавилонська, жимолость татарська, горіх волоський, чорний і сірий, сосна звичайна;

– легкі прозорі ажурні крони, просвіти становлять понад 50% – біла акація, гледичія триколючкова, дрок, модрина, лох вузьколистий, софора японська, горобина звичайна, ясен звичайний, тамарикс зелений і витончений, абрикос звичайний, алича, верба червона, аморфа чагарникова. Легкий витончений характер крони властивий деревам з рідкою і тонкою структурою розгалуження, ажурним листям.

За фактурою, яка визначається формою, кольором, величиною і характером розташування гілок, розрізняють:

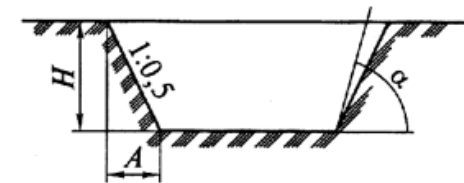
– велику рихлу, листя досить велике і розташоване вільно, не щільно – катальпа яйцеподібна, дуб звичайний, платан кленолистий, шовковиця чорна, калина звичайна і гордовина, скупія звичайна, горіх волоський, сірий, сумах пухнастий;

- велику щільну, листя розташоване щільно, близько одне від одного – каштан кінський, каштан посівний, клени гостролистий і польовий, липа широколиста;
- дрібну пухку, невелике листя розташоване досить вільно – біла акація, верби, лох вузьколистий, гледичія триколючкова, модрина європейська;
- дрібну щільну – в'яз дрібнолистий або берест, клен татарський, жимолость татарська, тис ягідний, біота східна, туя західна, кипарис вічнозелений, ялівець козацький.

В останні роки особливо популярні стали хвойні рослини, форма крони яких надзвичайно різноманітна, і не тільки в зв'язку з їх біологічними особливостями, а й завдяки зусиллям селекціонерів:

- кулясті: туя західна, сорти Globosa, Danica, Little Champion; ялина звичайна, сорти Echinoformis, Compacta, Parviformis, Pumila;
- пірамідальні – від широкопірамідальних і конусоподібних до вузькоконічних і колоноподібних;
- яйцеподібні, воронкоподібні, келихоподібні;
- ниткоподібна форма, зі спадаючими верхівками пагонів: туя західна сорт Filiformis, кипарисовик горохоплідний, сорт Filifera;
- плакучі і змієподібні форми: ялина звичайна, сорти Cranstonii Viminalis, модрина даурська, сорт Pendula, сосна Веймутова, сорт Pendula;
- сланкі форми, які використовуються в якості ґрунтопокривних: ялівець козацький, сорт Tamariscifolia та ялівець звичайний, сорт Depressa;
- вересоподібні – хвоїнки з невеликими щільними загорнутими краями, зокрема: туя західна, сорт Ericoides, кипарисовик горохоплідний, сорт Boulevard.

Крутизна укосу – показник, що характеризує величину схилю поверхні укосу, виражається у відсотках (%) і абсолютних величинах і залежить від характеру ландшафту і ґрунтів, що складають укіс. Крутизна укосу характеризується кутом (α) між напрямком укосу і горизонталлю або коефіцієнтом закладення укосу. На практиці крутизну укосу часто характеризують відношенням висоти укосу (H) до його закладення (A). Це відношення умовно називається закладенням відкосу.

Ксерофіти (від *давньогрец.* ξερός – сухий та φυτόν – рослина) – рослини, що пристосувалися до значної постійної або тимчасової нестачі вологи в ґрунті або в повітрі. Зазвичай рослини, пристосовані для зростання і розвитку в аридних умовах (з кількістю опадів менше 500 мм на рік). Вони складають типову флору пустель і полу пустель. До ксерофітів відносяться практично всі види очитків, багато злаки: костриця, ковила, бриза, сухоцвіти: акроклінум, геліхрізум, гомфрена, а також багато красиво квітучих і декоративно-листяних видів, наприклад, газанія, доротеантус, юка, гнафаліум, полин, розторопша.

Ксист (від *лат.* xystus – потаємний, схований) – розбитий невеликий плоский сад з чіткою осьовою побудовою перед будівлею давньоримської вілли, розділений на правильні газони у вигляді квадратів і прямокутників, прикрашений квітками, скульптурами і фонтаном. Один з перших прикладів суворо регулярного планування.

Кування – спосіб обробки металу, як правило, при наявності високих температур, ударним впливом інструментів (молоти, преси та ін.) в нагрітому стані. Методом кування виготовляються огорожі, балконні решітки, садові ворота, арки, садові меблі, ліхтарі та ін.

Куліси (від *франц.* coulisse – завіса) – групування дерев або чагарників (масиви, куртини, групи), що розташовуються у просторі паралельно і послідовно один за одним з метою створення багатопланової перспективи вздовж центральної зорової осі (аналог театральних лаптунків).

Кульмінація (від *лат.* culmen – вершина, найвища точка) – точка (місце або момент) найвищого підйому в розвитку композиції. У садово-парковому мистецтві вона може позначати як найсильніше зорове враження, одержане при послідовному пересуванні вздовж головної композиційної осі (наприклад, при виході на ефектний видовий майданчик або раптовому розкритті виду на фасад будівлі, комплекс фонтанів), так і

вищий ступінь розвитку ансамблю у часі, етап його найбільшої архітектурно-художньої закінченості.

Культура (від *лат.* cultura – вирощування, пізніше – виховання, освіта, розвиток, шанування) – синонім поняття **культурна рослина**.

Культурно-історична зона парку-пам'ятника – вся або частина території парку, на якій збереглися або будуть відновлені об'єкти, що являють історичну, архітектурно-художню цінність.

Кулясті рослини – часто карликові сорти і види хвойних дерев, що відрізняються рясним розгалуженням, яке починається практично від рівня ґрунту. Можуть відноситися як до дерев, так і до чагарників, зазвичай – результат селекції. Залежно від швидкості росту гілок, яка обумовлена біологічними особливостями рослини, кулясті крони можуть досягати в

К

діаметрі від декількох десятків сантиметрів до кількох метрів. Особливістю таких рослин є невеликі розміри в порівнянні з вихідним видом, що найбільш виражено у хвойних: ялина звичайна «Little Gem» та «Nidiformis», ялина колюча «Glausa Globosa», ялина канадська або сиза «Echiniformis» та «Alberta Globe», ялина східна «Professor Langner» та «Bergman's Gem», ялина канадська або сиза (P.glausa), сосна горна «Karstens Wintergold» та звичайна «Watereri» та ін., сорти туї західної, ялівець козацький. Але й серед листопадних багато представників, що гарно формуються у кулю: барбарис Тунберга «Bagatelle», глід одноматочковий «Compacta», вишня звичайна «Umbraculifera» (напівкулеподібна) та чагарникова або степова «Globosa», в'яз порсткий «Nana», дуб черепчатий (Quercus robur) «Umbraculifera», верба ламка (Salix fragilis) «Bullata» та пурпурова «Nana», катальпа біггонієва «Umbraculifera», клен гостролистий або платаноллистий «Globosa», клен «Rubra Globosa» з пурпурним листям, клен польовий «Compacta», клен Траутфеттер «Ovalis» і клен червоний «Globosum», кінський каштан «Umbraculifera», робінія псевдоакація «Bessoniana» і сорт «Umbraculifera», спірея японська «Little Princess», ясен звичайний або високий «Globosa» та ін.

Курвіметр (від *лат.* *curvus* – вигнутий, кривий + *давньогрец.* *μέτρον* – міра) – прилад для вимірювання довжини кривих ліній на топографічних картах, планах, кресленнях і графіках, наприклад, доріг, огорож, садових доріжок, водопровідних та інших мереж.

Курдонер (від *франц.* *cour d'honneur* – почесний двір) – парадний двір у вигляді частково відкритого П-подібного простору, оточений корпусами будівель і зазвичай відділений від вулиці, площі або дороги наскрізною

огорожею з воротами. Прийом широко використовувався в європейських палацових ансамблях епохи Класицизму в XVII – на початку XIX ст. Як прийом парадної просторової композиції курдонер іноді застосовується і в сучасній архітектурі.

Куртина (від *франц.* courtine – завіса) – 1) окрема ділянка лісу, ботанічного саду, дендрарію; 2) крупна група від 20 і більше екземплярів дерев і чагарників однієї породи; 3) обкладена дерном грядка для квіткових рослин. В регулярному парку – відкрита ділянка газону, обрамлений стриженими купцями або деревами; в пейзажному парку – вільно стояча група дерев, купців. Куртина – ділянка, спеціально озеленена і має будь-яку форму і розмір. У неї обов'язково чітко позначені кордони доріжками, майданчиками, водоймами або будівлями. Куртини бувають: прості, складні, змішані, деревні, чагарникові, однотонні, різнокольорові, ажурні, щільні. Рослини для куртин:

– для простих – клен ясенелистий, ясен зелений, горіх волоський, тополя туркестанська, груша звичайна, клен сріблястий, маклюра помаранчева;

– для контрастних: сосна, береза бородавчаста, тамариск одеський, тополя туркестанська, верба біла та плакуча, калина звичайна;

– для складних: сосна, дуб пірамідальний, каштан кінський, барбарис звичайний;

– для різнокольорових: тополя біла зі сріблястою кроною, каштан кінський, клен сріблястий, ялина колюча і блакитна, клен польовий, клен татарський, клен Шведлера, кизильник звичайний, клен гостролистий;

– для чагарникових: глоди махровоквіткові, барбарис звичайний, будлея Давида, рокитник золотий, жимолость, тамариск, бузок персидський, спірея Ван-Гутта, дерен білий, форзиція, сніжноягідник, троянди паркові, ялівець козацький, бузина, ірга канадська, клен, кизильник блискучий та ін.

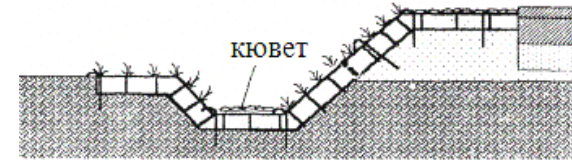
Складна куртина – це поєднання дерев, купців, квітів, малих архітектурних форм в єдиній композиції. Такі аранжування зустрічаються частіше інших. Їх організовують біля адміністративних будівель, театрів, шкіл, лікарень. Обов'язковим у всіх варіантах куртин в ландшафтному дизайні є газон. Він служить фоном для них.

К

Кювет (від *франц.* cuvette – чан, таз) – водовідвідна канава уздовж дороги. Невеликі кювети влаштовуються і по сторонах паркових прогулянкових шляхів (для осушення полотна доріжки), особливо на знижених, перезволожених територіях. При цьому забезпечується необхідний поздовжній ухил кювету.

Л

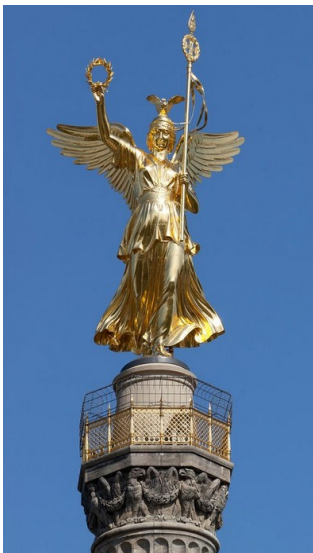
Лабіринт (*грец.* λαβύρινθος від λαύρα – вулиця, провулок, ущелина) – стародавні греки і римляни мали на увазі більш-менш широкий простір, що складається з численних залів, камер, дворів і переходів, розташованих по складному і заплутаному плану, щоб заплутати і не дати виходу недосвідченій в плані лабіринту людині. В садово-парковому будівництві – заплутані проходи; з'явилися вперше в садах епохи Відродження. Спочатку лабіринти, або сади Дедала, зображували на стінах, потім викладали мозаїкою на підлозі храмів, і по ним на колінах пересувалися прочани, імітуючи далекі паломництва, потім лабіринти перемістилися в сад. Лабіринти в парках улаштовуються зазвичай з високих стрижених живоплотів (з використанням граба, липи, лавра). У XVI-XVII століттях в Європі з'явилося безліч садових лабіринтів самих різних розмірів і контурів. Перші лабіринти-загадки з тупиками і безліччю ходів з'явилися в Англії в кінці XVII століття. До XVIII століття мали символічну релігійну суть (утруднення на шляху паломника), пізніше набули просвітницького або розважального значення (наприклад, лабіринти Літнього саду зі скульптурами на тему байок Езопа, які були улаштовані при Петрі I). Метою створення зелених лабіринтів було не заплутати відвідувача, а створити простір для прогулянок, оточений з усіх боків зеленими насадженнями, особливо у невеликому саду. Одним з найцікавіших садових лабіринтів у Європі був Версальський лабіринт, побудований

для Людовика XIV в 1677 році і зруйнований в 1778 році. Найстаріший і найскладніший зі збережених до наших днів лабіринтів – Хемптон-Корт (Англія, графство Суррей), створений в кінці XVII століття при дворі Вільгельма Оранського. Мистецтво створення садових лабіринтів найбільшої популярності набуло в Англії, де лабіринт став незмінним атрибутом маєтків знатних родин.

Сучасні технології дозволяють створювати дуже складні лабіринти – тривимірні, з системою рівнів, тунелів і мостів, популярними декоративними елементами – невеликими нішами з фонтанчиками, статуями, підсвічуванням для створення певного ефекту і враження за допомогою кольорових ламп.

Лавка – найпростіша садово-паркова споруда (мала архітектурна форма), паркові меблі, призначені для короткочасного зручного відпочинку відвідувачів, встановлюються на алеях, доріжках, площах, на шляхах руху транспорту і в місцях відпочинку. Лавки бувають: стаціонарні і переносні, робляться з дерева, металу, каменю або комбіновані, зі спинками та без спинок та ін.

Лавровий вінок – символ тріумфу і слави переможця з часів Античності. У Стародавній Греції «Лауреат», який переміг в будь-якому змаганні, увінчувався лавровим вінком. Форма вінка або вінця використовується в архітектурному декорі.

Лаконізм (від *грец. λακωνικός* – лаконський, спартанський (переносне значення, тобто небагатослівний)) – дуже коротке і сконцентроване вираження ідейно-художнього задуму.

Лампіони (від *франц.* *lampion* – ліхтар) – різнокольорові скляні або паперові ліхтарі (зазвичай зі свічкою в середині), що використовуються в ілюмінаціях, для святкового освітлення веранди, парку.

Ландшафт (від *нім.* *landschaft* – вид місцевості, від *land* – земля і *schaft* – суфікс, що виражає взаємозв'язок, взаємозалежність. Дослівно може бути переведений як «образ краю») – 1) загальний вид місцевості, взаємопов'язаний в єдиний, цілісний природний територіальний комплекс, ділянка

земної поверхні, обмежена природними межами, де природні компоненти (рельєф, ґрунт, рослинність, водойми, клімат, тваринний світ), а також штучні, тобто антропогенні (забудова, дороги, сільськогосподарські угіддя тощо), знаходяться у взаємодії і пристосуванні один до одного; 2) загальний вигляд місцевості, пейзаж. Ландшафт може бути **географічним, історичним, культурним, деградованим**.

Ландшафт географічний – територія однорідних за своїм походженням, історією геологічного розвитку та сучасного складу взаємопов'язаних природних компонентів (гірська порода, рельєф, клімат, підземні і поверхневі води, ґрунти, рослинний і тваринний світ).

Ландшафт історичний – розглядається як слід події або послідовності подій історичного значення. Історичним ландшафтом може бути також вираження певного періоду в розвитку цивілізації або певного способу життя, що зорозуміється.

ність з міською забудовою – житловими, громадськими та виробничими будівлями, господарськими, інженерними, транспортними, енергетичними спорудами, всіма елементами благоустрою на вулицях і площах, у дворах, садах і парках та ін. Це урбанізований географічний ландшафт, в структурі та функціонуванні якого провідне місце займають процеси, пов'язані з розвитком міста.

Ландшафт культурний – модифікація ландшафту природного, яка передбачає максимально можливе збереження ділянок з природним середовищем, гармонійне поєднання елементів мистецтва і природного середовища, різноманітність і мальовничість пейзажів, що формує оптимальне екологічне середовище для життя людини.

Ландшафт міський – ландшафт, що поєднує природні фактори: форми рельєфу, водойми, рослин-

Ландшафт природний – ландшафт, що не перетворений людською діяльністю, а тому має природний розвиток, або відносно мало перетворений людиною. Друге значення терміна вживається переважно у відношенні приміських та інших освоєних територій, де природні ландшафти у повному розумінні цього слова не збереглися. Деякі ботанічні сади і крупні парки включають окремі урочища природного ландшафту. Наприклад, ялівцевий гай (Нікітський ботанічний сад), діброва (Головний ботанічний сад) та ін. У парках, створених наприкінці XVIII ст., природність паркових картин підкреслювалася особливо і навіть створювалася штучно.

Ландшафт штучний – вільний, наближений до природи простір звичайного планування, що супроводжується лінійними орнаментальними елементами площин і стриженою зеленню газону, основне функціональне призначення – естетичний ефект. Як різновид штучного ландшафту можна розглядати плодовий сад з декоративними елементами.

Ландшафтна архітектура – архітектура відкритих просторів – об'ємно-просторова організація території, галузь містобудівництва, мета якої – формування сприятливого зовнішнього середовища для життєдіяльності та відпочинку мешканців у містах, приміських і курортних зонах, сільській місцевості з урахуванням екологічних,

функціональних, естетичних, техніко-економічних вимог. Історично вона виникла на стику садово-паркового мистецтва і містобудування у другій половині XIX століття. Специфіка галузі полягає в тому, що вона має справу здебільшого з природними матеріалами і об'єктами – рельєфом земної поверхні, рослинним покривом, водоймами і водотоками при проектуванні парків, садів, скверів, лісопарків, заміських зон масового відпочинку. До завдань ландшафтної архітектури входять також озеленення і зовнішній благоустрій жилих дворів, промислових підприємств, транспортних і сільськогосподарських об'єктів, природних заповідників, історичних ландшафтів, територій, що охороняються. Історично виникла на стику садово-паркового мистецтва і сучасного містобудування.

Ландшафтна ємність – здатність ландшафту забезпечувати нормальну життєдіяльність певної кількості організмів без негативних наслідків.

Ландшафтна композиція – основний прийом проектування об'єктів озеленення, що полягає у вільному живописному розміщенні в ландшафті рослинності, каменю, водної поверхні в поєднанні зі спорудами, малими архітектурними формами, на основі максимального врахування місцевих особливостей. Ландшафтна композиція висловлює загальну ідею і стилістику, задумку дизайнера, який розробляє оригінальну концепцію для окремо взятої ділянки.

Ландшафтна програма – оглядовий плановий документ регіонального рівня, що складається з карти або серії карт з пояснювальним текстом. Визначає основні напрями природокористування та відповідні їм основні ландшафтні функціональні зони на території планування. Ландшафтну програму рекомендується розробляти для областей України. Масштаб опрацювання – від 1:1000000 до 1:200000.

Ландшафтна таксація – передпроектний етап створення нового або відновлення старого садово-паркового об'єкта, полягає в оцінці рівня художніх якостей ландшафту (наприклад, ділянок лісу з метою реконструкції їх в лісопарках). Основне завдання ландшафтної таксації полягає у виявленні в природі і нанесенні на план спеціальних ландшафтних виділів з однорідною архітектурно-художньою та біологічною характеристикою. Одиницею обліку може бути будь-яка ділянка насаджень, що представляє певну цінність і потенційні можливості для використання з метою відпочинку. Об'єктами ландшафтної таксації є рекреаційні ліси: лісопарки, лісопаркові частини зелених зон населених пунктів, рекреаційні зони національних і природних парків, ліси санітарної охорони курортів.

Ландшафтне зонування – оцінка великих за площею територій і окремих елементів ландшафту методом ландшафтного аналізу.

Л

Ландшафтне мистецтво – проектування і розробка заходів щодо перетворення, художнього поліпшення і оформлення ландшафту, особливо порушеного внаслідок антропогенної діяльності, а також в результаті зсувів, утворення ярів та ін., з метою створення сприятливого середовища. Подібно архітектурі та містобудуванню відноситься до просторових видів мистецтва. Формування комфортного та естетично повноцінного середовища здійснюється через природні матеріали (рельєф, воду, рослинність) й архітектурні споруди, при цьому передбачається збереження існуючих та створення штучних пейзажів, проектування систем озеленення та рекреаційних зон.

Ландшафтне планування – розробка проекту використання ландшафтів або проекту зміни цілей і методів використання ландшафтів. Це сукупність

Л методичних інструментів і процедур, що використовуються для побудови такої просторової організації діяльності суспільства в конкретних ландшафтах, яка забезпечувала б стає природокористування і збереження основних функцій цих ландшафтів як системи підтримки життя. Має три основні ієрархічних рівні – ландшафтну програму, ландшафтний рамковий план та ландшафтний план. Ландшафтне планування – це комунікативний процес, у який втягуються всі суб'єкти господарської та природоохоронної діяльності на території планування, місцеве населення і громадські організації та який забезпечує виявлення інтересів природокористувачів, проблем природокористування, рішення конфліктів і розробку узгодженого плану дій і заходів. Ландшафтне планування в ряді країн (Німеччина, Великобританія, Франція та ін.) є складовою частиною системи територіального, регіонального та галузевого планування; в Україні поки немає нормативного характеру і здійснюється факультативно. З попередніх форм планування найбільш близькі до ландшафтного планування територіальні комплексні схеми охорони природи та районні планування.

Ландшафтне проектування – науковий напрям, утворений в результаті взаємодії і творчого синтезу елементів географії, історії, мистецтвознавства, філософії, містобудування, архітектури та ін.

Ландшафтний аналіз – одна зі стадій передпроектного етапу, аналіз території для цілей проектування, включає оцінку насаджень, рельєфу місцевості, експозиції схилів, наявності видових точок, виявлення потенційних можливостей збагачення пейзажу.

Ландшафтний діагноз – оцінка стану ландшафтів, передусе ландшафтному плануванню та розробці заходів щодо раціонального використання, оптимізації та охорони ландшафтів.

Ландшафтний дизайн – один з найбільш спірних термінів. Тривалий час у вітчизняній і зарубіжній літературі існували три терміни: ландшафтне планування (landscape planning), ландшафтна архітектура (landscape architecture) і ландшафтний дизайн (landscape design). В одній зі своїх робіт відомі автори А.В. Сичова та Н.П. Тітова намагалися розмежувати ці поняття. Вони розглядають ландшафтний дизайн як один із напрямів ландшафтно-архітектури і дають йому наступне визначення: ландшафтний дизайн – творча діяльність, спрямована на формування предметно-просторового середовища прийомами і засобами ландшафтно-архітектури, художнє конструювання деталей культурного ландшафту. За словами американського архітектора Г. Екбо, «в одній руці ландшафтного архітектора живі рослини, в іншій – штучні матеріали».

Ландшафтний парк (пейзажний парк) – 1) територія (5...100 га), що представляє штучно створений парк з вільним плануванням, близьким до природного, використовується для відпочинку з обмеженим режимом користування; 2) окультурена ділянка живописного природно-антропогенного ландшафту, який використовується переважно в якості рекреаційного об'єкта.

Ландшафтний або пейзажний стиль (в англ. мові існує термін – Landscape garden – ландшафтний сад) – тип садів і парків, які виникли в Англії

у XVIII ст. на противагу регулярним французьким паркам. Теорія пейзажних парків рекомендує вільне і природне розташування елементів ландшафту і практично не допускає сувору геометрію в плануванні. В теорії пейзажних садів основна концепція – розбивка саду на мальовничі простори луки, простори великих груп дерев, збереження русла річок, джерел, водойм, що мають вільну форму (Печерський парк (Співоче поле), м. Київ; ландшафтний парк, м. Одеса). Такі сади декорувалися великою кількістю садових павільйонів.

Ландшафтний план – сукупність спеціальних карт і пояснювальних текстів, призначених для погодженого вирішення завдань охорони природи і землекористування фізичними та юридичними особами, а також органами управління на нижчому адміністративно-територіальному рівні. Масштаб опрацювання – від 1:50000 до 1:25000.

Л

Ландшафтно-планувальний район – територія, розташована поблизу від домінуючого елемента ландшафту.

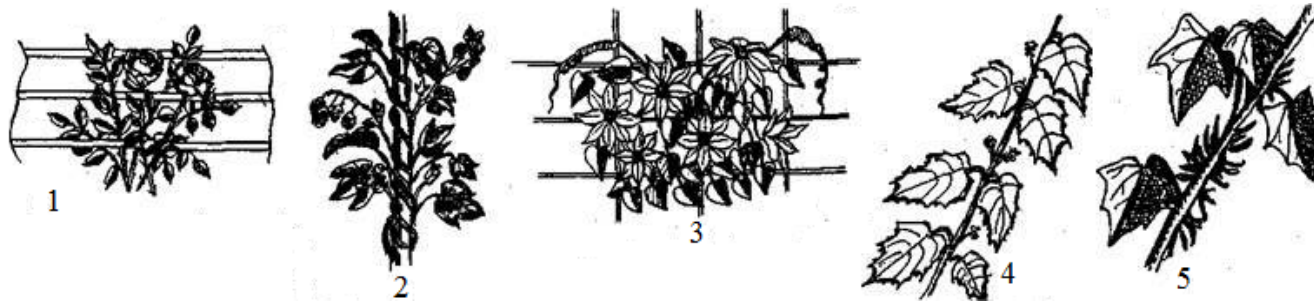
Листопадні рослини – рослини, що скидають листя в певну пору року, восени (в помірних широтах), влітку (у тропічних областях). Розрізняються влітку зелені ліси (листя скидаються на зиму) і взимку зелені ліси (листя скидають влітку в посушливий сезон).

Ліани - одна з життєвих форм рослин, види, що відрізняються гнучким, що не має власного напрямку росту,

стеблом і потребують опори. За способами закріплення на опорі ліани діляться на наступні групи:

- спираються (1): троянди, ожина;
- виткі (2): актинідія коломікта, деревогубець в'юнкий, іпомеї, лимонник китайський та ін.;
- вусиконосні (3): виноград дівочий п'ятилисточковий, клематис фіолетовий, у деяких видів на кінцях вусиків є присоски (4);
- коренелазаючі (5): плющ звичайний, кампсис, гортензія черешкова.

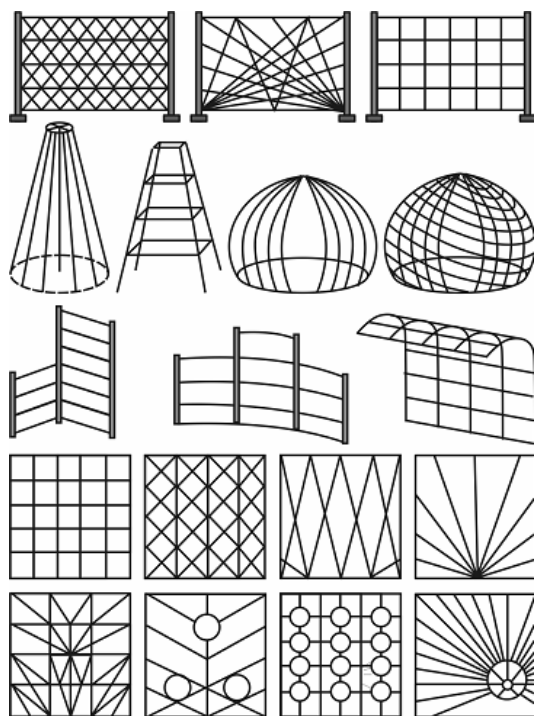
За тривалістю онтогенезу ліани ділять на дві групи:

- однорічні – вислоплодник шорсткий, азаріна лазаюча, настурція велика і іноземна, ехіноцистіс лопатевий;
- декоративнолистяні – берескет японський, плющ звичайний, виноград дівочий п'ятилисточковий;
- види з ефектними плодами –

ехіноцистіс лопатевий, виноградовнік японський, деревогубець, момордика, декоративні гарбузи, хміль японський і звичайний.

Для вирощування в тіні рекомендуються гортензія черешкова, берескет японський, що вкорінюється, плющ звичайний.

В якості опори для ліан використовують різної форми і розмірів трельяжі, решітки, арки, альтанки, шпалери. Для троянд їх зазвичай роблять більш високими, щоб уберегтися від шипів і підняти квіти для кращого огляду.

Ліанами прикрашають перголи, арки, вхідні ворота, колони, вони обвивають альтанки і павільйони, в алейних посадках і кордонах виступають як допоміжний елемент.

Лікарські рослини – рослини, що містять речовини, які використовуються при лікуванні певних хвороб. Багато лікарських рослин відрізняються високими декоративними якостями і можуть використовуватися як при створенні історичних «аптекарських городів», «ароматних садів», так і в функціональному саду або ж в якості красиво квітучих або декоративно листяних рослин в квітниках будь-якого типу. По висоті їх можна розділити на три групи:

- високі – більше 70 см: алтей лікарський, оман високий, валеріана лікарська, коров'як волохатий, живокіст лікарський, півонія, розторопша плямиста, синюха блакитна, солодка гола, деревій звичайний, ехінацея пурпурова і бліда, полин деревоподібна;

- середньої висоти – від 30 до 70 см: айр болотний, арніка гірська, бадан товстолистий, волошка синя, горець зміїний, материнка звичайна, звіробій продірявлений, перстач прямостоячий або калган, льон посівний, м'ята перцева, календула лікарська, рута пахуча, шавлія мускусна і лікарська, меліса лікарська, гісоп лікарський та ін.;

– низькорослі – менше 30 см: цмин піщаний, горицвіт весняний, золототисячник малий, чабер гірський, подорожник великий, примула весняна, родіола рожева, фіалка триколірна, чебрець звичайний та повзучий.

Лінія – один з основних образотворчих засобів в ландшафтному дизайні. Визначає характер планування об'єкта, об'ємні контури, силует, головні і

другорядні деталі, загальну композиційну спрямованість та ін. Лінії в ландшафтній композиції можуть бути горизонтальними, вертикальними, діагональними або вигнутими. Лінії використовуються в ландшафтному дизайні, щоб підкреслити об'єкт, задати траєкторію руху або привернути увагу до фокусної точки, якою може бути, наприклад, вогонь, вода або мала архітектурна форма. Доріжки або ділянки саду з прямим маршрутом до фокусної точки, природно, будуть направляти людину в акцентну область саду, а звивисті доріжки створюють відчуття здивування.

Лінія Хогарта – хвилеподібна або змієподібна лінія – є, на думку Вільяма Хогарта (1697...1764 рр.), англійського художника, формовизначальна лінія живої краси в її розмаїтті та рух. Розроблена ним «лінія краси» в мистецтві квітів набула широкого застосування. Вона має форму витягнутої латинської букви S. Така лінія на початку XX століття відображається в стилі модерн, який служив цій лінії як божеству. Знаменита лінія

Л

модерну – гнучка, звивиста як лоза. Вона доповнена кольором і світлом дорогоцінних каменів, аметисту, сапфіру, наприклад. Зразковим природним втіленням лінії модерну став ліловий ірис.

Ліс – тип природних комплексів (екосистема), у якому поєднуються переважно деревна та чагарникова рослинність з відповідними ґрунтами, трав'яною рослинністю, тваринним світом, мікроорганізмами та іншими природними компонентами, що взаємопов'язані у своєму розвитку, впливають один на одного і на навколишнє природне середовище (Лісовий кодекс України).

Лісовий масив – значна за площею і компактна ділянка, зайнята насадженнями з дерев і чагарників. Границі масиву можуть бути як природні – водойми, елементи рельєфу, ділянки інших типів рослинності, так і антропогенні – сільськогосподарські угіддя (рілля, луки, пасовища), населені пункти та ін. Лісовий масив може складатися з дерев різних порід, складу, будови, віку, повноти і

продуктивності. Лісовий масив може займати територію від декількох сотень до декількох тисяч гектарів. Лісові масиви поділяють на квартали – основні постійні облікові і господарські одиниці лісового фонду у межах господарських частин, а квартальна сітка використовується для орієнтування у лісі при здійсненні лісовпорядкувальних робіт та лісгосподарських заходів. Кожний квартал має свій порядковий номер і межі, а його площа досягає десятки або сотні гектарів. У лісовому масиві виділяють дві основні морфологічні частини: зовнішню, периферійну – лісове узлісся; внутрішню – основна територія масиву.

Лісопарк – благоустроєний лісовий масив в межах міста (селища) або в найближчих його околицях, організований у певну ландшафтну об'ємно-планувальну систему поступовою реконструкцією насаджень, організацією проїжджих доріг, прогулянкових алей, пішохідних стежок, лужків, водостоків та ін.; призначається для вільного короточасного відпочинку населення в обстановці, наближеній до природної. Найбільші Лісопарки України: Комсомольський (м. Харків) – близько 1900 га, Голосіївський (м. Київ) – 1463 га, Згурівський (Полтавська область) – 215 га, П'ятничанський (Вінницька область) – понад 120 га, Синявський (Київська область) – понад 50 га, Гоцанський (Рівненська область) – 25 га.

Лісопаркова смуга – частина приміської зони, що прилягає до меж міста і використовується для масового відпочинку. Включає в себе ліси, луки, лісопарки, заміські парки, дачні містечка, а також плодові сади і деякі інші сільськогосподарські угіддя. Має важливе оздоровче, естетичне, планувально-регулярне, природоохоронне значення для міста.

Літній будиночок – у великих приватних маєтках будується для перебування (іноді проживання) в теплий період року. В основному – неопалювана будівля. В Європі і Америці літнім будиночком часто називається закрита альтанка у вигляді окремого павільйону в саду.

Літники (однорічники) – одна з життєвих форм трав'янистих рослин. Це види, у яких онтогенез (період індивідуального розвитку) проходить протягом одного вегетаційного сезону, після закінчення якого вони дають доспіле насіння, після чого відмирають. В умовах сезонного клімату України в якості літників вирощують і багаторічні рослини, які не можуть вижити в зимовий період, наприклад антиринум (левиний зів), тютюн, петунію, віолу.

Відповідно до тривалості періоду від посіву до настання цвітіння літники ділять на три групи:

– зацвітають через 8...9 тижнів після посіву, насіння цих видів зазвичай сіють відразу у відкритий ґрунт: алісум, календула, космос, ешольція;

– зацвітають через 10...12 тижнів після посіву, вони встигають зацвісти і частково зав'язати насіння, але повної впевненості в тому, що насіння повністю визріло, немає, тому ці види рекомендується висаджувати через розсаду: геліхрізум, акроклінум, годечія, резеда, тагетес;

– зацвітають через 13...14 тижнів після посіву, обов'язково висаджують тільки розсадою: вербена, левкой, лобелія, сальвія, петунія.

Залежно від використання літники поділяють на такі групи:

– красиво квітучі: агератум Хоустона, калістефус китайський, антиринум великий, бегонія вічноквітуча, вербена гібридна, левкой сивий, сальвія блискуча і зелена, чорнобривці прямостоячі і відхилені, майорець витончений, мак дикий, петунія гібридна, портулак крупноквітковий, резеда запашна, тютюн крилатий, целозія срібляста, майорець витончений, ешольція каліфорнійська, годечія крупноквіткова;

– декоративнолистяні: рицина звичайна, кохія вінична, колеус гібридний, амарант хвостатий і триколірний, капуста декоративна;

– виткі: чина запашна або запашний горошок, азаріна повзаюча, настурція велика та іноземна, квасоля вогняно-червона, іпомея пурпурова і біла;

– килимові: сальвія срібляста, пеларгонія, будра плющоліста, санвіталія розпростерта;

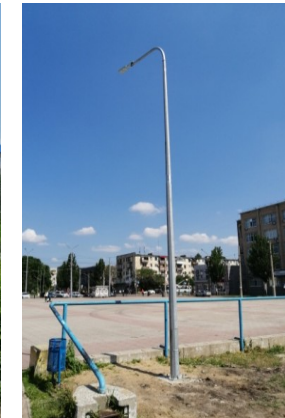
– сухоцвіти: акроклінум рожевий, аммобіум крилатий, бриза велика, гіпсофіла витончена, гомфрена куляста і Хааге, ксерантемум однорічний, лонас однорічний;

– ампельні для підвісних кошиків: лобелія ожиноподібна, цмин стебловий, петунія гібридна серії сурфінія, вербена гібридна ампельна.

Багато літників висаджують безпосередньо в ґрунт, так як вони погано переносять пересадку: ешольція, маки, запашний горошок, портулак, настурції. Глибина загортання насіння залежить від їх розміру: для більш-менш великих вона в три рази більше їх діаметра, дуже дрібне насіння висівають на поверхню ґрунту, не закладаючи їх (бегонія, лобелія, портулак, сальвія борошниста, тютюн крилатий, петунія).

Ліхтар (від *грец.* φανάρι – світоч) – 1) підвищена частина покрівлі, що включає в себе засклені прорізи для проходу денного світла в приміщення (на додаток до вікон або при відсутності їх); 2) переносний або стаціонарний освітлювальний прилад у вигляді кулі, коробки, трубки, в якому джерело світла покритий прозорим ковпаком, плафоном. Призначений для освітлення окремих ділянок простору в темний час доби. Застосовуються для вуличного, фасадного та ландшафтного освітлення.

Лоджія

(від італ. *loggia* – альтанка) – 1) неопалюване приміщення, вбудоване в будівлю або прибудоване до неї, що має: стіни з двох боків; огорожу з відкритого боку; віконний блок з дверима з боку, що примикає до приміщення; 2) відкрите з однієї або з декількох боків приміщення, зазвичай у вигляді критого балкона, оформленого арками, колонами, балюстрадою або парапетом. Пов'язує інтер'єри будівлі з прилеглим садом, парком або іншим відкритим простором, часто використовується для розміщення скульптури, пересувних квіткових композицій та ін. (в парках Павловська, Алулки, Лоджія Ланці у Флоренції). В Італії лоджії набули популярності в XVII столітті і поширені в Римі і Болоньї.

В Італії лоджії набули популярності в XVII столітті і поширені в Римі і Болоньї.

Лугопарк – приміський упорядкований луг, рослинність якого збагачена деревами, кущами та квітами, які поліпшують рекреаційні якості лугового ландшафту (наприклад, Олексіївський лугопарк, м. Харків).

Лужок – площинний елемент садового планування. Лужок має невеликі, порівняно з луком або галявиною крупних паркових ансамблів, розміри (площа 0,5-1,0 га). Лужок може бути стриженим або мати природний недоторканий трав'яний покрив. Часто призначений для ігор та відпочинку. Форма вільна, мальовнича. Доцільно улаштовувати біля зон дитячих майданчиків і майданчиків відпочинку, а також може бути самостійною ландшафтною композицією, подібною до газону в структурі озеленення.

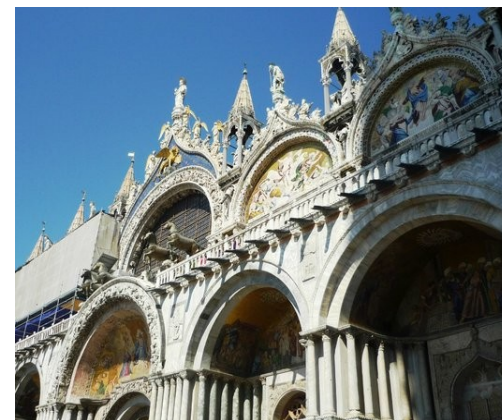

Лунка (коло) пристовбурна – верхній горизонт посадкової ями, обнесений по периметру земляним валом, влаштовується для кожної рослини або групи. Часто їх маскують ґрунтопокривними або килимовими рослинами.

Люнет (від *франц.* la lunette – маленький місяць, лунка) – у архітектурі – це арочний отвір в зводі або стіні, обмежений знизу горизонтально. У наскрізних люнетах поміщаються вікна, «глухі» люнети часто прикрашаються розписом, або в них встановлюють скульптури (наприклад, Собор Святого Марка у Венеції, Італія).

Люстгауз (від *нім.* lusthaus – веселий будиночок) – садовий павільйон у формі великої альтанки, зазвичай з пишним архітектурним оздобленням, характерний для садів кінця XVII – початку XVIII століття.

А

Аборигенні рослини, 4
 Абрис, 4
 Авангардний сад, 4
 Автоматичні системи поливу, 4
 Агротехнічна підготовка території, 5
 Агротехнічні роботи в садово-парковому
 будівництві, 5
 Аерація, 5
 Аеросолярій (аерогеліомайданчик), 5
 Ажурні крони, 5
 Ажурність, 5
 Акваріум, 6
 Акведук, 6
 Акліматизація, 6
 Аксесуар, 6
 Акцент, 6
 Алейні посадки, 7
 Алеї, 7
 Алеї відкриті, 7
 Алеї закриті, 7
 Альпійська гірка (альпінарій), 9
 Альпійський сад, 9
 Альтанка, 9
 Американський сад, 10,
Див. також Етнографічні (історичні)
 сади

ПРЕДМЕТНИЙ ПОКАЖЧИК

Ампелі, 10,
Див. також Кашпо
 Ампельні рослини, 11
 Амфітеатр, 11
 Анаграма, 11
 Англійський партер, 12
 Англійський пейзажний парк, 12
 Ансамбль, 12
 Антропогенний ландшафт, 13
 Антропогенний рельєф, 13
 Антропогенний фактор, 13
 Антураж, 13
 Анфілада, 13
 Аптекарський город, травник, 14,
Див. також Лікарські рослини
 Арабеска, 14
 Арборетум, 14
 Арка, 15
 Аркада, 15
 Аркадія, 15
 Ароматичний сад або сад ароматів, 15,
Див. також Запахні рослини
 Архітектоніка рослин, 16
 Архітектура, 17
 Архітектурна графіка, 17
 Архітектурний сад, 17
 Архітектурні елементи парку, 17,
Див. також альтанка, арка, колонада,
 Архітектурні рослини (АР), 16

Архітектурно-планувальна організація саду і
 парку, 17
 Асиметрія, 18
 Асортимент, 18
 Асортиментна відомість, 18
 Аспект, 18
 Атріум, 18
 Аха (ах-ах), 18
 Ахроматичні кольори, 19,
Див. також Гама колірна

Б

Багатоплановість, 19
 Багаторічники, 19
 Балюстрада, 20
 Бароко, 20
 Басейн, 21
 Башта Паладіна, 21
 Бед-б'їлдінг, 21
 Бельведер, 22
 Берсо, біндаж, 22
 Білий сад, 22
 Благоустрій, 23
 Благоустрій території, 23
 Блакитний сад, 23
 Блакитні лінії, 25
 Бонітет, 25
 Бонсай, 25
 Бордюр, 25

Бордюрні рослини, 27
 Боскет, 27
 Ботанічний сад, 28
 Брекчія, 28
 Бродері, 28
 Брукування, 28
 Букетні насадження, 29
 Буленгрін, 29
 Бульба, 29
 Бульбові рослини, 29
 Бульбоцибулина, 30
 Бульвар, 30
 Буферна зона, 31

В

Ваза, 31
 Вазон, 31
 Валун, 31
 Ведута, 31
 Веранда, 32
 Вересові сади, 32
 Версальська рослина, 32
 Вертикальне озеленення, 33
 Вертикальне планування об'єктів
 озеленення, 33
 Вертикальні елементи, 33
 Вертюгаден, 34
 Вивітрювання, 34
 Вигонка, 34
 Вигонка рослин, 34
 Вид, 34

Видова точка, 34
 Висячий сад, 35
 Виткі рослини, 35,
Див. також ліана
 Витоптування, 35
 Віадук, 36
 Відкриті простори пейзажних садів, 36
 Відродження, 36
 Відтінок, 36
 Візуальне ядро, 37
 Вікно, 37
 Вілла, 37
 Вільне планування, 37
 Вільні простори, 37
 Вірідарій, 38
 Віста, 38
 Вітраж, 38
 Вічнозелені рослини, 38
 Віялова композиція плану парку, 39
 Водне дзеркало, 46
 Водний партер, 39
 Водний сад, 39
 Водні пристрої, 46
 Водні рослини, 39
 Водовідведення, 39
 Водозабір, 39
 Водойма, 40,
Див. також Водоспад, Джерело,
 Канал, Каскад
 Басейн, 40
 Болотце, 40
 Водоспад, 41

Джерело, 42
 Канал, 42
 Каскад, 42
 Купальні, 40
 Мініводойми, 45
 Озеро-водойма, 41
 Протока, 43
 Ставок, 40
 Струмок, 43
 Фонтан, 43
 Водомер, 46, *Див. також* водойма
 Водоток, 46
 Водяні ігри, 47
 Вольєр, вольєра, 47
 Вузловий сад, 47,
Див. також кнот
 Вуса, 47
 Вусики, 47

Г

Габіон, 48
 Габіонні конструкції, 48
 Габітус, 48
 Габро, 48
 Газон, 49
 Газон англійський, 51
 Газон з ґрунтопокривних рослин
 (килимовий), 52
 Газон звичайний садово-парковий, 49
 Газон лугового типу, 50
 Газон мавританський, 51

Газон німецький, 52
 Газон партерний, 50
 Газон рулонний, 53
 Газон японський, 52
 Газон спеціального призначення, 54
 Газон спортивний, 53,
Див. також ксисти
 Газон штучний, 54
 Газостійкість, 55
 Гай, 55
 Галерея, 55
 Галявина, 56
 Гама колірна, 57
 Гарденеск, 58
 Гармонія, 58
 Генеральний план населеного пункту, 59
 Генеральний план об'єкта озеленення, 58
 Геодезичний план, 59
 Геомати, 60
 Геометричний сад (регулярний), 60
 Геопластика, 60
 Георешітки, 61
 Геосітки, 61
 Геотекстиль, 61
 Геофіти, 62
 Герма, 62
 Героон, 62
 Гібрид, 62
 Гідропарк, 62
 Гідропоніка, 63
 Гідропосів, 63
 Гідросад, 63

Гірлянди, 63,
Див. також Квіткові аранжування
 Глорієтте, 63
 Гніздові насадження, 64
 Голландський сад, 64,
Див. також Етнографічні (історичні)
 сади
 Горшково-діжкова культура, 64
 Готика, 65
 Готичний будиночок, 65
 Готичні сади, 65
 Гравійний сад, 66,
Див. також Кам'янисті сади
 Границі в саду, 66,
Див. також Кордони в саду
 Границі в саду, 66
 Грот, 66
 Група, 67
 Група за величиною, 67
 Група за густотою посадки (або
 структурою).
Див. також квінкус
 Група за дендрологічним складом, 67
 Група за побудовою, 69, 70
 Група за характером розміщення рослин,
 70
 Група квіткова, 73,
Див. також Квіткова група
 Грядка, 73
 Густота або щільність посіву, 73
 Гусяча лапка, 74

Г

Грунт, 75
 Грунт дисперсний, 75
 Грунт напівскельний, 75
 Грунт скельний, 75
 Грунтопокривні рослини, 74

Д

Дворічники, 76
 Дек, 76
 Декоративна динаміка, 77
 Декоративна зрілість рослин, 77
 Декоративні квіткові рослини, 77
 Декоративні якості рослин, 77
 Декоративнолистяні рослини, 76
 Дендрарій, 78
 Дендрологічне районування, 78
 Дерев'яний настил, 79
 Деревні рослини, 78
 Дерево, 78
 Дерен (дернина), 79
 Державні будівельні норми (ДБН), 78
 Дернина рулонна (дерен-скрутка або
 рулонний газон), 79,
Див. також Газон рулонний, Газон
 штучний
 Дерноутворюючі рослини, 79
 Джерела, 79,
Див. також Водойма
 Дзеркало, 80
 Дизайн, 80

Дизайн-діяльність, 80
 Дизайнер, 80
 Дизайн-концепція, 80
 Дикий» сад, або сад «дикої» природи, 80
 Димер, 81
 Динаміка ландшафтна, 81
 Динамічна композиція, 81
 Дисгармонія, 81
 Дисиметрія, 82
 Дискретність композиції, 81
 Дисонанс, 82
 Диспропорція, 82
 Діабаз, 82
 Діаметр стовбура, 82
 Діатоміт, 82
 Добриво, 83
 Довговічні рослини, 83
 Довгоденні рослини, 83
 Догляд за ландшафтом, 83
 Догляд за насадженнями, 84
 Домінанта, 84
 Доріжки садові, 84,
 Див. також Камені-«кроки»
 Дормантний стан, 84
 Дороги садово-паркові, 84,
 Див. також Жорстке садове покриття,
 Клінкер дорожній
 Дренаж, 87
 Дуже повільно зростаючі рослини, 88
 Дукт, 87
 Дюни, 88

Е

Едем, 88
 Едифікатори, 89
 Екзот, 89
 Екзотарій, 89
 Екзотика, 89
 Екзотичність, 90
 Еклектика, 90
 Екологія, 90
 Екранування візуальне, 91
 Екседра, 91
 Експлікація, 91
 Експозиційний квітник, 92
 Експозиція, 92
 Експозиція схилу, 92
 Експонат, 92
 Експонент, 93
 Експрес багаторічники, 93
 Експресія, 93
 Експромт, 93
 Екстенсивний розвиток, 93
 Екстер'єр, 94
 Елегія, 94
 Елементи ландшафту, 94
 Елементи озеленення, 95
 Елементи партерних квітників, 95
 Елінг, 96
 Еліта, 96
 Елювій, 96
 Ельфи, 97
 Емблема, 97

Емблематична скульптура, 97
 Емпірей, 97
 Ендеміки, 98
 Ендофіти, 98
 Енкаустика, 98
 Епіфіт, 98
 Епіфітне дерево, 99
 Еркер, 99
 Ермітаж, 99
 Ерозія, 99
 Ескіз, 100
 Ескізування, 100
 Еспланада, 100
 Естакада, 100
 Естетика, 101
 Етіоляція, 101
 Етноботаніка, 101
 Етнографічні (історичні) сади, 101,
 Див. також Американський сад,
 Голландський сад, Італійський сад,
 Китайський сад
 Етуаль, 101
 Етюд, 102
 Ефект художній, 102
 Ефемер, 102
 Ефемериди, 102
 Ефемероїд, 102

Є

Єгипетський обеліск (піраміда), 103
 Єгипетський трикутник, 103

Єдність змісту і форми, 103
Ємність рекреаційна, 103

Ж

Жанр, 104
Жардиньєрка, 104
Жаростійкість, 104
Женева, 104
Жива альтанка, 104
Живопис, 104
Життєві форми рослин, 105
Життєздатність декоративних рослин, 106
Жовто-помаранчевий сад, 106
Жоржинарій, 108,
Див. також Квітковий
монокультурний сад
Жорстке садове покриття, 111,
Див. також Клінкер дорожній,
Забутування
Жорсткий ландшафт, 111
Жорсткі конструкції саду, 111

З

Забутування, 112
Загущені насадження (посадки), 112
Задерніння, 112,
Див. також Геопластика, Дернина
рулонна
Заказник, 112
Запашні рослини, 113,
Див. також Ароматичний сад

Заповідник, 113
Захисні насадження, 114
Захист декоративної садово-паркової
рослинності, 114
Звіринець, 114
Звук у саду, 114
Зелене будівництво, 115
Зелений масив, 115
Зелений сад, 115
Зелений театр, 118
Зелені стіни, 117
Зимовий сад, 118
Злаковий сад, 118
Зміна аспектів сезонна, 120
Змінні клумби, 121
Зміщення центру інтересу, 121
Зовнішні приміщення, 121,
Див. також Лоджія
Золотий перетин, 121
Зона зелена, 122
Зони саду, 122
Зонування території, 123
Зоокуток, 123
Зоологічний парк (зоопарк), 123
Зрошення, 123

І

Ідея, 124
Ідилія, 124
Ікебана, 124
Ілюзія, 124

Імортель, 125
Інженерна підготовка території в садово-
парковому будівництві, 125
Інсоляція, 125
Інсталяція, 126
Інтер'єр, 126
Інтродукція рослин, 126
Інтродуцент, 126
Іподром, 126
Іригація, 130,
Див. також Крапельне зрошення
Іридарій, 127,
Див. також Квітковий
монокультурний сад
Ірис, 127
Історико-ландшафтне зонування, 130
Історичний парк, 131
Італійський пандус, 131
Італійський сад, 131,
Див. також Етнографічні (історичні)
сади

К

Кабінет в боскеті, 132,
Див. також живопис
Календар робіт з озеленіння, 133
Календар цвітіння, 133
Камені-кроки, 137
Кам'янисті сади, 134
Альпійська галявина, 134
Архітектурний рокарій, 135

- Гірський струмок, 135
 Гірський схил, 135
 Кам'яниста гряда, 136
 Ландшафтний рокарій, 136
 Міксбордер, 136
 Мініатюрний рокарій, 136
 Полонина, 135
 Скеля, 137
 Стінка, 137
 Терасований схил, 137
 Ущелина, 137
 Канал, 138
 Капітель, 138,
 Див. також Колонна
 Каприз або фоллі, 138
 Каріатида, 138
 Каркас, 139
 Карликові рослини, 139
 Картограма земляних робіт, 139
 Картуш, 139
 Каскад, 140
 Кауліфлорія, 140
 Кашпо, 140
 Квартал, 140,
 Див. також Боскет
 Квінкус, 141
 Квітка, 141
 Квіткарка, 141,
 Див. також Кашпо
 Квіткове оформлення, 141
 Квітковий луг, 142
 Квітковий масив, 142
 Квітковий монокультурний сад, 143,
 Див. також Експозиційний квітник,
 Жоржинарій, Іридарій
 Квіткові аранжування, 142,
 Див. також Гірлянди
 Квіткові групи, 142
 Квіткові полікультурні сади, 143
 Квіткові шоу, 143
 Квітник, 144,
 Див. також Клумба
 Кенконе або «Кен-конс» (кенкож), 144
 Кераміка, 145
 Килимові рослини, 145
 Китайський гайок, 146
 Китайський павільйон, 146
 Китайські сади, 147,
 Див. також Етнографічні (історичні)
 сади
 Кімнатні рослини, 147
 Кіоск, 148
 Кітч або кіч, 149
 Кламбс, 149
 Класика, 149
 Класифікація насаджень, 149
 Класицизм, 149
 Класичний сад або класичний стиль саду,
 150,
 Див. також Боскет, Геометричний сад
 (регулярний), Гусяча лапка, Елементи
 партерних квітників, Квартал, Кнот,
 Компартімент, Лабіринт
 Клінкер дорожній, 150
 Клон, 150
 Клауטר, 151
 Клумба, 151
 Кнот, 152,
 Див. також Вузловий сад
 Кодекс культурних рослин (ККР), 152
 Колаж, 153
 Колер, 153
 Колір у саду, 153
 Колірна гама, 156
 Колірний атлас, 157
 Колірний контраст, 157
 Колірний паспорт, 157
 Колона, 158,
 Див. також Капітель
 Колонада, 158
 Колоноподібна крона, 158
 Колорит, 158
 Компартімент, 159
 Композиційне зонування території парку,
 159
 Композиційний вузол, 159,
 Див. також Візуальне ядро, Видова
 точка, Кульмінація
 Композиція, 160,
 Див. також Квітник
 Компоненти ландшафту, 162
 Компонування, 162
 Комфортабельність ландшафту, 162
 Консервація, 162
 Консоль, 162
 Конструктивізм, 163

Контейнер квітковий, 163,
Див. також Ампелі, Бонсай, Ваза,
 Вазон, Кашпо, Квіткарка
 Контейнерні культури, 163,
Див. також Ампельні рослини
 Контраст, 164
 Контур, 165
 Конфігурація, 165
 Кордони, 166
 Кордони в саду, 166
 Кореневище, 167
 Кореневищні рослини, 167
 Корінь, 167
 Короткоденні рослини, 168
 Котедж, 168
 Котлован, 168
 Крапельне зрошення, 168
 Креслення, 169
 Креслення озеленення посадкове, 169
 Крона дерева, 169
 Крутизна укосу, 173
 Ксерофіти, 174
 Ксист, 174
 Кування, 174
 Куліси, 175
 Кулясті рослини, 175
 Кульмінація, 175
 Культура, 175

Культурно-історична зона парку-
 пам'ятника, 175
 Курвіметр, 176
 Курдонер, 176
 Куртина, 177
 Кювет, 178

А

Лабіринт, 178
 Лавка, 179
 Лавровий вінок, 179
 Лаконізм, 179
 Ламп'юн, 180
 Ландшафт, 180,
Див. також Антропогенний
 ландшафт
 Ландшафт географічний, 180
 Ландшафт історичний, 180
 Ландшафт культурний, 181
 Ландшафт міський, 181
 Ландшафт природний, 181
 Ландшафт штучний, 182
 Ландшафтна архітектура, 182
 Ландшафтна ємність, 182
 Ландшафтна композиція, 183
 Ландшафтна програма, 183
 Ландшафтна таксація, 183
 Ландшафтне зонування, 183
 Ландшафтне мистецтво, 184

Ландшафтне планування, 184
 Ландшафтне проектування, 184
 Ландшафтний або пейзажний стиль, 185
 Ландшафтний аналіз, 185
 Ландшафтний дизайн, 185
 Ландшафтний діагноз, 185
 Ландшафтний парк (пейзажний парк), 185
 Ландшафтний план, 186
 Ландшафтно-планувальний район, 186
 Листопадні рослини, 186
 Ліани, 186,
Див. також Ампельні рослини
 Лікарські рослини, 188
 Лінія, 189
 Лінія Хогарта, 189
 Ліс, 190
 Лісовий масив, 190
 Лісопарк, 191
 Лісопаркова смуга, 191
 Літники (однорічники), 191
 Літній будиночок, 191
 Ліхтар, 193,
Див. також Ламп'юн
 Лоджія, 193
 Лугопарк, 193
 Лужок, 194
 Лунка (коло) пристовбурна, 194
 Люнет, 194
 Люстгауз, 194

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. *Гарнизоненко Т.С.* Справочник современного ландшафтного дизайнера / Т.С. Гарнизоненко. – Ростов н/Д: Феникс, 2005. – 313 с.
2. Парки України [Текст]: фотоальбом / Є.А. Дерлеменко. – К.: Балтія-Друк, 2008. – 272 с.: іл.
3. *Дормидонтова В.В.* История садово-парковых стилей / В.В. Дормидонтова. – М.: Архитектура-С, 2003. – 208 с.
4. *Клименко А.В.* Живоплоти, боскети, лабіринти / А.В. Клименко. – К.: КП «Дім, сад, город», 2006. – 54 с.
5. *Крижановская Н.Я.* Основы ландшафтного дизайна / Крижановская Н.Я. – Ростов н/Д: Феникс, 2005. – 204 с.
6. Краткий справочник архитектора. Ландшафтная архитектура / под ред. И.Д. Родичкина. – К.: Будівельник, 1996. – 336 с.
7. *Павленко Л.Г.* Ландшафтное проектирование. Дизайн сада. – Ростов н/Д: Феникс, 2005. – 192 с. Серия «Строительство и дизайн»
8. *Сокольская О.Б.* Ландшафтная архитектура: специализированные объекты : учеб. пособие для студ. высш. учеб. заведений / О.Б. Сокольская, В.С. Теодоронский, А.П. Вергунов ; 2-е изд., стер. – М.: Академия, 2008. – 224 с.
9. *Сычева А.В.* Ландшафтный дизайн: эстетика деталей городской среды / А.В. Сычева, Н.П. Титова. – Мн. : Вышэйшая школа, 1984. – 127 с.
10. *Теодоронский В.С.* Строительство и эксплуатация объектов ландшафтной архитектуры : учебник по специальности «Садово-парковое и ландшафтное строительство» / В.С. Теодоронский, Е.Д. Сабо, В.А. Фролова ; под ред. В.С. Теодоронского. – М.: Академия, 2008. – 352 с.
11. Ландшафтне планування в Україні / Л.Г. Руденко, Є.О. Маруняк, О.Г. Голубцов та ін.; під ред. Л.Г. Руденка. – К.: Реферат, 2014. – 144 с.
12. ДБН Б.2.2-12:2018. Планування і забудова територій. – К.: Мінрегіон, 2018. – 236 с.
13. ГБН В.2.3-37641918-558:2016. Автомобільні дороги. Габіонні конструкції. Проектування та будівництво. – К.: Міністерство інфраструктури України, 2016. – 50 с.
14. ДБН Б.2.2-5:2011. Благоустрій територій. – К.: Мінрегіон України, 2012. – 64 с.
15. *Залеская Л.С.* Ландшафтная архитектура / Залеская Л.С., Микулина Е.М. – М.: Стройиздат, 1979. – 240 с.
16. *Горохов В.А.* Городское зеленое строительство / В.А. Горохов. – М.: Стройиздат, 1991. – 416 с.
17. *Рубцов Л.И.* Проектирование садов и парков / Рубцов Л.И. – М.: Стройиздат, 1979. – 188 с.
18. *Теодоронский В.С.* Садово-парковое строительство / Теодоронский В.С. – М.: МГУА, 2003. – 336 с.
19. Архитектурная композиция садов и парков / под ред. А.П.Вергунова. – М.: Стройиздат, 1980. – 249 с.
20. *Гостев В.Ф.* Проектирование садов и парков / Гостев В.Ф., Юскевич Н.Н. – М.: Стройиздат, 1991. – 340 с.
21. *Ожегов С.С.* История ландшафтной архитектуры: Краткий очерк / С.С. Ожегов. – М.: Стройиздат, 1993. – 240 с.
22. *Палентреер С.Н.* Садово-парковое и ландшафтное искусство / Палентреер С.Н. – М.: Изд-во МГУА, 2008. – 307 с.
23. *Зюллен Г.* Все сады мира / Г. Зюллен ; пер. с фр. М.Карелиной. – М.: ООО «Изд-во АСТ», 2001. – 176 с.

24. *Вергунов А.П.* Ландшафтное проектирование / А.П. Вергунов, М.Ф. Денисов, С.С. Ожегов. – М.: Высшая школа, 1991. – 240 с.
25. *Гузенко Т.Г.* Декоративное садоводство и садово-парковое строительство: Справ. пособие / Т.Г. Гузенко, М.Т. Ганжа, И.Ю. Котова, Э.П. Шарапова. – К. : Будивельник, 1985. – 184 с.
26. *Рубцов Л.И.* Деревья и кустарники в ландшафтной архитектуре / Рубцов Л.И. – К.: Наук. думка, 1977. – 272 с.
27. *Курбатов В.Я.* Всеобщая история ландшафтного искусства. Сады и парки мира / В.Я. Курбатов. – М.: Эксмо, 2007. – 736 с.
28. Садово-парковое искусство Европы. От античности до наших дней. – М.: Арт-родник, 2008 – 496 с.
29. *Нефедов В.А.* Ландшафтный дизайн и устойчивость среды / Нефедов В.А. – СПб.: «ПОЛИГРАФИСТ», 2002. – 295 с.
30. *Соколова Т.А.* Декоративное растениеводство. Цветоводство / Соколова Т.А., Бочкова И.Ю. – М.: Академия, 2004. – 432 с.
32. *Тихонов В.І.* Озеленення міст і селищ / Тихонов В.І. – К.: Будівельник, 1990. – 208 с.
33. *Грубе Г.Р.* Путеводитель по архитектурным формам : справочник / Г.Р. Грубе, А. Кучмар ; пер. с нем. М.В. Алешечкиной. – М.: Стройиздат, 1990. – 216 с.
34. *Зеленкина С.В.* Пруды, фонтаны, каскады, водоемы / С.В. Зеленкина. – М.: Вече, 2003. – 173 с.
35. Водоемы, гроты, каскады, ручьи / авт.-сост. В.Н. Каратай. – М. : АСТ ; Донецк : Сталкер, 2007. – 143 с.
36. Искусство архитектурно-ландшафтного дизайна / Г.А. Потаев, А.В. Мазаник, Е.Е. Нитиевская и др.; под ред. Г.А. Потаева. – Ростов н/Д.: Феникс, 2008. – 218 с.
37. Ландшафтное проектирование / авт.-сост. Н.В. Петренко. – М.: АСТ; Донецк: Сталкер, 2006. – 206 с.
38. Современный ландшафтный дизайн : иллюстрированная энциклопедия / Л.И. Ивахова, С.С. Фесюк, В.С. Самойлов. – М.: Аделант, 2008. – 378 с.
39. *Хесайон Д.Г.* Все о декоративных деревьях и кустарниках. – М.: «КладезьБукс», 2001. – 127 с.
40. *Бессонова В.П.* Рослини квітників: довідник / В.П. Бессонова. – Дніпропетровськ: Вид-во «Свідлер А.А.», 2010. – 176 с.

Навчальне видання

САДОВО-ПАРКОВЕ ТА ЛАНДШАФТНЕ БУДІВНИЦТВО ВІД А ДО Я

Частина 1

Укладачі: БІЛОШИЦЬКА Наталія Іванівна,
ТАТАРЧЕНКО Галина Олегівна, БІЛОШИЦЬКИЙ Микола Володимирович,
УВАРОВ Павло Євгенович

Відп. редактор	Татарченко Г.О.
Оригінал-макет	Погорєлова Т.В.

Підписано до друку 14.06.2019.
Формат 60×¹/₈. Папір типограф. Гарнитура Garamond.
Умов. друк. арк. 23,7. Обл.-вид. арк. 30,2.
Тираж 300 прим. Вид. № 3219. Замов. № 17(2019).
Ціна договірна.

Видавництво Східноукраїнського національного університету
імені Володимира Даля

Свідoctво про реєстрацію: серія ДК № 1620 від 18.12.03 р.

Адреса університету: просп. Центральний 59-А
м. Северодонецьк, 93400, Україна
E-mail видавництва: vidavnictvosnu.ua@gmail.com.

Надруковано:
Відділ технічного обслуговування СНУ ім. В. Даля
Адреса: просп. Центральний 59-А
м. Северодонецьк, 93400, Україна